

# Teofil Długosz

---

## Biskupia "visitatio liminum" : instrukcje kogregacji odnośnie do relacyj biskupich : (dokończenie)

---

Collectanea Theologica 14/3-4, 273-388

---

1933

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

# BISKUPIA „VISITATIO LIMINUM“.

## INSTRUKCJE KONGREGACJI ODNOŚNIE DO RELACYJ BISKUPICH.

### a) INSTRUKCJA Z 1725 R.

(Dokończenie).

Pierwszą urzędową instrukcją, co należy pisać w relacji, była instrukcja Benedykta XIV, ułożona na polecenie synodu rzymskiego z 1725, gdy był jeszcze sekretarzem Kongregacji Soborowej. Na powstanie jej złożyło się przede wszystkim doświadczenie autora i dotychczasowa praktyka. Przyjął podział Fagnani'ego na status materialis et formalis, zbiega się też jego punkt pierwszy (status ecclesiae materialis) i drugi (pertinens ad ipsum episcopum) z punktami procesu informacyjnego o stanie diecezji, na którą miał iść kandydat i o rządach w poprzedniej diecezji biskupa, który miał być przeniesiony na nową stolicę. Korzystanie trudno wykluczyć, ale nie można go też i udowodnić, bo wszystkie te punkta tkwią w uchwałach Soboru Trydenckiego.

Wspólne punkty instrukcji Benedykta XIV z procesem informacyjnym co do stanu materialnego są następujące: katedra, kapituła, duchowieństwo katedralne, prebenda penitencjarza i teologa, kościoły i kaplice w diecezji, ich uposażenie liturgiczne, zakony, seminarjum, szpitale, bractwa, mons pietatis; opuścił zaś z procesu informacyjnego: opis stolicy diecezji (liczba domów, wiernych i t. d.), stan katedry, domu biskupiego, dochodów menzy biskupiej i duchowieństwa katedralnego, istnienie duszpasterstwa przy katedrze i relikwii w katedrze.

Redakcja instrukcji jest inna przy poszczególnych punktach nietylko dla różnicy celów, którym te punkta służą, ale także

przez większe zróżniczkowanie treści: np. proces pyta tylko o istnienie seminarjum i liczbę alumnów, instrukcja zaś nadto o takse, o jej wysokość, o wcielenie do seminarjum beneficjów pojedynczych i o dochody seminarjum, nie mówiąc o tem, że ma jeszcze osobny paragraf o seminarjum pod względem formalnym; tak samo co do zakonów przy procesie jest tylko pytanie o liczbę klasztorów męskich i żeńskich, a w instrukcji nadto, czy który męski klasztor podlega jurysdykcji biskupiej i które klasztory żeńskie podlegają biskupowi, a które prałatom zakonnym.

Przy osobie biskupa ma instrukcja tylko cztery punkta, wspólne z procesem: rezydencja, wizytacja diecezji, udzielanie święceń kapłańskich i bierzmowania; odbywanie synodu diecezjalnego i prowincjalnego, sposób użycia grzywien, czego niema w procesie, ma wspólnie z Fagnanim, nadto ma kilka punktów własnych. W redakcji i tutaj jest podobna różnica: w procesie jest np. pytanie do świadka: „An sciat eum resedissee?“, w instrukcji natomiast: „An residentiae praeceptum a sacris canonibus, Concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit; et an aliquo et quo tempore abfuerit et an ultra menses conciliares et an cum vel sine Sedis Apostolicae licentia?“

Pewną styczność z procesem informacyjnym ma instrukcja Benedykta XIV tylko w tych dwu punktach, co wynosi mniej więcej jedną czwartą jej objętości, reszta jest nowa. Zajmuje się tutaj duchowieństwem świeckiem (p. 3), zakonnikami (p. 4), zakonnicami (p. 5), seminarjum (p. 6), kościołami, bractwami i t. d. (p. 7), ludem (p. 8), postulatami biskupa (p. 9). O tych wszystkich punktach można powiedzieć, że chodzi w nich o najważniejsze czy najbardziej realizacji wymagające postanowienia Soboru Trydenckiego i niektórych rozporządzeń późniejszych.

Oдноśnie do kapituły chodziło o udział w chórze, mszę konwentualną, aplikowanie jej za dobrodziejów, konstytucje kapitulne i ich przestrzeganie, kanonika teologa i penitencjarza; przy proboszczach o rezydencję, prowadzenie ksiąg ochrzonych i zaślubionych, nauczanie ludu i dzieci, aplikowanie mszy za parafjan, zachowanie przed święceniami norm Soboru Trydenckiego, noszenie sukni duchownej, konferencje dla omawiania przypadków sumienia i wogóle o moralny stan kleru.

Przy duchowieństwie zakonnem chodzi głównie o jego stosunek do biskupa w sprawach, które zazwyczaj były przyczyną

sporów, a więc wizytacja w klasztorach odnośnie do duszpasterstwa, zakonnicy wyrzuceni z klasztoru lub poza klasztorem dający zgorszenie i wogóle biskup miał odpowiedzieć, czy niema z nimi jakich trudności w wypadkach, powierzonych sobie przez Sobór Trydencki i bullę Klemensa X *Superna*. Co do zakonnic, stawia instrukcja pytania, jak zachowywane są konstytucje, klauzura, czy oprócz spowiednika zwyczajnego jest i nadzwyczajny, czy jest dobra gospodarka majątkiem klasztornym, czy żądał biskup od nich rachunków. Tak samo przy seminarjach pyta się w myśl Tridentinum o liczbę alumnów, o wyrabianie karności kościelnej, studja, udział w nabożeństwach w katedrze i innych kościołach, consilium dwu kanoników, wizytowanie przez biskupa, takse i opornych w płaceniu seminaristicum.

W kościołach w myśl dekretów Urbana VIII chce mieć tablicę mszy i anniwersarzy, domaga się wykonania życzeń testatorów w bractwach, szkołach, locis piiis, corocznego sprawozdania kasowego tych instytucyj, nie zapomina o Montes Pietatis, wizytowaniu szpitali, kontroli ich administracji i opiece nad chorymi co do duszy i ciała. Co do ludu, są tylko dwa ogólnikowe pytania: mores i profectus in pietate oraz nadużycia, wymagające rady lub pomocy Stolicy Apostolskiej.

Instrukcja kończy się uwagą, że biskupi mogą przedstawić *postulata cum clara facti et omnium circumstatiarum expressione*. Ważną wskazówką redakcyjną dla relacyj jest zaznaczenie, że biskupi mogą wykroczyć poza ramy instrukcji i podawać więcej szczegółów, jeśli to uznają za potrzebne z punktu widzenia dobra swej diecezji.

Jeśli porówna się pytania, stawiane przez instrukcję Benedykta XIV z relacjami wcześniejszemi od niej, to widzi się, jak ogromnym była ona postępem, dając przegląd stanu diecezji i duszpasterstwa co do najistotniejszych spraw. Nie cofała się ona przed cyframi i domagała się z diecezji liczby miast, miasteczek, wsi, kanoników i duchowieństwa w kolegiatach, kościołów parafjalnych, kościołów innych, kaplic, klasztorów męskich i żeńskich, alumnów w seminarjum, szpitali, kollegiów, bractw, fundacyj pobożnych, Montes Pietatis, wizytacyj diecezji, synodów. I gdyby odrazu wszystkie diecezje miały relacje według tej instrukcji, to o stosunkach kościelnych w drugiej połowie XVIII w. byłyby dokładne informacje.

## b) INSTRUKCJA Z 1909 R.

Instrukcja z r. 1909, opracowana przez Komisję kodyfikacyjną nowego prawa kościelnego, może uchodzić za coś zupełnie innego w stosunku do instrukcji z 1725 r., jak innemi były czasy, w których i dla których powstała. Sama mówi na wstępie, że warunki komunikacyjne takim uległy ułatwieniom, iż dawne przepisy okazały się przestarzałymi.

Dekret Kongregacji Konsystorskiej z 31 grudnia 1909 „*A remotissima*“ wprowadza następujące zmiany: wszyscy ordynariusze mają składać relacje co pięć lat; quinquennia są stałe dla poszczególnych krajów i przestaje się je liczyć od 20 grudnia 1585, a mianowicie od 1/1 1911 mają co pięć lat odbywać *visitatio liminum* biskupi włoscy i wysp przyległych, a więc w 1911, 1916, 1921 i t. d.; od 1912 r. biskupi Hiszpanji, Portugalji, Francji, Belgii, Holandji, Anglii, Szkocji, Irlandji; od 1913 biskupi Austro-Węgier, Niemiec i reszty Europy, a więc obecnie i Polski, której terminy są: 1918, 1923, 1928, 1933, 1938 i t. d.; od 1914 r. biskupi Ameryki i wysp przyległych; od 1915 r. biskupi Afryki, Azji i Australji. Biskup może uczynić zadość temu obowiązkowi przez biskupa koadjutora czy pomocniczego lub przez odpowiedniego kapłana, mieszkającego stale w diecezji, ale tylko „*ex causis probandis a Sede Ap.*“. Biskupi z poza Europy mogą osobiście przybyć do Rzymu co drugie pięciolecie już na podstawie samego dekretu *A remotissima*.

Co do relacji, to jaskółką nowych czasów jest potrzeba osobnego punktu w dekreście, by napisana była po łacinie. Za Fagnanim i instrukcją z 1725 powtarza, że pierwsza relacja każdego ordynariusza ma być dokładna, a późniejsze mają zawierać tylko zmiany w stosunku do pierwszej i sprawozdanie z wykonania poleceń Kongregacji zawartych w odpowiedzi na poprzednią relację. Nowością dekretu *A remotissima* odnośnie do relacji jest też przepis, że relacja ma nosić podpis ordynariusza i jednego z kapłanów (*convisitatores*), który jest lepiej obeznany ze stanem diecezji i może poświadczyć relację. Ci kapłani podpisujący relację co do jej treści, o ile to nie są znane powszechnie sprawy, „*gravi secreti lege adstringuntur*“.

Znamienne są postanowienia dekretu z 1909 odnośnie do *visitatio liminum* Can. IV § 1: „*Omnibus et singulis pariter prae-*

cupitur, ut, quo anno debent relationem exhibere, beatorum apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi ad Urbem accedant et Romano Pontifici se sistant“, a więc traktuje się obecnie *visitatio* jako coś wtórnego, dodatkowego.

Podział „Ordo“ z 1909, bo taką nosi nazwę instrukcja, ma znaczną część rozdziałów wspólnych z „Instrukcją“ z 1725 r., a mianowicie: stan materialny, osoba biskupa, duchowieństwo świeckie, zakonne, zakony żeńskie, seminarjum, lud. Rozdział siódmy z 1725 rozrósł się i uległ zróżniczkowaniu, jak i poszczególne punkty innych rozdziałów, tak, że w „Ordo“ z 1909 są następujące nowe: kurja, kapituła, parafje, wychowanie młodzieży, stowarzyszenia pobożne, legaty, dzieła pobożne i społeczne, książki i czasopisma.

Zmiany stosunków, zwłaszcza położenia Kościoła, podyktowały nowe punkty i zadecydowały o ich duchu. Skala zainteresowań jest bardzo szeroka, bo od klimatu i języka ludności poprzez inwentarze inkunabułów aż do autentyczności relikwii. Pierwszem pytaniem to generalia ordynariusza, potem następują pytania ogólne o stanie materialnym diecezji i tutaj oprócz spraw, poruszanych przez „Instrukcję“ z 1725, jak założenie diecezji, jej stan hierarchiczny i t. p. chodzi w „Ordo“ z 1909 o klimat, język, państwo, w którym się znajduje, liczbę mieszkańców wogóle, liczbę katolików wszystkich obrządków, liczbę akatolików, parafij, kapłanów, domów zakonnych oraz zakonników i zakonnice. Teraz przechodzi do stosunku państwa do Kościoła, a mianowicie, czy jest wolność wyznania, czy też nie. Po tych informacjach potrzebne były wiadomości o obsłudze wiernych, a więc czy liczba kościołów wystarcza, czy kościoły są czysto i odpowiednio ozdobione, czy wstęp do kościoła wolny dla każdego, czy są rano i wieczór otwarte, czy są pilnowane przed złodziejami, czy nie używa się ich na jakie cele świeckie. Z spraw, dotyczących wnętrza kościoła, to „Ordo“ wyszczególnia sposób zachowania przepisów co do Najśw. Sakramentu, przepisy liturgiczne, kratki przy konfesjonalach i umieszczanie ich na miejscu widocznym, a co do relikwii, to jak się je przechowuje, czy są bez pieczęci względnie wogóle dokumenta autentyczności, albo wogóle podejrzane. Dużą nowością, wprowadzoną do relacji, jest sprawa inwentarzy nietylko majątkowych i urzędzenia kościoła, ale i dla rzeczy zabytkowych żąda

się osobnego inwentarza, jak też i pilnowania, by nie uległy sprzedaży bez zezwolenia Stolicy Apostolskiej.

Przy osobie biskupa nowością jest pytanie o dochody, o długi, o sposób administrowania majątkiem, o jakość domu biskupiego: czy odpowiada godności jego lub czy nie tchnie zbytkiem, o stosunek do władzy świeckiej, o sposób ogłaszania rozporządzeń Stolicy Ap. i częstotliwość listów pasterskich. Inne punkty prawie są identyczne z „Instrukcją“ z 1725.

Przy kurji biskupiej poza sprawą archiwum, czy jest uporządkowane, czy jest w niem oddział tajny, osobny dom kurji i t. p. jest znamienne zainteresowanie się taksami z nastawieniem przeciw ich wysokości. Pytania brzmią:

37. *Quaenam taxa in usu sit pro actis Curiae rependendis; an et quando approbata, et an conformis ceteris, quae in provincia ecclesiastica aut regione vigent.*

38. *Utrum Ordinarius cognoscat querelas adesse ob Curiae taxas; et an in re, praesertim matrimonialis concubinatus aut alia mala accidisse sciat ob earum gravitatem seu ob rigorem exactio-nis earundem. Quomodo taxarum proventus erogetur.*

Punkty o klerze wogóle są w „Ordo“ z 1909 przed punktami o kapitule, gdy pierwsze pytania trzeciego rozdziału „Instrukcji“, tyżącego duchowieństwa świeckiego, odnosiły się do kapituł. „Ordo“ z 1909 wprowadza nowości przez zainteresowanie istnieniem zgody, łączności i miłości między duchowieństwem ewentualnie czy niema sporów i współzawodnictwa (*contentiones et aemulationes*) między duchowieństwem różnych obrządków i narodowości, gdy w diecezji są katolicy różnych obrządków lub narodowości, nadto stosunkiem duchowieństwa do polityki (*utrum adsint de clero, qui rebus politicis et factionibus civilibus immodice et indebite se immisceant cum offensione aliorum et spiritualis ministerii detrimento*). Ma też ordynarjusz dokładnie odpowiedzieć na pytania bardzo szczegółowe co do duchowieństwa, jak: przygotowanie i dziękczynienie przy Mszy św., wieczorne nawiedzanie SS-mi, częstotliwości spowiedzi, ćwiczenia duchowne, opieka nad młodymi kapłanami, by nie zaniedbali nauki i postępowali w pobożności, sprawa domu dla kapłanów wysłużonych, chorych, ubogich, uposażenia duchowieństwa. I tak jak na początku rozdziału piątego ma biskup scharakteryzować ogólnie, jak przedstawiają się u duchowieństwa *mores, cultus et doctrina, studium*

aeternae salutis proximorum, pietas, erga ordinarium obedientia et reverentia et inter sacerdotes concordia, coniunctio, caritas, tak i w poszczególnych pytaniach całego rozdziału przewija się ta sama treść.

Przy kapitule nie tylko to jest znamienne, że pytania co do niej następują po pytaniach o duchowieństwie, gdy dotychczas były na pierwszym miejscu, ale i to, że pierwszym pytaniem rozdziału o kapitułach jest: czy przy katedrze jest kapituła, czy też są konsultorzy, nadto czy ją ordynariusz zwołuje, czy pyta o radę i zgodę. Oprócz pytań, odnoszących się do życia wewnętrznego kapituły, które były i dotychczas, są pytania frapujące: *quanam canonici... existimatione gaudent in dioecesi; utrum ipsi concordet inter se et cum Ordinario sint.*

Osobny rozdział mają też w „Ordo“ z 1909 parafje i ich rektorzy. Są w nim punkty, które tylko raczej przypominają „Instrukcję“ z 1725, tyle wnoszą nowego i tak są szczegółowo rozprawione pod kątem ściśle duszpasterskim, licząc się ze zmianą stosunków, kiedy trzeba czynić wszystko, by ludzi do Kościoła przyciągać. Charakterystyczną jest tutaj sprawa opłat za posługi duszpasterskie przez pytanie, czy różne pobory za posługi duchowne, jak pogrzeby, śluby „*ob gravitatem sive ob rigorem exactionis*“ nie wpływają ujemnie na parafjan i czy niema skarg z tego powodu. Poza troską o uposażenie proboszcza, administrację majątku proboszczowskiego ciekawem jest pytanie co do mieszkańców na plebanji, nawet krewnych, o ile na plebanji mieszkają wikarzy, zwłaszcza czy biskup troszczy się, by na plebanji nie mieszkali krewni z dziećmi (*cum filiis et nepotibus*). Chodzi też w „Ordo“ o takie szczegóły duszpasterskie jak zachowanie się proboszczów wobec parafjan, którzy choć żyli poza Kościołem, proszą o księdza w godzinę śmierci i wobec parafjan, którzy zmarli poza Kościołem, a rodzina chce im urządzić chrześcijański pogrzeb, jak powstrzymywanie od I Komunii dzieci, które według zdania rodziców i spowiednika mogą już przystąpić, zachęcanie wiernych do częstej Komunii, sprowadzanie przez proboszczów nadzwyczajnego spowiednika, zwłaszcza na większe święta, czas adwentowy, Wielkiego Postu, urządzenie misyj co jakiś czas (*series annorum*), praktyki pobożne, jak wystawienie Najśw. Sakramentu, Droga krzyżowa, różaniec, nabożeństwa majowe, zachęcanie wiernych przez proboszczów do towarzystw katolickich, popieranie



przez proboszczów organizacji społecznych, „*quae Ecclesiae catholicae spiritu aluntur*“.

Bardzo wszechstronne są pytania odnośnie do seminarjum, a więc o budynek, o warunki higieniczne, ogród, salę rekreacyjną, wakacyjny dom wypoczynkowy, osoby zarządu i ich kwalifikacje, pytanie się deputatów, ćwiczenia pobożne, studia (ile lat, metoda, język wykładowy, autorowie używani, co oprócz filozofii i teologii, wysyłanie na studia kleryków „*maioris spei*“ przed czy po święceniach na wyższe studia *sive Romae sive alibi* dla uzyskania stopni akademickich, sprawa kleryków, którzy muszą odbywać służbę wojskową. W ostatnim wypadku chodzi o to, jakich używa się środków, by w czasie służby wojskowej zachowali się nienagannie i czy niema niebezpieczeństwa dla innych, jeśli przyjmuje się ich z powrotem do seminarjum i czy można ich święcić.

Odnosnie do zakonów to punkty „Instrukcji“ z 1725 nie rozrosły się, nowością jest sprawa kwesty, sąd wiernych o zakonnicach, wyniki ich pracy zewnętrznej, ostrożność co do zakonnicy zajętych w szpitalach.

Dwa ogólnikowe punkty „Instrukcji“ z 1725, dotyczące się ludu, rozrosły się w sześć rozdziałów o kilkudziesięciu pytaniach (od 114 do 150), traktujących o ludzie, wychowaniu młodzieży, stowarzyszeniach pobożnych, legatach i zbiórkach pieniężnych, dziełach pobożnych i społecznych, literaturze i prasie. Pytania wszystkich tych rozdziałów są tak sformułowane, by odpowiedzi dały obraz stanu religijnego i moralnego wiernych oraz wielkości spustoszenia, spowodowanego propagandą antykatolicką XIX w. Jest więc tak ongiś niesłychane pytanie, jak sposób święcenia niedziel i świąt z podaniem różnic między poszczególnymi ośrodkami diecezji, śluby i pogrzeby cywilne, małżeństwa mieszane, socjalizm, masoneria, sekty tajne, praktyki spirytystyczne i t. p. Rozdział o szkolnictwie jest wywołany ustawodawstwem szkolnym, usuwającym naukę religii ze szkoły i laicyzmem, stąd pytania, jeśli tak jest, o środki zaradcze, o szkoły prywatne katolickie i o pracę nad młodzieżą poza szkołą.

Przy „*piae sodalitates*“ chodzi o to, czy istnieją w diecezji, w jakiej liczbie, czy mają wpływ, czy nie należą do nich ludzie nieodpowiedni. Pytania przy legatach idą po linii kontroli administracji, zadośćczynienia celom, na jakie zostały zrobione. Tak samo chodzi w „*Ordo*“ o wykaz składek i kwest i kończy je

pytanie, pełne głębokiej troskliwości: „si religiosi vel religiosae quaesitantes habeantur, an tot sint numero, ut nimium gravamen fidelibus afferri videantur“.

Oдноśnie do stowarzyszeń to ma ordynarjusz podać, jakiego one są rodzaju co do celów i zależności, a potem, czy zarządy ich mają we wszystkim „reverentiam“ wobec ordynarjusza i papieża i czy „in iis, quae fidem, mores et iustitiae leges attingunt, S. Sedis directioni et moderationi omnino subsint“; czy zarządy składają się z prawdziwych katolików, czy stowarzyszenia wywierają wpływ dodatni na członków, czy czuwa się, by nie dostawali się do towarzystw katolickich członkowie tajnych związków, ludzie niewierzący, wrogowie Kościoła, którzyby mogli sprowadzić je na złe.

Co do książek i prasy to „Ordo“ domaga się odpowiedzi, czy istnieją książki i pisma: „obscoena, impia vel utcunque religioni noxia“, jakie ich rozpowszechnienie i jakie szkody wyrządzają, czy zwalcza się czytanie tego rodzaju lektury, używając i konfesjonau i władzy świeckiej, a pozytywnie, wydając książki i pisma „religiosa et honesta“, ile ich jest, jak rozpowszechnione i z jakim skutkiem.

W sprawozdaniu ma ordynarjusz podać sporo cyfr statystycznych, głównie co do stanu materialnego diecezji, a więc obszar, liczba mieszkańców, ze zróżniczkowaniem religijnem i narodowościowem, parafje, inne kościoły, kaplice, duchowieństwo świeckie i zakonne, klerycy. Poza tem cyfr jest niewiele, bo tylko pyta się „Ordo“ o liczbę celebr pontyfikalnych, listów pasterskich, taksy kurjalnej, pogrzebów cywilnych, młodzieży w prywatnych szkołach katolickich, towarzystw katolickich, czasopism katolickich. Często spotyka się ogólnikowe: qua frequentia, albo czy liczba kościołów odpowiada liczbie wiernych. Precyzowanie pytań i domaganie się cyfrowego ujęcia większej ilości spraw jest, zdaje się, kwestją przyszłości, co przy postępie statystyki państwowej nie jest rzeczą zbyt trudną. Ocena zaś ogólna jest subiektywna, zależy od zapatrywań ordynarjusza, a przez to np. frekwencja ludu do sakramentów, podana ogólnikowo, będzie brzmieć z różnych stron świata identycznie, będąc de facto bardzo różną. Zresztą sprawozdawca może podawać charakterystykę przy pomocy cyfr.

## c) INSTRUKCJA Z 1918 R.

Tuż po ogłoszeniu nowego kodeksu wydano nową instrukcję, bo 4 listopada 1918, nazywając ją „Formula”. Zaczęła obowiązywać od 1921 r. Treściowo nie różni się bardzo od „Ordo” z 1909, zato są znaczne zmiany na korzyść pod względem redakcyjnym. Stało się to głównie przez włożenie nowego rozdziału: De administratione temporalium bonorum. Wogóle, o ile chodzi o system, podział, zredagowanie pytań, to instrukcja z 1918 ma daleko więcej jasności, przejrzystości, niż z 1909, silniej też w tej pokodeksowej występują zalety prawnicze, gdy ta z 1909 w ujęciu swem miała dużo charakteru moralizującego, kaznodziejskiego z dużym pomieszaniem materji, np. w rozdziale: De fide et cultu divino traktuje „Ordo” i sprawę archiwów i inwentarzy kościelnych, a „Formula” ma te sprawy w rozdziale: Generalia de statu materiali.

„Formula” ma inny układ niż „Ordo” co do ilości rozdziałów i ich następstwa, mianowicie odpadły rozdziały: Proemium, Seminarium regionale, De iuventutis institutione et educatione, De piis sodalitatibus, De piis legatis, De operibus piis et socialibus, De editione et lectione librorum et diariorum, przybyły zaś: De administratione temporalium bonorum, De inventariis et archivis, De vicariis foraneis jako uzupełnienie rozdziału o proboszczach, Iudicium synteticum, a dwa rozdziały o zakonach: męskich i żeńskich ściągnięto w jeden: De religiosis.

Normy przy układaniu relacyj pozostały niezmienione i z siedmiu kanonów *A remotissima* powtórzono trzy punkty: lingua latina językiem relacji, pierwsza relacja szczegółowa, w następnych można opuścić to ze stanu materialnego, co nie uległo zmianie. Wprowadza jednak odchylenia: obecnie relacje podpisuje sam ordynariusz, więc zniesiono podpis jednego z konwizytatorów, co świadczyło o nieufności kongregacji co do prawdomówności biskupów i zaznaczono, by relacja miała dzień, miesiąc i rok wysłania.

Zmiany w zredagowaniu pytań są następujące:

P. 1. Przy generaljach biskup ma teraz podać locum originis, a nie patriam jak w „Ordo” i przybywa pytanie o sufragana.

P. 2. Przy hierarchicznej stronie nowe pytanie o sąd apelacyjny przy metropolitach i biskupach, niepodlegających żadnemu metropolie.

P. 3. f. pyta się o parafje narodowościowe.

Rozdział, traktujący sprawy majątkowe, inwentarze i archiwa, zbiera wszystkie odnośne postanowienia „Kodeksu“ i pyta się, jak są wykonywane np. cann. 1530—1533, 1538—1542: „Praecipua, quae acta sunt his de rebus negotia, referantur“. Poza „Kodeks“ wykracza pytanie o stosunek ustawodawstwa państwowego do Kościoła co do posiadania, nabywania i administrowania w sprawach majątkowych. Pytań życiowych, owianych troskliwością, by nie było w sprawach pieniężnych jakiejś chciwości jest trochę, a więc by przy ściąganiu dziesięcin wstrzymywać się „a dura exactione“ (10), a przy zbiórkach na rzecz parafji „a vexatoria et odiosa requisitione“ (11). Wiele punktów z „Ordo“ weszło do „Kodeksu“, ale znalazły tu lepsze ujęcie czy to chodzi o archiwum, czy inwentarze, czy stypendja mszalne.

W rozdziale „De fide et cultu divino“ są pytania nie tylko o spirytyzm, jak w 1909, ale i o modernizm, teozofję i o przysięgę antymodernistyczną. Interesuje się też „Formula“ i cmentarzami, czego nie było w „Ordo“, albo kościołami ubogimi i co się dla nich robi. Inaczej w tonie ujmuje sprawę wstępu do kościoła, pytając się, czy „ingressus in ecclesias, dum sacra aguntur, sit, prout debet, prorsus absolute semperque gratuitus, a otwieranie kościołów, w których jest Najśw. Sakrament, ogranicza do kilku godzin dziennie, nie wyszczególniając: rano i wieczorem, jak było dotychczas w „Ordo“.

Przy Ordynariuszu są też zmiany. I tak pyta się tylko „qualem domum“ zamieszkuje, gdy w 1909 chodziło o to, czy dom nie tchnie luksusem, czy odpowiada biskupiej godności; pyta się o długi ordynariusza jako ordynariusza i osobiste, i o sposób spłacania; albo metropolita ma podać obecnych na konferencjach czy na synodzie prowincjonalnym. Co do kurji biskupiej to treść jest prawie ta sama, odpadło pytanie, czy taksy kurjalne nie są za duże; tak samo co do seminarjum, zmiany: odpadły pytania o higienę w seminarjum, o ogród, salę rekreacyjną, za to położony nacisk na wyrabianie u kleryków „urbanitas“, wyraźniej też jest zaznaczone, że kleryków zdolniejszych można wysyłać do specjalnych kolegów do Rzymu, albo na uniwersytety czy wydziały w Rzymie czy gdzieindziej przez Stolicę Ap. zatwierdzone.

Rozdział o klerze można nazwać zupełnie nowym, a redakcja jego jest znakomita przez wszechstronność możliwych problemów

i przez sprecyzowanie treści w ujęciu. Zaczyna się od spraw materialnych, a więc czy duchowieństwo ma przyzwoite utrzymanie, czy są domy dla starców i chorych, a przynajmniej fundusz zapomogowy, czy jest osobny dom rekolekcyjny i dom poprawczy dla księży. Co do ćwiczeń pobożnych nastąpiła zmiana w redakcji: w „Ordo“ były pytania: jak często spowiadają się kapłani, czy nawiedzają Najśw. Sakrament, a „Formuła“ pyta się, czy ordynariusz stara się, by duchowni przystępowali często do sakramentu pokuty, by nawiedzali Najśw. Sakrament i t. d. O ile na pytanie w „Ordo“ trudna była odpowiedź, albo nawet niemożliwa, o tyle obecnie sprawa jest zupełnie jasna. Inne też ćwiczenia pobożne przeznaczał „Ordo“, a inne „Formuła“, mianowicie do 1918 r. względnie do „Kodeksu“ chodziło o przygotowanie i dziękczynienie przy Mszy św., wieczorne nawiedzanie Najśw. Sakramentu, rekolekcje co jakiś czas (*statis temporibus*), „Kodeks“ natomiast, a za nim „Formuła“ wymienia: codzienną medytację, nawiedzanie Najśw. Sakramentu, nie określając pory dnia, różaniec i rachunek sumienia, rekolekcje co trzy lata przez czas oznaczony przez ordynariusza i w domu przez niego oznaczonym, opuszcza zaś postulat dawny, by ordynariusz przemawiał do księży zebranych na rekolekcje.

Podtrzymanie życia umysłowego, czego ogólnikowo domagał się „Ordo“, obecnie normuje kanon 130. Kanon 133 § 2 łagodzi wymagania 72 pytania w „Ordo“, jaśniej, a po części łagodniej potraktowana jest sprawa ubioru kapłańskiego: „Ordo“ miał tak zredagowane pytanie 41, jakby tam, gdzie można nosić stale sutannę (*vestis talaris*), stale ją należało nosić („*Utrum vestis talaris adhiberi possit et reapse adhibeatur a clero: et in quolibet casu, an clerus habitus proprio et decenti induatur, nec sint hac in re scandala vel dicteria*), „Kodeks“ zaś wymaga, by duchowni *decentem habitum ecclesiasticum, secundum legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta deferant...* a *vestis talaris* ma być przy odprawianiu Mszy św. (can. 811, § 1).

Znamienne światło na obecne stosunki rzuca 48 punkt „Formuły“, zawierający pięć pytań co do kanonu 139, § 3, traktującego o udziale duchowieństwa w sprawach finansowych niekościelnych. Ma tu podać ordynariusz liczbę pozwoleń, odpowiedzieć, czy *ratione communis boni, ob utilitatem religionis*, czy te przyczyny trwają, czy te banki kierują się godziwymi zasadami,

czy te zajęcia nie wpłynęły źle na życie religijne kapłanów „Graviter deficientes“ co do kanonu 127 ma sprawozdawca donieść. Przy kapłanach różnych obrządków i różnych narodowości ma biskup podać, czy jest między nimi miłość, gdy w „Ordo“ było pytanie, czy niema między nimi „contentiones et aemulationes“. Nie zapomniano i o kan. 1386 § 1, nie pozwalającym kapłanom pisać do dzienników, czy też redagować je, a przytem pyta się „Formuła“, czy kapłani nie czytają dzienników i pism, których lektura nie przystoi kapłanowi, czy „indebite“ nie mieszają się do życia politycznego. Ma też podać tych, którzy przeszli do stanu świeckiego przymusowo i dobrowolnie i zreferować cięższe wypadki kar przewidzianych w kan. 2298.

Przy kapitule pyta się „Formuła“ nietylko o wykonywanie odpowiednich kanonów, ale także o zachowanie się kapituły wobec ordynariusza, o sposób sprawowania świętych czynności i o inne rzeczy, które należą do dobrego imienia kapituły. Odpadły więc ostre pytania z „Ordo“ p. 59: „quanam canonici existimatione gaudent in dioecesi; utrum ipsi concordet inter se et cum Ordinario sint; an potius aliquid Ordinarius habeat, quod eorum de agendi ratione doleat“. Znikł też consensus capituli, a zostało tylko consilium, chociaż przy sprawach majątkowych (p. 9) pamięta „Formuła“ o kanonach 1. 30—1533, 1538—1542.

Oдноśnie do proboszczów są także pewne zmiany, np. nie pyta się, czy nie było szkód i skarg z powodu wygórowanych taks, bo ma kan. 463 § 4, który nakazuje „gratuitum ministerium praestandum iis, qui solvendo pares non sunt“; albo że proboszcz ma ultro libenterque ochrzcić dziecko w kościele lub kaplicy na terenie parafji, gdy z dziećmi nie można udać się do kościoła parafjalnego „sine periculo et gravi incommodo“ (kan. 775), złagodzona jest zasada co do familji na probostwie i opuszczono zalecenie proboszczom, by na większe uroczystości, a zwłaszcza na czas adwentowy i W. Postu zapraszali na spowiedź obcych księży.

Rozdział o zakonach z 1909 pozostał bez znaczniejszych zmian.

Rozdział o ludzie, traktujący razem to, co w „Ordo“ miało osobne rozdziały, jak szkoły, stowarzyszenia, dzienniki i książki, treściowo nie wiele się różni od instrukcji z 1909, jest tylko ujęty zwięźlej, treściwiej, z dużem zastosowaniem statystyki. Z pytań, które wychodzą poza kanony i różnią się od „Ordo“, można

wymienić: czy publiczne życie chrześcijańskie w miastach nie polega tylko „in externis pompis“, a brak mu prawdziwego ducha pobożności, jakie zabiegi czyni się, by nastąpiła zmiana na lepsze; czy pogrzeby cywilne nie mają swego źródła w wysokości opłat kościelnych, jaki jest procent małżeństw cywilnych, konkubinatów, rozwodów, czy zakradły się błędy „contra sanctitatem matrimonii“, czy są pisma pornograficzne, niereligijne (irreligiosa), modernistyczne i liberalne — a więc rozszerzenie treści. Niema teraz drobnych szczegółów przy stowarzyszeniach katolickich.

„Formula“ kończy się wezwaniem, by ordynariusz, rozważywszy wszystko wszechstronnie, napisał, co wogóle sądzi o stanie materialnym i moralnym swej diecezji i jaką ma nadzieję, że będzie lepiej. Ma to przedewszystkiem uczynić w pierwszej relacji, w następnych zaś ma zdać sprawę z wykonania poleceń kongregacji, zawartych w odpowiedzi na ostatnią relację i czy w stanie diecezji jest poprawa czy pogorszenie, czy też stan bez zmian i jakie tego przyczyny.

Pewne sprawy ma ordynariusz obowiązek ująć cyfrowo. Takich spraw w stosunku do instrukcji z 1909 przybyło wiele. Obecnie trzeba podać liczby przy następujących punktach: liczba mieszkańców, katolików, poszczególnych obrządków, akatolików, kapituł, dziekanatów, archiprezbyteratów, parafii, kościołów i kaplic nieparafjalnych, domów zakonnych, zakonników-kapłanów, zakonnic, dochody biskupa, cathedraticum, inne opłaty nałożone przez biskupa, długi jego, liczba wyświęconych, stosunek wyświęconych do potrzeb diecezji, obecni na konferencji biskupiej, taksy kurji, liczba przełożonych w seminarjum, profesorów, alumnów, seminariaticum, liczba kapłanów, mających od ordynariusza pozwolenie na kierowanie instytucjami finansowemi, godności i kanoników w kapitule, kanoników honorowych, parafii przenośnych, wcielonych do kapituł, procent mężczyzn i niewiast w stosunku do liczby wiernych, nie chodzących do spowiedzi wielkanocnej, zaniedbujących spowiedź przed śmiercią i niechających się spowiadać, pogrzebów cywilnych, małżeństw cywilnych i rozwodów, małżeństw mieszanych do niemieszanych i ogólną liczbę małżeństw mieszanych, liczbę dzieci w szkołach wyznaniowych, liczbę członków w stowarzyszeniach religijnych, rozpowszechnienie czasopism i książek niemoralnych, niereligijnych i liberalnych.

Wziąwszy pod uwagę wszystkie punkty instrukcji z 1918,

stwierdzić należy, że odpowiedzi na nie dają obraz wszechstronny diecezji i są tak sformułowane, iż bez popadnięcia w sprzeczność nie da się niczego przedstawić inaczej, aniżeli jest w rzeczywistości, a wygotowanie relacji musi być pracą nielada.

Jak zaś działa obecnie aparat, referujący sprawozdania biskupów, to ocena nie należy do niniejszego studjum, w każdym razie praca to jest niemała, bo w pierwszym roku pięciolecia przychodzi 285 relacji, w drugim 220, w trzecim 107, w czwartym 346, w piątym 102, nie licząc 92 obrządku wschodniego i 327 wikarjatów i prefektur apostolskich.

#### d) INSTRUKCJA PROPAGANDY Z 1877 R.

Instrukcję Propagandy z 1877 r. poprzedza rodzaj traktatu o bulli „*Romanus Pontifex*“ z podkreśleniem, że ułatwienia komunikacyjne umożliwiają każdemu odbycie *visitatio liminum*. Pytania, na które ma biskup odpowiedzieć, są nieliczne i mniej szczegółowe, niż w „Instrukcji“ z 1725. Niema też w niej specjalnie charakterystycznych punktów, chyba szczegółów co do zakonów, pracujących w tych krajach.

Instrukcja dla wikariuszy apostolskich z 1877, o czym mają pisać w sprawozdaniu, jest także dość sumaryczna i chodzi w niej o najważniejsze dane co do stanu misyj, jej rozwoju, potrzeb i t. d.

#### e) INSTRUKCJA DLA BISKUPÓW, WIKARJUSZÓW, PODLE- GŁYCH PROPAGANDZIE.

Kodeks prawa kanonicznego unormował i obowiązki wikariuszów i prefektów apostolskich co do relacji. Zrównał ich z biskupami rezydującymi z tą różnicą, że tylko vicarii apostolici mają obowiązek nawiedzania grobów apostolskich i pozostawił dawny przepis, że „*si quid graviter obstat*“, mogą temu obowiązkowi zadośćuczynić przez prokuratora, przebywającego w Rzymie (can. 299). W związku ze zmianami, jakie wprowadził Kodeks, należało też ułożyć nową instrukcję. Ogłoszono ją w 1922 r.

Pytania, na które podwładni Propagandy mają odpowiedzieć co lat pięć, różnią się nie tylko treścią ze względu na inny charakter pracy, ale i dokładnością, żądając na każdym kroku cyfrowego ujmowania faktu, nie mówiąc o tem, że najważniejsze daty mają przesyłać Propagandzie co roku (can. 300, § 2). Rozdziały są prawie tesame co w „Formule“, a więc: *Generales notitiae missionis, De constitutione missionis eiusque divisione ecclesiastica,*



De ordinario, De adiutoribus sacri ministerii: De sacerdotibus in genere, De missionariis exteris, De clero indigena, De institutis religiosis, De seminariis, De gentium conversione et de catechumenis, De quibusdam piis institutis diffundendae fidei utilibus, De educatione iuventutis in scholis, De educatione iuventutis in collegiis, De populo fidei, De sacramentorum administratione, De rebus ad divinum cultum spectantibus, De festis, ieiuniis et abstinentiis, De ecclesiis, sacellis et presbyteriis, De coemeteriis et sepulturis, De bonis ecclesiae eorumque administratione, Iudicium summatis expositum circa statum missionis.

Od relacji domaga się Propaganda nie tylko języka łacińskiego, ale i wyraźnego pisma i papieru nieprzeświecającego. Mają podpisać wystawca i jeden kanonik, względnie konsultor misji. Wstępem relacji ma być krótka historia z szczególnem uwzględnieniem prześladowań i sławniejszych męczenników, opis geograficzny, o ile możności z mapą, z uwzględnieniem klimatu, jakości gleby, warunków komunikacyjnych, specjalnych chorób i środków zaradczych, stanu politycznego, przy ludności zwyczajów, charakteru, pochodzenia, handlu, przemysłu miejscowego, różnorodności szczepów, języków i religij, liczby wogóle, nadto liczby katolików, pogan, mahometan, żydów, heretyków i t. d.

Opis organizacji misji ma dać obraz warunków pracy i stanu organizacyjnego. Tutaj jest jedno pytanie (7 b) charakterystyczne, świadczące o wielkiej wszechstronności punktów: An et quaenam pars missionis adsit, quae nunquam fuerit evangelizata; an et quomodo provideri possit eius evangelizationi. Przy ordynariuszu chodzi o wykonywanie wszystkich postanowień Kodeksu, a więc czy ma Pro-vicarium, czy jest Rada misyjna i t. p.

Sprawozdanie o klerze musi być bardzo dokładne, jak wynika z pytań. Nie tylko ma podać relator liczbę, ale i nazwiska poszczególnych kapłanów oraz każdego scharakteryzować. Osobno ma zestawić imiennie tych, którzy odznaczają się gorliwością, pobożnością, wykształceniem i karnością, dać wykaz kapłanów odznaczonych przez Stolicę Ap. Pyta się Propaganda, czy kapłani odnoszą się do wiernych łagodnie, czy dąży biskup, by między kapłanami świeckimi i zakonnymi, między obcymi a tubylczymi panowała miłość i zgoda. Z treści pytań o kapłanów obcych wynika, że mają obowiązek poznać język miejscowy do tego stopnia, by móc w nim głosić kazania i słuchać spowiedzi i starać

się, by zachować w budowie kościołów i domów oraz w zdobnicztwie „nativae etiam ipsius gentis artis species pro opportunitate. Poza tem chodzi o przepisy prawa kanonicznego natury ogólniejszej. Przy seminarjach są pytania prawie identyczne z pytaniami „Formuły“.

Sprawa nawracania pogan objęta jest szeregiem szczegółowych pytań: jak postępują, by nawrócić pogan, czy tylko przy pomocy katechistów, czy też i kapłanów obcych i tubylczych, czy są hospicja dla katechumenów, czy do nich przyjmuje się każdego zgłaszającego się, czy też dopiero po pewnym okresie próby, czy dla przyciągania pogan do katechumenatu używa się pieniędzy lub innych świadczeń materialnych, jak długo trwa przygotowywanie do chrztu, czy po chrzcie pogłębia się u neofitów znajomość prawd wiary.

Osobny rozdział poświęcono instytucjom, które pomagają w szerzeniu wiary, jak szpitale, sierocińce, szkoły zawodowe, szpitale dla trędowatych, domy dla starców, dla niemowląt, drukarnie, organizacje społeczne, zwłaszcza w większych skupieniach ludzkich.

Sprawy szkolne traktują pytania precezyjnie i to nie tylko katolickie, ale i niekatolickie, by mieć obraz pracy i wpływów, tak samo udzielanie sakramentów. Przy kulcie jest jedno pytanie specjalne (72 c): „Utrum et quinam populares cantus in ecclesia permittantur“. Zrozumiałą jest też troska, czy w nabożeństwach i czci świętych niema jakich zabobonów. Przy kościołach, zarządzie majątkiem niema pytań specjalnie znamienych.

Instrukcja Propagandy ma jedną nowość, która mogłaby być i przy „Formule“, a mianowicie „Compendium notionum circa statum missionum“. Jest to schemat do statystycznego ujęcia sprawozdania, np. przy szpitalach należy podać ich liczbę, liczbę łóżek i liczbę chorych w ciągu roku; przy chrzcie ilu dorosłych ochrzczonych w niebezpieczeństwie życia, ilu poza tem, ile dzieci pogańskich w niebezpieczeństwie życia, ile dzieci wiernych i t. d. Tak samo bardzo szczegółowy jest kwestjonariusz do spraw finansowych, np. ile na wyżywienie osób pracujących w misji, na kult, na seminarjum, szkoły, kolegia, katechumenaty, inne instytucje, na podróże misjonarzy, na podatki, konserwację budynków, na nowe budowle, na procenty od pożyczek, spłatę długów, na pożyczki. W ten sposób cała praca ujęta jest cyfrowo i misje muszą wykazywać się wynikami. Do takiego sprawozdania wszyscy muszą wszystko notować i liczby kazań i spowiedzi i chorych i t. d., ale też tylko w ten sposób ma się prawdziwy sąd o tem, co się zrobiło.

## ZNACZENIE RELACYJ JAKO ŹRÓDŁA HISTORYCZNEGO.

Na materiały, mieszczące się w 1200 kasetach Archiwum Kongregacji Soborowej, a zawierające relacje biskupów z całego świata, patrzy świat naukowy, pełen nadziei, że wzbogacą treść historii kościelnej poszczególnych diecezji i krajów, ożywią ludzi i tło na niem występujących osób tak z czasów bezpośrednio związanych z Soborem Trydenckim, jak i późniejszych, a tu przede wszystkim chodzi znów o czasy, poprzedzające rewolucję francuską. Należy spodziewać się, że z tego obfitego materiału korzystać będą uczeni w sposób, dający gwarancję, że podawane przez nich opisy, oparte na relacjach, wzbogacą naukę rzetelnymi wiadomościami, co do których nikt nie będzie miał wątpliwości.

By zaś badania, oparte na relacjach, prowadziły do prawdy historycznej, niejedno trzeba mieć na oku. Już z Gavanta († 1638), który urzędowo czytał wiele relacji, wynika, że wiele w nich jest pochwał biskupa i jego gorliwej i pracowitej troski o diecezję, albo rzeczy błahych i drobnostkowych<sup>269</sup>). Synod rzymski z 1725 ma też o relacjach ostrzegawcze dla historyka słowa, że zawierają „nudam descriptionem civitatis et dioecesis“, nie rozróżniając rzeczy pożytecznych od niepożytecznych, a niema w nich mowy o tem, jak chwałę Bożą powiększyć, religię chrześcijańską rozszerzyć i lepiej starać się o zbawienie dusz. (Tit. XIII, cap. 1).

Wszyscy historycy, którzy z tego czy innego powodu zajmowali się relacjami, odnieśli się do nich z wielkimi nadziejami, jako do kopalni szczegółów. Bez najmniejszych zastrzeżeń uważa je Schmidlin za źródło, z którego można odtworzyć obraz katolickiej restauracji w Niemczech, reformy kleru i ludu, nadto jako materiał do lepszego poznania spraw gospodarczych, finansowych, polityki kościelnej, prawa kościelnego, warunków, w jakich biskupi

<sup>269</sup>) Gavantus B., Praxis dioec. synodi, Venetiis, 1634, str. 41, d. 3. 4.

żyli i sposobu rządzenia diecezją. Bardziej zasługują na wiare relacje, niż sprawozdania nuncjuszów, bo są to akta urzędowe, akta osób, stale mieszkających na pewnym terytorjum i periodycznie robione. Relacje według Schmidlina były nawet bodźcem dla biskupów do pracy, by mieć coś lepszego do napisania w relacji. A nawet uważa, że nie przypadek to, lecz przyczynowy związek między poprawą stosunków a zaprowadzeniem relacji<sup>270</sup>).

Od takiego przesadnego traktowania relacji wolny jest Dengel. Nie bagatelizuje ich jako źródła do historii kościelnej, prawa i kultury poszczególnych krajów, ale nadto do lepszego poznania diecezji, ich założenia, granic, jurysdykcji, stosunków co do patronatu, przywilejów, dochodów, liczby miast i wsi, stanu katedry, kapituły, kolegiat, parafii, kaplic, klasztorów męskich i żeńskich, szpitali, bractw, fundacji pobożnych, Montes Pietatis, seminarjum, szkół, obowiązkowości duchowieństwa, religijnych stosunków wśród ludu, uposażenia duchowieństwa, liczby wiernych. Przestrzega jednak, by to, co biskup pisze o sobie, przyjmować z rezerwą i uważa, że relacje biskupów są bardzo dobrem antidotum do relacji nuncjuszów<sup>271</sup>).

Istotę wartości relacji ujmuje dopiero Pasture, odróżniając w relacji stronę obiektywną, bezsporną: liczba parafii, kolegiat, zakonów męskich i żeńskich, wogóle materiał statystyczny, czerpany przez biskupa przez wizytacje diecezji i ze sprawozdań dziekańskich i stronę subiektywną, z której należy korzystać ostrożnie: opis osobistej działalności biskupa, jego stosunek do kapituły, aktywności kleru. To jest tylko kąć widzenia biskupa<sup>272</sup>).

Po tylu pochwałach dla relacji można bez obawy o ich dobre imię pisać więcej o zastrzeżeniach, jakie mieć należy, jeśli się chce należycie z nich korzystać. Najpierw nie można traktować relacji jako takich jako aktów urzędowych, co do których nie można mieć zastrzeżeń, bo są to sprawozdania podwładnego dla przełożonego, nadto pisane często nie przez sprawozdawcę samego,

<sup>270</sup>) Schmidlin, J. Dr., Die kirchlichen Zustände in Deutschland vor dem Dreissigjährigen Kriege nach den bischöflichen Diözesanberichten an den Heiligen Stuhl. Freiburg in B. 8<sup>o</sup>, 1908, I T. str. VII, IX, XX.

<sup>271</sup>) Dengel, J. Ph., Berichte von Bischöfen über den Stand ihrer Diözesen. Innsbruck, 1907, Forsch. u. Mitt. z. Gesch. Tirols n. Voralbergs IV (1907) str. 312 i n.

<sup>272</sup>) Pasture, A., Les archives de la visite ad limina. Bulletin de la Commiss. Royale d'histoire. T. LXXXIII, 1922, str. 290 i n.

lecz przez kogoś z podwładnego kleru, czasami nawet przez niego podpisane. W takich wypadkach relacja zużywa całe słownictwo pochwalne.

Nadto nie można traktować relacji jako źródła o jednokrotnym charakterze, bo niemal każda relacja jest inna w swym ujęciu, nawet jeśli pochodzi od tego samego biskupa, ale z różnych diecezji, w których duszpasterzował, czyli trzeba je traktować niemal jak korespondencję prywatną, a więc raczej jako materiał do charakterystyki osoby biskupa, aniżeli do poznania opisywanych stosunków. Stąd też o tyle lepszym jest korzystanie z relacji w układzie pionowym, korzystając z nich do poznania faktu od relacji pierwszej do ostatniej, albo z wszystkich relacji, pochodzących od tego samego biskupa z różnych diecezji, aniżeli w poziomym. W ten sposób traktowane relacje będą pełnowartościowym źródłem do zbadania kultury prawniczej, umysłowej, rozległości myślowej, stosunku dopolityki, sztuki i t. d. poszczególnych biskupów.

Co się tyczy zaś opisywanych faktów, to tutaj stanowisko Pasture'a jest wyczerpujące przez postulat, że poza statystyką wszystko należy traktować jako kąt widzenia biskupa, który musi się kontrolować przy pomocy innych źródeł, w pierwszym rzędzie z racji ilości, przy pomocy procesów informacyjnych i relacji nuncjuszów, jako też przez poprzednie i następne relacje. Wartość procesu jako źródła, na co Ludwik Jadin nie zwrócił większej uwagi<sup>273)</sup>, zależy od nuncjusza, jak on traktował proces, jakie osoby powoływał na świadków, stąd jedne są bardzo banalne i odpowiedzi wszystkich świadków są we wszystkim pochlebne dla kandydata, inne bardzo szczegółowe o charakterze poufnych raportów. Relacje zaś nuncjuszów mogą zawierać wiele, a nawet za wiele ujemnego materiału, ale wartość ich potęguje się przez to, że pochodzą od osoby wolnej od lokalnych przyzwyczajęń, więc patrzących na wszystko jakby z perspektywy dalszej i oceniającej stan kościelny według ogólnych, szerszych norm.

Mimo zastrzeżeń i wskazanej ostrożności często, zwłaszcza odnośnie do diecezji wschodnich, musi historyk poprzestać na relacjach i procesach informacyjnych, bo innych źródeł niema. Np. najstarszy spis parafii diecezji lwowskiej mieści się w relacji

<sup>273)</sup> Jadin, L., Importance et valeur historique des procès de nomination des évêques et des abbés sous l' Ancien Régime. Résumés des communications présentées au Congrès Varsovie 1933, I, str. 264—269.

arcybiskupa Solikowskiego, albo wiadomości o diecezji smoleńskiej dają tylko relacje. Poza szczegółami wątpliwymi dają relacje obfite, nie ulegający wątpliwości materiał źródłowy, którego gdzieindziej szukałby badacz napróżno.

Dotychczas wydane relacje pochodzą przeważnie z archiwów diecezjalnych, a więc belgijskie z 1591<sup>274)</sup> i 1615<sup>275)</sup> i praskie z 1759, 1765, 1769, 1777 i 1777<sup>276)</sup>, wrocławskie z 1594<sup>277)</sup>, 1621<sup>278)</sup>, 1633<sup>279)</sup>, 1710, 1728, 1731, 1769, 1781<sup>280)</sup>; tylko holenderskie wydane są z archiwum Kongregacji Soborowej, ale w wyjątkach, które dotyczą Holandji z opuszczeniem materiału, odnoszącego się do Belgji<sup>281)</sup>.

Zestawienie wydanych relacyj wrocławskich na podstawie rękopisu pozostałego w archiwum diecezjalnym z relacjami znajdującymi się w Rzymie pozwala stwierdzić, że większych niema między nimi różnic.

Zamierzone wydanie polskich relacyj będzie pierwszym tego rodzaju wydawnictwem przez oparcie na relacjach wysłanych do Rzymu i podanie szczegółów związanych z ich załatwieniem. W ten sposób stałoby się zadość nawoływaniom pracowników, a głównie Pastora.

*Lwów*

*X. Teofil Długosz.*

## S U M M A R I U M.

Episcopalis visitationis liminum origo nec in pia fidelium peregrinatione ad ss. Petri et Pauli sepulchra, nec in Romanis synodis provincialibus, sed potius in synodo endemusa quaerenda est. Etsi Sardicensium patrum epistola ad Julium papam authentica non esset, canones eius contra

<sup>274)</sup> *Analectes pour servir a l'histoire ecclésiastique de la Belgique* v. XV, str. 369—405.

<sup>275)</sup> *Analectes* v. I, str. 98 i nn.

<sup>276)</sup> Podlaha, A., *Relationes super statu ecclesiae et archidioecesis Pragensis*. Sbirka pram. cirk. dějin českých stol. XVI—XVIII. Č. II. Praga 1908, str. 4 + 84.

<sup>277)</sup> *Mon. dioec. Vladisl. v. VII*, str. 5—63.

<sup>278)</sup> *Mon. dioec. Vladisl. v. VII*, str. 63—72.

<sup>279)</sup> *Mon. dioec. Vladisl. v. VII*, str. 79—81.

<sup>280)</sup> *Mon. dioec. Vladisl. v. VIII*.

<sup>281)</sup> *Romeinsche Bronnen voor den Kerkelijk-Staatkundigen Toestand der Nederlanden in de 16 Eenw.* S. Gravenhage, 1922.

frequentes episcoporum peregrinationes ad imperatores ergo imprimis Constantinopolim testimonium dant visitationes istas Romanis pontificibus displicuisse. Cum praeterea episcopi Constantinopolitani suam principalitatem in Ecclesia asserere inceperent et archiepiscopi Mediolanenses et Ravenatenses se independentes a Romanis episcopis putassent et ipsa urbs Roma pauper facta et deleta fuisset, Romani pontifices suam auctoritatem et potestatem in Ecclesia defendere et per periodicam episcoporum visitationem liminum et colloquia cum eis influxum in episcopos exercere et augere coacti erant. A saeculo XI imprimis per Gratiani Decretum haec practica magis ac magis divulgatur. Concilium Constantiense praelatos de visitationis liminum negligentia arguit, Basileense vero iam habet sententiam episcopalem visitationem liminum tollendam esse. Visitationis frequentiam saeculo XIV et XVI tabula (pag. 190) illustrat.

Sixti V Bulla *Romanus Pontifex* a. 1585 renovat visitationem liminum et practicas normas tradit. Pro exequenda Bulla *Romanus Pontifex* nuntii apostolici multum laborant imprimis Sixto V vivente, temporibus vero posterioribus rari erant episcopi, qui termino fixo suo officio satisfecerant. — Saeculo XVIII exeunti visitationes sunt regulares etsi reapse non adimpletae tamen prolongatio tempore debito assecuta. Eodem centenio invaluit indifferentia Congregationis ad personam procuratoris. Tabulae inter pag. 224 et 225 visitationum frequentiam ex 32 dioecesibus trium saeculo XVI statuum, hodie undecim statuum illustrant. Libri canonistici etiam qui titulos: De officio et potestate episcopi ferunt, saepe nec unum quidem verbum de officio visitationis liminum continent. Primus auctor, qui hanc quaestionem latius tractat, est Bartholomaeus Gavantus († 1638), praeterea Aug. Barbosa († 1649), Carolus Thesaurus († 1655) et imprimis Prosper Fagnani et Benedictus XIV. Van Espen contra scribit.

Prima relationum instructio, ad quas episcopos Bulla *Romanus Pontifex* obligaverat, demum in synodo Romano 1725 a. constituta erat eaque auctorem habet. Benedictum XIV. Sequentem novis temporibus accomodatam et interrogationibus totam vitam christianam dioecesium curantem P. Pius X a. 1909 approbavit, qui multa quoque in adimplendo officio visitationis liminum mutavit. Statim post promulgationem novi Codicis iam a. 1918 episcopi novam instructionem ad faciendas relationes acceperunt, quae sua redactione et argumento eminent.

Relationes episcoporum qua fons historicus cum cautela sunt adhibendae, sed ad meliorem internae vitae dioecesis cognitionem primi momenti, imprimis cum multae relationes non solum res ecclesiasticas, sed etiam politicas, artisticas etc. tractent, quae etiam imaginem animi ipsius episcopi pingunt.

---

## D O D A T E K.

### I.

#### BULLA SYKSTUSA V.<sup>1)</sup> — „ROMANUS PONTIFEX“ z r. 1585.

Romanus Pontifex, beatissimi Petri Apostolorum principis successor, in altissima militantis ecclesiae specula, divina dispositione callocatus, ex credito sibi Apostolicae servitutis officio omnium ecclesiarum sollicitudinem habere, totiusque Dominici gregis, qui unius sanctae catholicae et Apostolicae Ecclesiae per universum orbem terrarum diffusae sacro ovili concluditur, curam gerere tenetur. Huius vero tam gravis et ingentis oneris, angelicis plane humeris formidandi magnitudinem, ut facilius ferre posset, venerabiles fratres suos catholicos episcopos in partem suae sollicitudinis advocavit, qui tanquam seniores in populo Dei, pleni sapientiae spiritu, in sua quisque pastoralis vigilia excubantes, illius supremi in terris pastoris immensos labores sublevarent, in quo uno, Deo auctore, plenitudo residet potestatis. Nimirum ut episcoporum opere et adiumento, ubique locorum gregis sibi commissi vultum agnosceret, et spiritualium ovium morbos intelligeret, curationesque adhiberet: atque ex sui muneris officio perdita reguiret, abiecta reduceret, confracta alligaret, infirma consolidaret, pinguis et fortia custodiret; denique assiduis pastorum vocibus admonitus de toto singularum ecclesiarum statu certior redderetur, ne quidquam omnino illum lateret illarum rerum, quas ad Dei gloriam augendam, ad christianam religionem propagandam, ad animarum salutem procurandam necessario eundem scire, atque intelligere oportet, ut omnibus cognitis et examinatis, pro ea, quae sibi

<sup>1)</sup> Teksty „Dodatku“ nie są konieczne ze względów naukowych. Było jednak wskazane, by P. T. Czytelnik miał je pod ręką dla kontroli wywodów, a nadto by razem zebrane poraz pierwszy ułatwiły każdemu zaznajomienie się z przepisami co do relacji tak w przeszłości, jak z obecni obowiązującymi.



a Domino tributa est, summa potestate, alia in vinea Domini Sabaoth evellat, alia plantet, alia aedificet, alia destruat, quemadmodum ex rerum, et temporum conditione salubrius in Domino viderit expedire.

Ob quas sane causas iure optimo et Spiritus Sancti instinctu, a Sanctissimis Pontificibus, praedecessoribus nostris, iam ab antiquissimis temporibus institutum est, et per multas aetates magno ecclesiae commodo observatum, ut singuli episcopi, archiepiscopi, primates et patriarchae certis praescriptis temporibus per se ipsos vel per certum eorum nuntium omni occasione seposita beatissimorum apostolorum Petri et Pauli, qui hanc Almam Urbem sanguine suo consecrarunt, limina, tanquam fidei petram et totius sacerdotalis unitatis fontem iureiurando se visitaturos pollicerentur, atque ita S. R. E. matris suae complexu recreati et paterno Summi Pontificis colloquio roborati ad ecclesias suas regendas alacriores et instructiores redirent.

Caeterum haec tam salutaris et necessaria institutio, partim antiqui hostis humani generis astutia, variis etiam insurgentibus temporum calamitatibus, valde refriguit, aliis alia atque alia impedimenta praetextentibus, in grave animarum suarum periculum et, quibus praesunt, ecclesiarum detrimentum. Nec vero dubitandum est, quod sine maximo animi moerore commemorare non possumus perniciosissimas haereses, quibus multis iam annis, hominum peccatis ita promoventibus, Ecclesia vexatur et Christi Domini vestis ita dilaceratur, ex eiusmodi saluberrimae visitationis intermissione partim ortas esse, partim latenti progressione magnum incrementum accepisse. Nam si celeriter in ipso nascentis mali initio ab ipsis episcopis pro rei gravitate ad Pontificem Romanum relatam esset, sane illius providentia et auctoritate statim venenatae stirpes ex agro Domini evulsae essent et diabolici ignis scintillae subito oppressae atque restinctae in tot flammis et luctuosa incendia non erupissent.

Haec atque alia gravissima incommoda, cum primum ad summi apostolatus apicem, meritis licet imparibus Deo ita volente, vocati sumus, attentius considerantes, non solum ex intimis animi sensibus indoluimus, sed statim de adhibendo remedio divina gratia adiutrice cogitare coepimus. Urget enim nos Dei timor et acres animo nostro stimulos dies noctesque subiicit, quemadmodum im tremendo illius iudicio administrationis nostrae rationem

reddamus. Nam si huic tanto malo, quod magis quotidie ingravescit, non occurramus, non possumus nobis ipsis non valde timere, cum crebro in mentem veniant et quasi auribus nostris personent sacrae illae voces comminationis et terroris plenae: *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel et sanguinem eius de manibus tuis reguiram*; et quod Petro a Domino dictum est: *Confirma fratres tuos*; et illud apostoli Pauli, quod tanto magis ad nos pertinet quanto maiorem praeter caeteros pastorem officii curam sortiti sumus: „*Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*“. Quocirca eorundem praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, simulque modum et temporum spatia ecclesiarum earundem praesulibus, pro cuiusque intervallo et locorum distantia moderantes, hac perpetua constitutione sancimus, decernimus et mandamus, ut omnes patriarchae, primates, archiepiscopi, episcopi, per universum terrarum orbem instituti, a Nobis deinceps ordinandi, etiamsi cardinalatus honore praefulgeant, antequam munus consecrationis suscipiant, seu eis consecratis pallium de beati Petri corpore sumptum tradatur, aut si ad aliam ecclesiam transferantur, antequam illius regimini et administrationi se immisceant, si quidem praesentes in curia fuerint, in manibus S. R. E. diaconi cardinalis ordine prioris, si vero absentes in manibus antistitis, qui ad impedendum munus praedictum, aut ad tradendum pallium huiusmodi a Sede Apostolica delegabitur, iurent iuxta formulam in libro Cancellariae Apostolicae „Quinterno“ appellato se beatissimorum apostolorum Petri et Pauli limina statutis in hac nostra constitutione temporibus, personaliter ac per se ipsos visitaturos ac Nobis et successoribus Nostris, pro tempore existentibus Romanis Pontificibus, rationem reddituros de toto eorum pastoralis officio, deque rebus omnibus ad ipsarum, quibus praesunt, ecclesiarum statum, ad cleri et populi disciplinam, animarum denique, quae illorum fidei creditae sunt, salutem quovis modo pertinentibus et vicissim mandata apostolica recepturos et quam diligentissime executuros.

Quod si legitimo impedimento detenti fuerint, iurent se praedicta omnia impleturos per certum nuntium, ad id speciale mandatum habentem, de gremio suorum capitulorum, aut alium in ecclesiastica dignitate constitutum seu alias personatum habentem, aut si huiusmodi hominem ecclesiastica dignitate et personatu

praedictum non habeant, per dioecesanum sacerdotem et, si clero careant, omnino per aliquem alium presbyterum saecularem vel regularem spectatae probitatis et religionis, de supradictis omnibus plene instructum. De huiusmodi autem impedimento docere debeant per legitimas probationes, ad dictum primum diaconum cardinalem per supradictum nuntium transmittendas.

Quin etiam principes temporales, si quid pro eorum pietate et erga hanc Apostolicam Sedem observantia Romano Pontifici voluerint significare, eosdem sive episcopos, sive alios, qui ab eis mittentur, fidos habebunt nuntios ac relatores, quorum opera ab eadem Sede pro illorum dominiis, ditionibus et rebus firmandis ac stabiliendis et cum Dei et sanctae religionis causa, sine qua tuto consistere haud possunt, coniugendis opportuna sinceræ charitatis officia, consilia atque subsidia expectare certo poterunt.

Ad hoc autem debitum visitationis officium commode explendum supradicti omnes patriarchae, primates, archiepiscopi et episcopi: Itali videlicet vel ex Italicis insulis, unde commodius in Italiam traici potest, veluti Siculi, Sardi, Corsi et alii adiacentium provinciarum Italiae ac etiam Dalmatiae, et Graecarum, quae e regione ipsius Italiae et Siciliae oris sunt, tertio anno; Germani vero, Galli, Hispani, Belgae, Bohemi, Ungari, Angli, Scoti, Hiberni et caeteri omnes, qui in Europa sunt circa mare Germanicum et Balticum, ac omnium insularum maris Mediterranei, quarto anno; et qui intra Europae fines sunt, his provinciis remotiores, ac etiam Africani litoribus nostris adversi, ac insularum maris Oceanum septentrionalis et occidentalis Europae et Africae circa continentem novi orbis, tam qui nunc sunt, quam qui ad catholicam fidem per misericordiam Dei aliquando redierint, quinto anno; Asiatici vero et qui extra Asiam et in aliis novis terris orientalibus, meridionalibus, occidentalibus, et septentrionalibus, tam in insulis quam in continentibus et denique in quibuslibet mundi partibus, decimo anno iter suscipiant et, Deo concedente, perficiant. Idemque institutum tertio quoque, quarto, quinto et decimo anno repetant, et observent. Haec autem annorum spatia a tempore suscepti muneris consecrationis vel pallii traditionis aut translationis, ut praefertur, incipiant. Quae ne longius differatur, volumus, quod tempus qualemcunque excursum alicui ex supradictis praesulibus, qui sive morte praeventus, sive alia quacumque de causa ob non finitum tempus ei praescriptum dicta limina non visitaverit, ita

illius successori effluxisse, et excurrisse intelligatur, ut termino ipso iuxta praedecessoris sui iusiurandum completo debitam tunc visitationem quamprimum conficere teneatur.

Hi vero ex supradictis antistitibus, qui hactenus ab hac sancta Sede ordinati sunt, aut dictum pallium ab ea susceperunt, aut ad aliam ecclesiam translati sunt, prout cuique distantia locorum et temporum intervalla praescripta sunt, ad supradicta omnia observanda a die publicationis praesentis constitutionis omnino teneantur.

Iubemus igitur in virtute sanctae obedientiae supradictis omnibus antistitibus praesentibus et futuris, ut visitationem praedictam, sibi, suisque ecclesiis adeo utilem ac necessariam, iuxta praedictam formulam omnino conficiant.

Si vero, quod absit, non egerint, eos ab ingressu ecclesiae ac etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, necnon a perceptione fructuum suarum ecclesiarum, a capitulis eorum, omni exceptione remota, et mora cessante, interim libere exigendorum et in opus fabricae, seu ornamentorum ecclesiae emptionem, prout maior necessitas exegerit, insumendorum, ipso facto tamdiu suspensos esse volumus, donec a contumacia resipiscentes relaxationem suspensionis eiusmodi a Sede praedicta meruerint obtinere, non obstantibus privilegiis, absolutionibus, indulgentiis, et aliis concessionibus de non visitandis liminibus eiusmodi quibuscumque ecclesiarum praesulibus et per quoscumque Rom. Pon., ac etiam Nos et dictam Sedem ex quibusvis causis perpetuo, vel ad tempus concessis, extensis et innovatis, quae omnia contra praemissa quidquam nolumus suffragari, aliisque contrariis quibuscumque.

Caeterum Nos saluti et conscientiae securitati eorum praesulum, qui, ad huiusmodi visitationem obligati, eam contra iusiurandum hucusque distulerunt, consulere volentes, eos singulos a periurii reatu et a canonicis, apostolicisque omnibus sententiis, quas propterea incurrerint, auctoritate praesentium absolvimus, quos tamen pro excessu huiusmodi eleemosynam, quantam et cui vel quibus eorum confessarius statuerit, applicandam volumus erogare.

Quia vero difficile nimis esset praesentes literas, quocumque illis opus, perferri, volumus quoque, ut earum exemplis, etiam impressis, manu notarii publici et sigillo personae in dignitate

ecclesiastica constitutae ob signatis, eadem prorsus adhibeatur fides, quae eisdem praesentibus, etiam in dicto „Quinterno“ describendis habetur, si essent exhibitae, vel ostensae.

Nulli ergo etc.

Datum apud S. Petrum an. Inc. Dominicae 1585. 13 Kal. Ian. Pont. anno I.

## II.

### INSTRUKCJA ZA URBANA VIII OGŁOSZONA DLA BISKUPICH PROCESÓW INFORMACYJNYCH<sup>1)</sup>. *INSTRUCTIO PARTICULARIS.*

*circa conficiendos processus inquisitionis in qualitates eorum, qui promovendi sunt ad regimina cathedralium aut aliarum superiorum ecclesiarum vel monasteriorum, ut in dictis processibus conficiendis serventur sacri canones, Concilium Tridentinum et constitutio Gregorii Papae XIV super forma huiusmodi processuum conficiendorum.*

Interrogatoria, quae necessaria sunt ad inquirendum omnes qualitates, quae in promovendis requiruntur.

1. An testis cognoscat promovendum, quomodo, a quo tempore citra, an sit ipsius consanguineus, cognatus, affinis, nimium familiaris, aemulus vel odiosus?

2. An sciat, in qua civitate vel loco et dioecesi promovendus sit natus, et quae sit causa scientiae?

3. An sciat, ipsum natum esse ex legitimo matrimonio, atque honestis et catholicis parentibus, et quae sit causa scientiae?

4. An sciat, cuius aetatis sit, praesertim an expleverit annum 30 et quae sit causa scientiae?

5. An sciat, eum esse in sacris ordinibus constitutum, quibus, a quo tempore citra, praesertim an ante sex menses et quae sit causa scientiae?

6. An sciat, eum esse in ecclesiasticis functionibus et in exercitio ordinum susceptorum diu versatum, in susceptione Sacramentorum frequentem et devotum et quae sit causa scientiae?

7. An sciat, eum semper catholice vixisse et in fidei puritate permansisse, et quae sit causa scientiae?

<sup>1)</sup> Friedberg, Ae. L., *Canones et decreta Concilii Tridentini*; Lipsiae, 1853, str. 494—500.

8. An sciat, eum praeditum esse innocentia vitae bonisque moribus, et an sit bonae conversationis et famae et quae sit causa scientiae?

9. An sciat, eum esse virum gravem, prudentem et usu rerum praestantem et quae sit causa scientiae?

10. An sciat, eum aliquo gradu in Iure Canonico vel in Sacra Theologia insignitum esse, quibus in locis, quanto tempore et quo fructu ipsi Theologia vel Iuri Canonico operam dederit et an vere ea doctrina polleat, quae in episcopo requiritur ad hoc, ut possit alios docere et quae sit causa scientiae?

11. An sciat, eum aliquo munere aliquando functum esse, vel circa curam animarum aut regimen alterius ecclesiae se exercuisse, et quomodo in eis se gesserit tam quoad doctrinam quam quoad prudentiam, integritatem et mores, et quae sit causa scientiae?

12. An sciat, eum aliquando publicum aliquod scandalum dedisse circa fidem, mores sive doctrinam, vel aliquo corporis aut animi vitio aliove canonico impedimento teneri, quominus possit ad ecclesiam cathedralem promoveri, et quae sit causa scientiae?

13. An eum idoneum existimet ad bene regendam ecclesiam cathedralem et praesertim eam, ad quam ipse est promovendus; an dignum, qui ad illam promoveatur, et an ipsius promotionem eidem ecclesiae utilem et proficuum futuram esse censeat, et quare ita existimet?

---

Quid servandum in translatione alicuius Episcopi ad alteram ecclesiam?

1. An testis cognoscat episcopum transferendum, quomodo, a quo tempore citra, an sit ipsius consanguineus, cognatus, affinis, nimium familiaris, inimicus, aemulus vel odiosus?

2. An sciat, ipsum consecrationis munus suscepisse, et quae sit causa scientiae?

3. An sciat, per quot annos fuerit episcopus illius ecclesiae, et quae sit causa scientiae?

4. An sciat, eum in sua ecclesia et dioecesi assidue resedissee?

5. An sciat, eum diligenter et saepe dictam suam ecclesiam et dioecesim visitasse, opportune omnibus necessitatibus occurrisse et providisse eiusque decreta et mandata debitae executioni demendari curasse, et quae sit causa scientiae?

6. An sciat, eum saepe solemniter celebrasse, ordinationes

iuxta necessitatum exigentiam habuisse, confirmationis sacramentum ministrasse caeteraque pontificalia exercuisse, et quae sit causa scientiae?

7. An sciat, eum pietatis, charitatis et prudentiae in gubernando specimen dedisse, ac verbo et exemplo profecisse, et quae sit causa scientiae?

8. An sciat, eum prudenter ubilibet et diligenter se gessisse in defendendis, conservandis et augendis iurisdictionibus spirituali et temporali, iuribus ac bonis omnibus suae ecclesiae, et quae sit causa scientiae?

9. An sciat vere ea doctrina ipsum ad praesens pollere, quae in episcopo requiritur ad hoc, ut possit alios docere et quae sit causa scientiae?

10. An dignum eum existimet, qui transferatur ad ecclesiam N. et an censeat eius translationem fore ipsi ecclesiae N. utilem et proficuum, et quare ita existimet, et censeat?

Interrogatoria pro habenda informatione status ecclesiae.

1. An testis sciat, in qua provincia sita sit civitas N., cuius situs, qualitatis et magnitudinis sit, quot conflentur domibus et a quot Christi fidelibus inhabitetur, cuius dominio in temporalibus subiaceat, et quae sit causa scientiae?

2. An sciat, in illa civitate esse ecclesiam cathedralem vel metropolitanam, sub qua invocatione, cuius structurae et qualitatis, an aliqua reparatione indigeat et quae sit causa scientiae?

3. Si est ecclesia archiepiscopalis, an sciat, quot episcopos suffraganeos habeat et qui sint; si est episcopalis, an sciat, cui archiepiscopo sit suffraganea et quae sit causa scientiae?

4. Quot et quales sint in dicta ecclesia dignitates, canonicatus et alia beneficia ecclesiastica, quis sit numerus omnium presbyterorum et clericorum inibi in divinis inservientium; quae sit dignitas maior post pontificalem; quales sint redditus dignitatum, canonicatum et aliorum beneficiorum et an adsint praebenda Theologalis et Poenitentiarum, et quae sit causa scientiae?

5. An in ea cura animarum exerceatur, per quem, an sit in ea fons baptismalis, et quae sit causa scientiae?

6. An habeat sacrarium sufficienter instructum sacra suppellectili, caeterisque rebus ad divinum cultum et etiam ad ponti-

ficatia exercenda necessariis, chorum, organum, campanile cum campanis et coemeterium, et quae sit causa scientiae?

7. An sint in ea corpora, vel aliquae insignes reliquiae sanctorum, quomodo asserventur, et quae sit causa illius scientiae?

8. An habeant domum pro archiepiscopi vel episcopi habitatione, ubi et qualem, quantum distet ab ecclesia et an reparatione indigeat, et quae sit causa scientiae?

9. An sciat verum valorem reddituum mensae archiepiscopalis vel episcopalis, ad quam summam annuatim ascendant, in quibus consistant, an sint aliqua pensione onerati, ad cuius vel quorum favorem dicta pensio sit reservata, et quae sit causa scientiae?

10. Quot existant in illa civitate ecclesiae parochiales et an unaquaeque habeat fontem baptismalem; quot item in illa existant collegiatae; quot monasteria virorum et mulierum, quot confraternitates et hospitalia et an ibi sit mons pietatis, et quae sit causa scientiae?

11. Quantum sit ampla dioecesis, quot et quae loca amplectatur et quae sit causa scientiae?

12. An in ea erectum sit Seminarium, quot in eo pueri alantur et quae sit causa scientiae?

13. An ipsa ecclesia vacet, quomodo, a quo tempore citra, et quae sit causa scientiae?

---

Sub Urbano VIII Papa publicata anno 1627. (Bull. Rom. T. VI. P. I.).

### III.

## INSTRUKCJA UŁOŻONA PRZEZ BENEDYKTA XIV. INSTRUCTIO

*Sacrae Congregationis Concilii pro Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus et Patriarchis super modo conficiendi relationes suarum ecclesiarum, quas occasione visitationis sacrarum liminum eidem Sac. Congreg. exhibere tenentur<sup>1)</sup>.*

Summus Pontifex Sixtus Papa V, qui tempora statuit, quibus singuli episcopi, archiepiscopi, primates et patriarchae per seipsos

<sup>1)</sup> Friedberg, Ae. L., *Canones et decreta Concilii Tridentini*. Lipsiae, 1853, str. 614—618.



vel per eorum certum nuntium visitare tenentur limina beatissimorum apostolorum Petri et Pauli, antiquissimae observantiae inhaerendo, nedum voluit, ut ultra sacrorum liminum visitationem Romano pro tempore Pontifici de toto eorum pastoralis officio et de rebus omnibus ad ipsarum, quibus praesunt, ecclesiarum statum, ad cleri et populi disciplinam animarum denique, quae illorum fidei creditae sunt, salutem quavis modo pertinentibus rationem redderent, uti fusius habetur in praedicti Pontificis constitutione, quae incipit *Romanus Pontifex*, sed in alia etiam constitutione, quae incipit *Immensa aeterni Dei*, Sacrae Congregationi praepositae interpretationi sacrosancti Concilii Tridentini curam demandavit, praedictam rationem, quae dicitur relatio status ecclesiae, perpendendi et examinandi ac postulatis in eadem proponendis respondendi.

Sixtinae hae constitutiones suo non caruerunt effectu tum quoad sacrorum liminum visitationem tum quoad relationem statuum ecclesiarum; sed quum nulla unquam edita fuerit instructio pro dictis relationibus exarandis, factum hinc est, ut aliquae ex eis aliquando fuerint exhibitae abundantes in superfluis et aliquae aliquando deficientes in necessariis; quumque ad haec avertenda in synodo Romana hoc anno 1725 a sanctissimo Domino Nostro Benedicto Papa XIII habita in Basilica Lateranensi praescriptum sit, ut instructio hactenus omissa a sacra Concilii Congregatione ederetur; haec idcirco instructio publici iuris fit, ut in relationibus statuum suarum ecclesiarum ad eandem Sacram Congregationem in posterum transmittendis, curent episcopi, archiepiscopi, primates et patriarchae, ipsi se conformare et suas relationes ad quaedam distincta capita reducere, quorum primum ad statum ecclesiae materialem, secundum ad personam ipsius referentis, tertium ad clerum saecularem, quartum ad clerum regularem, quintum ad moniales, sextum ad seminarium, septimum ad ecclesias, confraternitates et loca pia, octavum ad populum et ultimum denique referatur ad postulata, quae ab ipso referente Sacrae Congregationi proponuntur.

§ 1. De primo relationis capite, pertinente ad statum ecclesiae materialem.

In hoc primo relationis capite sequentia erunt exponenda:

I. Institutio.

II. Confinia.

III. Privilegia et praerogativae episcopatus, archiepiscopatus aut patriarchatus.

IV. Numerus civitatum, oppidorum aut locorum, qui episcopatu, archiepiscopatu aut patriarchatu subiecti sunt.

V. Status cathedralis, metropolitanae aut patriarchalis ecclesiae, una cum numero canonicorum et aliorum servitia chori addictorum; et an fuerint creatae praebendae poenitentiarum et theologalis.

VI. Status ecclesiarum collegiatarum una cum numero pariter canonicorum et ceterorum, qui choris earum intersunt et an in collegiatis erecta sit praebenda theologalis.

VII. Status et numerus ecclesiarum parochialium, nec non aliarum ecclesiarum et oratoriorum in episcopatu, archiepiscopatu, aut patriarchatu existentium; referendo signanter, an cathedralis, metropolitana aut patriarchalis et collegiatae, oratoria nec non parochiales, ceteraque ecclesiae sint sacris suppellectilibus instructae, et quatenus ex eis habeant redditus pro fabrica assignatos.

VIII. Numerus monasteriorum tam virorum quam mulierum; exprimendo an aliqua ex monasteriis virorum sint subiecta suae iurisdictioni; et an et quae mulierum monasteria sibi subiecta sint, vel praelatis regularibus.

IX. An adsit in dioecesi seminarium clericorum, quot in eodem alantur, an fuerit statuta taxa et in qua quantitate, et an aliqua beneficia fuerint eidem unita et in universum quinam et quot sint redditus praedicti seminarii.

X. Numerus hospitalium, collegiorum, confraternitatum et aliorum locorum piorum, quae sunt in episcopatu, archiepiscopatu aut patriarchatu et quinam sint eorum redditus.

XI. An adsint montes pietatis, una cum aliis consimilibus, ad statum materiale ecclesiae spectantibus; cum advertentia tamen, ut plena status materialis relatio in prima relatione tantum, quae fit ab episcopo, archiepiscopo aut patriarcha exhibeatur, in subsequentibus etenim relationibus satis erit, quod ipsi se referant ad primam, nisi aliquid novi, pertinens ad dictum statum materiale, contigisset, quod referens notificandum Sacrae Congregationi existimaret.

§ 2. De secundo relationis capite, pertinente ad ipsum episcopum, archiepiscopum, primatem et patriarcham.

In hoc capite exponi debet:

I. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, Concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit, et an aliquo et quo tempore abfuerit et an ultra menses conciliares et an cum vel sine Sedis Apostolinae licentia.

II. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverit.

III. An per se, vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit, et sacramentum confirmationis administraverit.

IV. An et quoties synodum dioecesanam coegerit, et si episcopus nulli archiepiscopo subiectus sit, an ad synodum provincialem eius archiepiscopi, quem ad tramites Tridentini eligere tenetur, ut eius synodo provinciali intersit, accesserit; et si sit archiepiscopus, an synodum provincialem habuerit, et quinam suffraganei eidem interfuerint.

V. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit, et an legitimo concurrente imperimento viros idaneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exsequendum.

VI. An habeat depositarium poenarum et mulctarum pecuniarium et an eadem fuerint piis usibus applicatae.

VII. Quanam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur.

VIII. An aliquod habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum.

IX. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero.

§ 3. De tertio capite ad clerum saecularem pertinente.

In hoc capite exponendum erit:

I. An canonici ceterique choro addicti cathedralis, metropolitanae aut patriarchalis ecclesiae nec non collegiatarum choro iugiter intersint.

II. An ultra matutinum, laudes ceterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem.

III. An quolibet die eam applicent pro benefactoribus.

IV. An suas habeant constitutiones et eas punctaliter observent.

V. An qui obtinent praebendam poenitentiarum aut theologalem adimpleant, quae adimplenda sunt et quomodo.

VI. An parochi in suis parochiis resideant.

VII. An librum matrimonii et baptisatorum aliosque libros, quos ad normam ritualis Romani retinere debent, retineant.

VIII. An aliqui ipsorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrent.

IX. An iidem per te vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, iuxta monitum Tridentini et praecitati concilii Romani.

X. An saltem dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes pueros ceterosque hoc adiutorio indigentes doceant; et an et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis proficiat.

XI. An singuli parochi, ceterique curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso.

XII. An et quae praemittantur, antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi ante cuiuscumque ordinis sacri receptionem piis meditationibus vulgo spiritualibus exercitiis, vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa.

XIII. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium serventur disposita a sacrosancta Synodo Tridentina Sess. XXIII cap. 6. de reformat., et a constitutione sanctissimi Domini Nostri Benedicti Papae XIII in eodem concilio Romano emanata.

XIV. An habeantur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quot vicibus habeantur et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur.

XV. Quinam sint mores cleri saecularis, et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiore.

§ 4. De quarto capite ad clerum regularem pertinente.

In hoc capite exponendum erit:

I. An regulares curam animarum exercentes, qui episcopali

iurisdictioni, visitotiani et correctioni subsunt in iis, quae ad curam pertinent et administrationem sacramentorum, munus sibi commissum fideliter adimpleant iuxta ea, quae in praecedenti capite dicta sunt de parochis saecularibus.

II. An aliquis regularis extra monasterium degat; an aliqui adsint in dioecesi a suis superioribus servatis servandis eiecti, vel aliquis fuerit regularis intra claustra monasterii degens, sed qui extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit, et quomodo in hisce casibus in sic delinquentes animadvertit.

III. An sua iurisdictione delegata usus sit in explenda visitatione conventuum et granciarum monasteriorum, in quibus religiosi non aluntur in numero a sacris constitutionibus praefixo; et quinam sint religiosorum mores in dictis conventibus et granciis degentium.

IV. Denique, an aliquod habeat cum regularibus officium in exercitio iurisdictionis delegatae in illis casibus, in quibus eadem ipsi tributa est a sacro Concilio Tridentino, vel a Summorum Pontificum constitutionibus et signanter a bulla Clementis Papae X, quae incipit *Superna*.

§ 5. De quinto relationis capite ad moniales pertinente.

In hoc capite exponendum erit:

I. An moniales episcopo subiectae suas servent constitutiones.

II. An clausura in earum monasteriis inviolate custodiatur.

III. An aliqui abusus in iisdem monasteriis irrepserint, qui consilio aut auxilio Sacrae Congregationis indigeant.

IV. An praeter ordinarium confessorem alius extraordinarius ab ipso bis aut ter in anno fuerit oblatus.

V. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrentur, et monialium dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae.

VI. An in monasteriis monialium, quae sunt praelatis regularibus subiecta, curaverit, ut clausura dictarum sanctimonialium fuerit exacte observata, et an contra inobedientes et alia iuris remedia processerit.

VII. An harum monialium confessarii regulares sive ordinarii sive extraordinarii fuerint ab ipso approbati, antequam earum confessiones exceperint.

VIII. An adhibitis superioribus regularibus singulis annis exegerit rationem administrationis ab his, qui administrarunt bona pertinentia ad haec monialium monasteria regularibus subiecta, et

an fideliter eorum reditus administrentur et alia fuerint adimpleta, quae praescribuntur in bulla Gregorii XV, quae incipit *Inscrutabili*.

§ 6. De sexto relationis capite pertinente ad seminarium.

In hoc capite exponendum erit:

I. Quot sint in seminario alumni.

II. An in ecclesiastica disciplina recte instituantur.

III. Quibusnam studiis vacent et quo profectu.

IV. An cathedrali et aliis locis ecclesiae diebus festis inser-viant.

V. An cum consilio duorum canonicorum seniorum a se electo-rum necessaria pro recto regimine statuerit.

VI. An illud aliquando visitet et operam det, ut constitutiones adimpleantur.

VII. An statuta sit taxa ad tramites Concilii Tridentini eodem-que exigatur, et an aliqui sint morosi in eius solutione.

§ 7. De septimo capite ad ecclesias, confrat-ternitates et loca pia pertinente.

In hoc capite exponendum erit:

I. An in sacristiis omnium et singularum ecclesiarum expo-sita sit tabella onerum missarum et anniversariorum ad tramites decretorum san. mem. Urbani VIII et an eis punctualiter satisfac-tum sit.

II. An in confraternitatibus, scholis aliisque locis piis punctu-aliter executioni mandentur pia opera a testatoribus iniuncta.

III. An quolibet anno sibi fecerit reddi rationes ab horum locorum administratoribus.

IV. An montem pietatis sive charitatis visitaverit; et an idem habeat reditus, qui superabundent sustentatione ministrorum aliisque necessariis expensis; et in quas causas reditus illi erogentur; et si quid exigatur ab illis, qui pecuniam aut frumentum, si agatur de monte frumentario, ab eo recipiunt.

V. An infirmorum hospitalia visitaverit, redituum rationes ab administratoribus exegerit et an infirmis necessaria quoad salutem animae et corporis in eis subministrentur.

§ 8. De octavo relationis capite ad populum pertinente.

In hoc capite exponendum erit:

I. Quinam sint populi mores et an in pietate proficiat.

II. An aliquis irreperit abusus aut prava quaedam in eodem em inoluerit consuetudo, quae consilio indigeant et Sedis Apostolicae adiutorio.

§ 9. De ultimo capite ad postulata pertinente.

Ultimo loco episcopi, archiepiscopi, primates et patriarchae, qui suarum ecclesiarum relationes ad sacram transmittunt Congregationem, si quae habent postulata proponenda pro suarum ecclesiarum, proponere poterunt cum clara facti et omnium circumstantiarum expressione; et quatenus postulata spectent ad negotia forensia, exponant, an ea sint in aliis tribunalibus introducta, an adsint super iisdem aliorum tribunatum sententiae, ut, omnibus mature pensatis, possit Sacra Congregatio congruum suppeditare praedictis postulatis responsum.

Et haec sunt, quae oppórtuna visa fuerunt, ut in hac instructione inserantur. Quodsi aliqua fuerint, quae episcopi, archiepiscopi, primates et patriarchae pro suarum indigentia ecclesiarum atque dioecesium addenda existimaverint, sciant sibi liberum esse addere, quae ipsis addenda videbuntur et ad notitiam Sacrae Congregationis deferre; quae ex charitatis et iustitiae norma per se expediet, quae poterit, et maiora ad Summum Pontificem deferret, qui fratribus suis episcopis, quantum cum Domino licet, gratificari semper exoptabit.

---

IV.

DEKRET PIUSA X O RELACJACH BISKUPICH  
I VISITATIOLIMINUM<sup>1)</sup>.

De relationibus dioecesanis et visitatione liminum

I

Decretum

servandum ab omnibus locorum ordinariis qui S. Congregationi de Propaganda Fide subiecti non sunt.

A remotissima Ecclesiae aetate repetenda lex et consuetudo est, qua singuli Episcopi, stans temporibus, Urbem petant, ut sanctarum apostolorum Petri et Pauli limina venerentur, suaeque statum

---

<sup>1)</sup> Acta Ap. Sedis (1910) vol. II. str. 17—34.

dioecesis exponant Apostolicae Sedi: cuius rei illustria monumenta veteres Ecclesiae annales suppeditant.

Eiusmodi autem facti ratio in ipsa Ecclesiae natura et constitutione nititur, atque a sacro Petri primatu necessario fluit, cui christiani, gregis universi commissa custodia est, per divina illa praecipientis Domini verba: *pasce agnos, pasce oves*. In utroque autem munere, quum visitationis sacrorum Liminum, tum relationis de statu dioecesis, debitae Petro eiusque successori submissionis et reverentiae continentur officium.

Verum, quum vis unum et alterum huius legis caput tot antea saeculis vigerit, serius tamen hac de re certior invecata est disciplina. Est enim Xysto V tribuendum, quod is, Constitutione edita die 20 mensis decembris 1585, cui initium *Romanus Pontifex*, congrua ratione determinaverit, quibus temporibus et qua lege visitanda sacra Limina essent et reddenda ratio Summo Pontifici de pastoralis officii implemento a Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis: quibus etiam prospexerunt encyclicae litterae sacrae Congregationis Concilii, datae die 16 mensis Novembris 1673. Abbatibus autem *nullius dioecesis* cautum est per Constitutionem Benedicti XIV, datam die 23 mensis novembris 1740, quae incipit *Quod sancta*.

Haec obtinuit ad nostros usque dies disciplina. Verum, effectis hodie multo facilioribus ac tutioribus dioeceses inter et Sanctam Sedem commerciis, iam praesentis aevi conditionibus haud respondere visa sunt ea, quae in memoratis Constitutionibus decreta fuerunt circa visitationes ad sacra Limina ac dioecesium relationes ad Apostolicam Sedem.

Re mature agitata in coetu Emorum virorum Pontificio Iuri in unum corpus redigendo praepositorum, conclusa ab iisdem, SSmi D. N. Pii Papae X iussu, ad hanc S. Congregationem Consistorialem delata sunt, eidemque commissum iudicium, utrum et quomodo eius coetus consilia publici iuris fieri atque in usum deduci possent, etiam ante promulgandum ipsum Codicem.

Nunc vero, omnibus diligenter perpensis, iisque inhaerens, quae a memorato coetu PP. Cardinalium deliberata sunt, S. Congregatio Consistorialis, de mandato SSmi Domini nostri, Eoque approbante, decernit, quae sequuntur:



## Can. I.

Abrogata lege temporum, quibus hactenus visitanda fuerunt sacra Limina et relatio Sanctae Sedi exhibenda de statu dioecesis, omnes locorum Ordinarii, quibus dioecesani regiminis onus incumbit, obligatione tenentur referendi singulis quinquenniis ad Summum Pontificem de statu sibi commissae dioecesis ad normam canonum infra positorum et novi *Ordinis* praesenti decreto adiecti.

## Can. II.

§ 1. Quinquennia sunt fixa et communia, incipientque a die 1 mensis januarii anno 1911.

§ 2. In primo quinquennii anno relationem exhibebunt Ordinarii Italiae, et insularum Corsicae, Sardiniae, Melitae, aliarumque minorum adiacentium.

§ 3. In altero, Ordinarii Hispaniae, Lusitaniae, Galliae, Belgii, Hollandiae, Angliae, Scotiae et Hiberniae cum insulis adiacentibus.

§ 4. In tertio, Ordinarii imperii Austro-Ungarici, Germanici et reliquae Europae cum insulis adiacentibus.

§ 5. In quarto, Ordinarii totius Americae et insularum adiacentium.

§ 6. In quinto, Ordinarii Africae, Asiae, Australiae et insularum his orbis partibus adiacentium.

§ 7. Et ita per vices continuas singulis, quae sequuntur, quinquenniis.

## Can. III.

§ 1. In prima cuiusque Ordinarii relatione ad singula quaesita, quae in adiecto *Ordine* continentur, distincte responderi debet.

§ 2. In relationibus, quae sequuntur, sufficit, ut Ordinarii ad quaesita in singulis articulis conta dicant, utrum novi aliquid habeatur, necne.

Adiicient vero, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerint monita et mandata, quae S. Congregatio in sua responsione ad relationem significaverit.

§ 3. Relatio latina lingua est conficienda.

§ 4. Subsignanda autem erit praeterquam ab Ordinario, ab uno vel altero ex *convisitoribus*, qui de statu dioecesis magis conscii sunt et de ea testificari possunt.

Ipsi vero circa ea, quae ex relatione noverint, si publici iuris non sunt, gravi secreti lege adstringuntur.

#### Can. IV.

§ 1. Omnibus et singulis pariter praecipitur, ut, quo anno debent relationem exhibere, beatorum apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi ad Urbem accedant, et Romano Pontifici se sistant.

§ 2. Sed Ordinariis, qui extra Europam sunt, permittitur, ut alternis quinquenniis, id est singulis decennis, Urbem petant.

§ 3. Huic obligationi Ordinarius vel ipse per se, vel per Coadiutorem aut Auxiliarem Episcopum, si quem habeat, satisfaciet; vel, iustis de causis a S. Sede probandis, per idoneum sacerdotem, qui in eadem dioecesi stabilem commorationem teneat.

#### Can. V.

Si annus exhibendae relationi adsignatus, ex toto vel ex parte, inciderit in primum biennium ab initio dioecesis regimine, fas erit Ordinario ab exhibenda relatione, et a visitatione sacrorum Liminum peragenda pro ea vice, abstinere.

#### Can. VI.

§ 1. Proximo anno 1910 Ordinarii, qui relationis et visitationis obligatione tenentur, ex benigna SSmi D. N. venia eximuntur.

§ 2 Annis autem 1911 et 1912 a relatione et visitatione abstinere licebit Ordinariis, de quibus in §§ 2 et 3 can. II, qui anno 1909 iuxta veterem temporum periodum legi satisfecerunt.

Qui vero de statu suae dioecesis referent, hi ad normam novi *Ordinis* a S. Sede statuti huic muneri satisfaciant.

#### Can. VII.

Denique cum sacrorum Liminum visitatio et relatio dioecesana ad Apostolicam Sedem non sint confundendae cum lege de visitatione pastorali dioecesis, idcirco vigere pergunt praescripta a Concilio Tridentino, Sess. XXIV, cap. III *de reform.*, his verbis expressa: *Propriam dioecesim (Episcopi) per se ipsos, aut, si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium aut Visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem, ita tamen ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur, visitare non praetermittant.*

SSmus autem D. N. Pius Papa X, his canonibus et adiecti *Ordinis* normis mature perpensis, iussit haec omnia promulgari et evulgari, mandavitque, ut ab omnibus, ad quos spectat, integre serventur, contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romae, die 31 mensis Decembris anno 1909

C. Card. De Lai, S. C. Consistorialis secretarius

L. † S.

S. Tecchi Adsector.

V.

INSTRUKCJA PIUSA X.<sup>1)</sup>.

ORDO SERVANDUS IN RELATIONE DE STATU ECCLESiarUM,  
31. DEC. 1909.

Normae communes.

*Prooemium relationis.*

1. Significetur nomen et cognomen, aetas et patria Ordinarii; eius institutum religiosum, si ad aliquod ipse pertinet: quando dioecesis regimen susceperit: et si episcopus est, quando fuerit consecratus.

2. Iudicium aliquod generale praebeatur de conditione religiosa et morali dioecesis, et utrum aliquis ob ultimo quinquennio religionis progressus vel regressus habitus sit.

Cap. I.

*Generalia de statu materiali.*

3. Indicetur paucis et perspicuis verbis,

a) origo dioecesis, eius titulus seu gradus hierarchicus cum privilegiis potioribus: sitne archiepiscopalis, quot et quas habeat suffraganeas sedes; si sit episcopalis, cui archiepiscopali suffragetur: si immediate subiecta cui metropolitano debeat adhaerere pro synodo;

b) extensio dioecesis, ditio civilis, caeli temporatio, lingua;

c) locus residentiae Ordinarii cum indicationibus necessariis, ut epistolae tuto mittantur;

d) summa incollarum et praecipua oppida: quot inter incolas sint catholici; et si varii adsint ritus, quot catholici in singulis; et si adsint acatholici, in quot et quales sectas dividantur.

<sup>1)</sup> Acta Ap. Sedis (1910), Vol. II, str. 17—34.

e) numerus sacerdotum saecularium, clericorum et alumnorum Seminarii;

f) utrum et quot capitula canonicorum, alique sacerdotum coetus adinstar capitulorum sunt in dioecesi;

g) quot sint paroeciae vel quasi paroeciae, cum numero fidelium in iis, quae maximae vel minimae sunt; in quot vicariatus foraneos aliasve circumscriptiones paroeciae dividantur; quot aliae ecclesiae vel oratoria publica adsint; sitne sacer aliquis locus celeberrimus et qualis;

h) utrum et quaenam instituta religiosa virorum habeantur, cum numero domorum et religiosorum sive sacerdotum sive laicorum;

i) utrum et quaenam instituta religiosa mulierum, cum numero domorum et religiosarum.

## Cap. II.

### *De fide et de cultu divino.*

4. Utrum divinus cultus libere in dioecesi exerceatur: sin minus, unde obstacula proveniant, a civilibusne legibus, an ab hostilitate perversorum hominum, vel acatholicorum (si adsint), vel ab alia causa: quaenam ratio suppetat ad ea amovenda, vel sin minus imminuenda: et num adhibeatur.

5. Utrum numerus ecclesiarum in singulis oppidis seu paroeciis fidelium necessitati sufficiat.

6. Utrum generatim ecclesiae et sacella publica satis instructa sint iis, quae ad fabricam et supellectilem pertinent; et quaenam generatim cura habeatur, ut eadem munda sint et decenter ornata.

7. Utrum in singulis ecclesiis inventarium omnium bonorum et supellectilium habeatur, et quomodo custodiatur, ne morte rectoris aut alio quolibet eventu contingat, ut aliqua subtrahatur aut disperdatur.

8. Utrum sint ecclesiae, in quibus res vel supellectiles habeantur materia, arte, antiquitate pretiosae, praesertim codices vel libri, picturae, sculpturae, opera musiva arte vel antiquitate insignia; quomodo custodiantur; sintne haec recensita in inventariis, et an de iis speciale inventarium penes Curiam servetur.

Cautumne sit, ne quid etiam tenue, sed ratione materiae, artis vel antiquitatis pretiosum sine licentia S. Sedis et iudicio peritorum venundetur.

9. Utrum singulis diebus, mane et vesperae horis opportunioribus, ecclesiae pateant fidelibus.

Utrum debita vigilantia custodiantur, ne sacrilegiis, profanationibus aliisque damnis obnoxiae sint.

10. Utrum, dum sacra peraguntur, ita omnibus fidelibus pateant, ut quilibet vel pauperrimus absque gravamine vel rubore libere ingredi ibique adstare valeat.

11. Utrum aliquando ecclesiae vel sacella adhibeantur ad aliquem profanum usum, ad academicos coetus, musicos concertus, aliaque id genus.

12. Utrum in omnibus ecclesiis et sacellis, in quibus SSma Eucharistia asservari debet vel potest, conditiones a iure requisitae ad conservationem SSmi Sacramenti accurate serventur; et an cura sit, ut altare SSmi Sacramenti cultu, munditie et ornatu emineat.

13. Utrum poenitentiae tribunalia collocata sint in patenti ecclesiae loco et cratibus instructa iuxta canonicas leges.

14. Quomodo custodiantur sacrae reliquiae in ecclesiis et sacellis. Utrum ibidem adsint reliquiae sigillo vel documento authenticitatis destitutae vel plane suspectae. Et an idcirco in visitatione ordinarius aliquid decreverit.

Utrum, quod sciatur, penes privatas personas reliquiae insignes serventur; quo iure et qua cum veneratione.

15. Utrum in cultu divino, sanctorum veneratione, administratione sacramentorum aliisque sacris functionibus liturgicae leges serventur.

Irreperintne singulares consuetudines et quatenus: num hae S. Sedis auctoritate aut vetustissimo usu rite approbatae dici queant, aut saltem toleratae: et si tales non sint, quid fiat, ut prudenter deleantur.

Speciatim vero, utrum lingua et cantus liturgicus iuxta S. Sedis decreta adhibeantur.

16. Utrum graves errores erga fidem serpant inter dioecesis fideles. Adsintne e clero, qui eisdem infecti sint. Quatenus huius mali fuerit vel adhuc sit causa. Quid fiat, ut eidem malo occurratur.

17. Utrum consilium vigilantiae et officium censorum ad haec praecavenda institutum sit: quibus personis constet; et an diligenter munera sua ipsae adimpleant et quo fructu.

## Cap. III.

*De iis, quae ad Ordinarium pertinent.*

18. Quibus bonis et redditibus mensa Ordinarii poleat. An et quali aere alieno gravetur.

Quomodo administratio geratur: utrum independenter ab auctoritate civili, necne; an seorsim a ceteris dioecesis vel piorum operum bonis et proventibus, vel cumulate; qua methodo et per quas personas.

19. Utrum adsit domus Ordinario dioecesis propria vel privatam ipse conducere cogatur. In utroque casu num aedes ita instructae sint, ut Ordinarii dignitati congruant et luxum non redoleant.

20. Cum quibusnam personis Ordinarius habitet et quaenam sit earum vitae ratio.

21. An, a quibus S. Sedis officiis et quibusnam specialibus facultatibus et privilegiis ipse qua Ordinarius instructus sit.

22. Quomo legi residentiae satisfaciat.

23. Quoties consuescat in cathedrali templo vel alibi sacris functionibus interesse aut pontificalia peragere.

24. Qua frequentia sacris concionibus et pastoralibus litteris clerum ac populum instruat. Et quatenus sit impeditus a praedicando, an per alios opportune suppleat.

25. Quot et quales adsint in dioecesi casus reservati: et quibus Ordinarius committat facultatem ab eisdem absolvendi.

26. Qua frequentia sacramentum confirmationis administrat et utrum pro dioecesis conditione petitionibus fidelium satisfacere ipse per se valeat, et si ipse non valeat, quomodo et per quos suppleat.

Utrum in huius sacramenti collatione canonicae regulae de aetate confirmandorum ac de patrinis serventur.

27. Utrum ipse per se vel per alium episcopum sacras ordinationes contulerit.

Et in hoc peragendo, dum studuit dioecesim locuplesare idoneorum sacerdotum copia, utrum sartum tectum servaverit Tridentini Concilii praescriptum non promovendi, qui non essent necessarii vel utiles ecclesiae, pro qua assumuntur.

28. Utrum ipse per se vel per Vicarium generalem aut per alios viros per se deputatos totam dioecesim ita visitaverit, ut

singulis annis vel saltem bienniis de statu singularum paroeciarum certam notitiam habere potuerit.

An visitando paroecias praeter era, quae pertinent ad divinum cultum, populi mores, religiosam puerorum et adolescentium institutionem, legatorum satisfactionem, aliaque; visitationem, quam vocant personalem cleri, peregerit, singulos audiendo, ut cognoscat, quae sit eorum vitae ratio, qui spiritus precum, quod studium procurandae proximorum salutis, aliaque.

29. Utrum curaverit, ut Conciliorum et S. Sedis leges et praeceptiones in dioecesi notae fierent et ab omnibus servarentur.

30. Utrum dioecesanam synodum congregaverit; et si nullam coegerit, an, quomodo et quam potestate suppleverit.

31. Si sit metropolitanus, an provinciale concilium, aut saltem collationes seu conferentias episcopales habuerit et quoties.

Exemplar eorum, quae in conferentiis communi consilio conclusa sunt, ad S. Sedem (si adhuc factum non fuerit) transmittat.

32. Quomodo se habeat cum civili loci auctoritate: an episcopalis dignitas et iurisdictio sarta tecta ita semper servari potuerit, ut nunquam per servilitatem erga humanas potestates vel alio modo, detrimentum libertati et immunitati Ecclesiae aut dedecus statui ecclesiastico obvenerit.

#### Cap. IV.

##### *De Curia dioecesana.*

33. Utrum habeatur Vicarius generalis, qui tam virtutis ac doctrinae opinione tum gradus doctoralis auctoritate polleat: et quot aliis ministris constet dioecesana Curia.

34. Utrum et quot adsint examinatores et iudices synodales aut prosynodales.

35. Utrum adsit tribunal ecclesiasticum cum suis administris rite constitutum; aut saltem possit constitui, si necesse sit.

36. Utrum Curia dioecesana aedes proprias convenienter instructas habeat cum tabulario, in quo pars secreta documentorum tuto ac seorsim ab aliis documentis custodiatur. An archivum ipsum sit bene ordinatum.

37. Quanam taxa in usu sit pro actis Curiae rependendis; an et quando approbata; et an conformis ceteris, quae in provincia ecclesiastica aut regione vigent.

38. Utrum Ordinarius cognoscat querelas adesse ob Curiae taxas; et an in re praesertim matrimonialis concubinatus, aut alia mala accidisse sciat ob earum gravitatem seu ob rigorem exactionis earundem. Quomodo taxarum proventus erogetur.

39. Utrum ex multis, aut ex aliis titulis speciales alii proventus Curiae sint: et quomodo erogentur.

## Cap. V.

### *De clero generatim.*

40. Referatur generatim, quinam sint cleri mores, qui cultus, ac doctrina, quod studium aeternae salutis proximorum, quae pietas; quae erga suum Ordinarium obedientia et reverentia: quae inter sacerdotes concordia, coniunctio, caritas.

41. Utrum vestis talaris adhiberi possit et reapse adhibeatur a clero: et in quolibet casu, an clerus habitu proprio et decenti induatur, nec sint hac in re scandala vel diceria.

42. Utrum sacerdotes in missae celebratione praeparationem et gratiarum actionem debite peragant: an serotinae visitationi SSmi Sacramenti assueti sint: qua frequentia ad poenitentiae sacramentum accedere soleant.

43. Utrum ad spirituales exercitationes statis temporibus omnes et singuli per vices conveniant, qua frequentia et quibusnam in aedibus: an Ordinarius hac occasione salutaria monita sive in communi sive in particulari pro opportunitate clero praebere non omittat.

44. Utrum collationes seu conferentiae ecclesiasticae de questionibus moralibus seu casibus conscientiae itemque theologiae et liturgiae habeantur: qua frequentia, qua methodo, quo fructu.

45. Quae Ordinarii cura sit de iunioribus sacerdotibus, ut postquam sacerdotio initiati sunt, studia non deserant et pietate adhuc proficiant.

46. Pro emeritis sacerdotibus, infirmis et pauperibus an domus aliqua habeatur, in qua recipiantur et debita caritate sustententur: an saltem redditus speciales constituti sint, quibus eisdem subveniatur.

47. Utrum adsint sacerdotes, qui quamvis viribus et iuvenili aetate polleant, otiosi tamen vivant, adeo ut inutiles vel etiam noxii



dioecesi sint: quaenam huius rei sit causa et an et quomodo huic malo occurri possit.

48. Utrum adsint de clero, qui rebus politicis et factionibus civilibus immodice et indebite se immisceant, cum offensione aliorum et spiritualis ministerii detrimento: et quid factum sit aut fieri possit, ut intra iustos limites contineantur.

Et in dioecesibus, ubi una vivent catholici variorum rituum aut diversae linguae vel nationis, an idcirco adsint in clero contentiones et aemulationes: quid fiat, ut extinguantur et spiritus Christi in omnibus inducatur.

49. Utrum, quod Deus avertat, aliquis habeatur sacerdos, qui vitam minus honestam agat aut agere publice videatur; vel cui imputetur aliquod aliud crimen post ultimam relationem dioecesanam patratum.

Nullane habeatur, quam Ordinarius sciat aut suspicetur in suo clero, violatio legis de observandis et vitandis in satisfactione missarum manualium.

Caventne sacerdotes nedum a libris, sed etiam a diariis irreligiosis vel impiis legendis, nisi gravis et legitima causa intercedat.

50. Quid factum sit tum ad salutarem lapsorum correctionem, tum ad scandali (si adfuerit) reparationem.

Utrum et quoties suspensio ex informata conscientia in quinquennio irrogari debuerit; quo fructu; et quaenam sit regula, quae in hoc adhibetur.

51. Utrum generatim clerus sive ex eleemosynis missarum sive ex aliis ministerii spiritualis proventibus, aut ex beneficiis ecclesiasticis habeat, quo honeste vivere possit.

## Cap. VI.

### *De capitulis.*

52. Utrum adsit cathedrale canonicorum capitulum: quot canonicis et dignitatibus constet; et an adsint theologi et poenitentarii officia.

53. Quomodo canonicorum, officiorum et dignitatum provisio locum habeat; utrum libere iuxta commune ius, an alia aliqua speciali ratione.

54. Utrum et quali praebenda singuli fruantur: et an haec

distincte administretur; an potius vigeat regimen communis massae. In quolibet casu an specialis alia communis massa habeatur pro distributionibus quodidianis, pro missa conventuali, pro expensis fabricae et cultus.

55. Utrum, et a quo tempore capitulum suas habeat constitutiones legitime approbatas et an eas servet.

56. Quale sit chorale servitium tam pro recitatione divini officii quam pro missae quotidianae celebratione; quotidianumne iuxta commune ius, an potius intermissum: et quo indulto.

57. Utrum et quot adsint canonici honorarii: an excedant numerum a sacris canonibus statutum.

58. Deficiente cathedrali capitulo, an habeatur consultorum collegium: quot personis constet, quibus aliis ministeriis iidem vacant; et an ita proximi sint civitati episcopali, ut facile congregari possint.

59. Quanam canonici vel consultores existimatione gaudent in dioecesi. Utrum ipsi concordet inter se et cum Ordinario sint; an potius aliquid Ordinarius habeat, quod eorum de agendi ratione doleat.

60. An Ordinarius eos rite convocet, ut in negotiis maioris momenti consilium vel consensum iuxta sacros canones requirat.

61. Utrum sede vacante capitulum libere procedere possit ad vicarii capitularis electionem; an potius sede vacante alia sit consuetudo providendi dioecesis regimini, quaenam sit et quonam iure vigeat.

62. Si alia habeantur in dioecesi canonicorum capitula, dicatur, quid de singulis obtineat quoad numerum, chorale, servitium, praebendas et redditus capitulares, bonamque existimationem.

## Cap. VII.

### *De parochiis earumque rectoribus.*

63. Utrum omnes paroeciae de suo proprio pastore sint provisae: an potius adsint, quae ab aliquo viciniore parochi vel ab aliquo canonico ad tempus regantur: quam ob causam: et an idcirco incommoda notabilia aut mala sequantur.

64. Utrum provisio paroeciarum fit per concursum et quomodo concursus ipse celebretur.

65. Utrum adsint paroeciarum seu animarum rectores ad nutum amovibiles.

66. Utrum, quibusnam sub conditionibus et quo iure adsint paroeciae Ordinibus seu Congregationibus religiosis addictae.

67. Utrum habeantur paroeciae, in quibus cura animarum habitualis penes capitula aliasve personas existat.

68. Utrum adsint paroeciae obnoxiae iuri patronatus ecclesiastico vel laico sive familiari, sive populari, sive regio: quaenam praxis vigeat in earum provisione: an et quaenam incommoda hac de re acciderint.

69. Utrum emolumenta, quae occasione administrationis sacramentorum, funerum, celebrationis missarum, solemniis, attestationum, publicationum a parochis percipi solent, recognita sint ab Ordinario vel diuturno usu probata.

Et an sive ob gravitatem parochialium taxarum sive ob rigorem exactionis earundem, inconvenientia aliqua et querelae, praesertim in re matrimoniali et in funeribus, deploranda sint.

70. Utrum et qua dote certa parochi eorumque ecclesiae generatim honestantur: an potius ex solis stolae incertis et fidelium oblationibus vivere debeant.

Si bonis immobilibus parochus eiusque ecclesia fruatur, quomodo administratio geratur et quomodo caveatur pro conservatione patrimonii sacri alterutrius vel utriusque.

In quolibet casu an parochi habeant, quo honeste sustentantur et quo expensis occurrant pro animarum cura et pro parochialibus functionibus necessariis.

71. Utrum parochi domum canonicam habeant; et an ibi cum parochis eius adiutores una vivant. Et si ita non sit, an et quod studium habeatur, ut hoc regimen inducatur.

72. Utrum, qua lege, et qua observantia caveatur, ne quolibet sub praetextu, etiam ratione servitii, iuniores mulieres (etiam consanguinae, si cum parochis adiutores simul vivant) parochiales domus inhabitent aut frequentent: et an cura sit, ne in parochialibus aedibus familiae consanguineorum parochi cum filiis et nepotibus degant.

73. Utrum libri parochiales adsint in singulis paroeciis et

ibi iuxta canonicas praescriptiones adnotentur, quae pertinent ad baptismum, matrimonium ac mortem fidelium.

Speciatim circa matrimonium, an novissima lex servetur, qua iubetur de peracto matrimonio inscriptionem fieri in baptisatorum libro ad singulorum nomen.

An habeantur quoque libri confirmatorum et status animarum itemque tabellae seu libri missarum fundatarum et manualium, iique diligenter redigantur ac serventur.

74. Utrum in singulis paroeciis tabularium aliquod adsit, illudque in duas partes, publicam et secretam divisum et utrumque naviter custoditum.

75. Utrum parochi aliique animarum curatores debitam residentiam servent.

76. Utrum diebus festis missam pro populo applicent, sacrasque functiones ad diei festi sanctificationem proprias cum zelo et fructu celebrent: potissimum vero, an evangelium explicant et catechesim tam pueris quam adultis tradant, qua methodo, quo fructu.

An adsint hisce in rebus negligentes.

77. Utrum in audiendis confessionibus, sacra Eucharistia distribuenda, infirmorum adsistentia semper praesto sint, nihilque inconveniens, vel nulla querela hac de re habeatur.

78. Utrum nisi gravis et legitima causa in aliquo speciali casu obstet, baptismum administrent, et matrimonia adsistant in ecclesia, servatis solemnitatibus a Rituali Romano praescriptis.

79. Quomodo se gerant erga fideles qui, sectis secretis notorie addicti vel alia quavis de causa extra Ecclesiae sinum viventes, sacramenta in extremis deposcunt; et erga eos, qui extra sinum Ecclesiae defuncti, christiano more sepeliri a consanguineis velint.

80. Quaenam sit consuetudo in admittendis pueris ad primam communionem: et an sarta tecta servetur regula a Catechismo Concilii Tridentini tradita, ut pueri, qui sui confessarii et parentum iudicio discretionis sunt capaces a sacra mensa non prohibeantur nec diu arceantur.

81. Utrum parochi pro viribus curent fideles suos in fide roborare, ad sacramentorum frequentiam, praesertim ad S. Communionem etiam quotidianam excitare et in christianae vitae more

et puritate continere. Et ad hunc finem, praeter consueta sui officii munera,

a) an aliquoties in anno, diebus praesertim solemnioribus vel tempore adventus, quadragesimae vel mariani mensis, praecorem et confessarium extraordinarium advocent;

b) an identidem post aliquam annorum periodum sacras missiones in sua paroecia haberi curent;

c) an pias devotiones ab Ecclesia probatas, ut expositionem SSmi Sacramenti, viam crucis, rosarium, mensem marianam aliaque similia in sua ecclesia celebrent, et fidelibus commendent: et quaenam magis in usu sint in dioecesi;

d) an studeant pueros, puellas et maioris aetatis fideles alligere, ut ad pias uniones, patronatus, sodalitates vel consociationes catholicas se adscribant;

e) an prudenter instituant vel saltem foveant opera socialia, quae Ecclesiae catholicae spiritu aluntur.

## Cap. VIII.

### Art. I. — *De Seminario dioecesano.*

82. Paucis dicatur quae sit Seminarii fabrica, novane an vetus, quot alumnis continendis capax, an disciplinaribus et hygienicis regulis respondens, an a servitutibus libera, hortis et atriis ad recreationem instructa.

Si vero dioecesanum Seminarium non unicum sit, sed in maius et minus, vel in plura alia aedificia divisum, exponatur, quae sit materialis singulorum conditio.

83. Quinam sint Seminarii vel Seminariorum redditus, an, et quoli aere alieno graventur: quae pensio ab alumnis persolvatur: quomodo pauperibus subveniatur.

84. Dicatur, quinam sit rector, qualis eius aetas, qualesque sint eius qualitates: quot alii eum in regimine adiuvent: et utrum hi, et quidem omnes, muneri commisso digne satisfaciant, et alumnos in disciplina et pietate instituant; an potius aliquid animadvertendum sit.

Si vero Seminarium a congregatione aliqua regatur, indicetur, quaenam sit haec congregatio, quando, quibusnam conditionibus,

et an ex S. Sedis venia curam pii instituti susceperit, et an praefatis conditionibus satisfaciat.

85. Utrum habeatur magister pietatis, vulgo director spiritualis, in Seminario degens et nullo alio officio implicatus; et an, praeter ipsum, sufficiens copia aliorum confessoriorum detur.

86. Utrum adsint deputati pro disciplina et pro oeconomia a S. Conc. Tridentino praescripti: et an Ordinarius eorum consilium iuxta iuris praescripta requirat.

87. Utrum magistri in Seminario convivant, nec ne: et an quoad eorum idoneitatem, pietatem, agendi rationem praesertim, si Seminarium incolant, aliquid animadvertendum sit.

88. Quot sint actu Seminarii alumni: et an inter eos admittantur, qui ad statum ecclesiasticum certe non aspirent.

An et quot externi alumni habeantur; qua de causa: et an fieri possit, ut et ipsi quam primum Seminarium ingrediantur: interim quomodo vigilentur: an saltem cura sit, ut ante sacram ordinationem per aliquod notabile tempus in Seminario degant.

An et quot alumni extra dioecesim instituuntur, ubi et qua de causa.

Et vicissim an clerici alterius dioecesis in Seminarium dioecesanum recepti sint, quot, quarum dioecesium et quibusnam de causis.

89. Si unum sit Seminarium et simul convivere debeant aetate iuniores cum maioribus, an debitae cautelae adhibeantur, ut hi ab illis et cum disciplina suae cuiusque aetatis propria instituuntur.

90. Quomodo pietas et disciplina excolatur in Seminario: quanam sit sacramentorum frequentia: an, quoties in anno et quomodo spirituales exercitationes fiant.

91. Quot annis, qua lingua, qua methodo, quorum autorum textibus theologiae et philosophiae studia absolvantur; quot et quanam disciplinae hisce accessoriae tradantur.

Quot annis et qua methodo humaniora studia perficiantur: et in his praeter linguas latinam, graecam et propriae nationis an et quanam aliae disciplinae tradantur.

An clerici in sacris caeremoniis et cantu liturgico instituuntur.

92. An prohibeantur alumni a lectione librorum ac diariorum, quae, quamvis in se innoxia, eos tamen a studiis suis distrahere possunt.

93. Utrum Ordinarius saepe Seminarium invisat et alumnos pro viribus ipsemet audiat, ut cognoscat, quo spiritu educentur, quatenam sit eorum pietas, quinam in studiis profectus.

94. Quae regulae servantur in promotione alumnorum ad ordines: quale scrutinium habeatur et quale examen, ut constet, quinam pietate, scientia, vitae integritate aliisque requisitis sacra ordinatione digni et idonei censeantur: an spirituales exercitationes praemittantur: an interstitia servantur: quo titulo ordinentur.

95. Utrum ab ultimo quinquennio extraordinarium aliquid in Seminario acciderit sive bonum sive malum.

96. Utrum adsit rusticationis domus, et ibi alumni feriarum tempore aduentur. Ea si desit, an et quae spes sit, ut comparetur, et ibi alumni saltem maxima ex parte temporis agant ferias.

Interim dum ad suos revertuntur, an parochi naviter de iis curam habeant et Ordinarium certiore reddant de eorundem agendi ratione; quatenam hac de re normae praescriptae sint in dioecesi.

97. Utrum cura sit, ut maioris spei clerici, sive ante sive post susceptum sacrum presbyteratus ordinem, in aliqua pontificia studiorum universitate, sive Romae sive alibi iustituantur, ut academicos gradus assequantur.

98. Si qui vero cum Ordinarii venia, vel eius mandato, publicas civiles studiorum universitates frequentant, an pro iis regulae a S. Sede statutae servantur, ut ipsi a perversione custodiantur, et a fide vel ab ecclesiasticae vitae institutis non deflectant.

99. Si clerici servitium militare obire cogantur, quae cautelae adhibeantur, ut ii in stipendiis honestam vitam agant prout ecclesiasticos decet; et a stipendiis dimissi sine aliorum periculo utiliter ad Seminarium regredi et ad sacros ordines post debitam ac maturam probationem tute promoveri queant.

100. Utrum firma sit regula non admittendi in Seminarium reiectos vel dimissos ab aliis Seminariis vel ab institutis religiosis.

Art. II. De Seminario interdioecesano seu regionali.

101. Si in dioecesi habeatur Seminarium, quo alumni plurium dioecesium vel totius alicuius regionis conveniant et ipse loci Ordinarius huic Seminario praesideat, de eius statu fuse referat iuxta quaesita superius relata pro Seminario dioecesano.

Quod si huic Seminario ipse non praesit, indicet, cui immediatae directioni subsit, et exponat, quid de eo fama ferat.

## Cap. IX.

*De institutis religiosorum virorum.*

102. Utrum vitam communem servant, vel habitent soli aut in domibus privatis cum saecularibus: quo habitu incedant: quo modo sustententur: quae sit eorum fama: utrum aliqui in maioribus ordinibus constituti adsint in dioecesi a suis Praepositis eieci vel dimissi; et quanam sit eorum agendi ratio.

103. Quibusnam muneribus obeundis se addicant in dioecesi: quo fructu, qua fama: an eorum hospitalia, orphanotrophia, scholae, etc. iuxta canonicas praescriptiones Ordinarii vigilantiae subsint.

Qui curam animarum in parochiis sibi addictis exercent, an in omnibus, quae ad istam curam spectant, ab Ordinario dependent.

104. Si religiosi adsint quaestuantēs, utrum opportuna S. Sedis decreta hac de re edita ab eis servantur, et an aliquid inconveniens in his acciderit.

105. Utrum aliquod habeat Episcopus cum regularibus officium in exercitio iurisdictionis sive suae, sive sibi a iure delegatae.

106. Si congregatio aliqua dioecesana adsit, dicatur, in quem finem fuerit instituta, an fini suo respondeat, et quo fructu. An in alias dioeceses se diffuderit, et quo vinculo domus extradioecesanae cum dioecesanis nectantur.

## Cap. X.

*De institutis religiosis mulierum.*

107. Utrum generatim ita religiose vivant, ut fidelium exemplo sint, an forte aliqui abusus irreperint, praesertim post ultimam relationem et quinam.

Utrum in monasteriis monialium, Praelatis regularibus subiectis, omnia prout de iure procedant, an aliter; et hoc in casu, quomodo provisum fuerit.

108. Utrum circa clausuram servantur leges canonicae.

109. Utrum monasteriorum redditus fideliter administrantur: an monialium dotes fuerint persolutae et investitae, et quomodo administrantur.



An ipsae quoque moniales exemptae Ordinario rationem reddant de bonorum administratione iuxta canonicas leges.

110. Utrum pro confessione monialium constitutiones et decreta apostolica serventur.

111. Quae vitae activae addictae sunt, quibus operibus incumbant, quo spiritu, quo fidelium utilitate et Ecclesiae aedificatione.

112. Si adsint, quae infirmis in privatorum domiciliis inserviant, aut rem domesticam in hospitalibus aliisque virorum domibus gerant, quomodo caveatur, ne quid inconveniens accidat: an cautelae ipsae rite custodiantur; an aliquid hac in re deplorandum sit.

Si religiosae adsint quaestuantes, utrum opportuna S. Sedis decreta hac de re edita ab eis serventur, et an aliquid inconveniens in his acciderit.

113. Si instituta mere dioecesana habeantur, an haec cohaerenter ad canonicas leges regantur, in quem finem fundata sint, quo fructu vigeant, an etiam extra dioecesim diffusa sint, et an variae domus ab invicem independentes sint, an non.

#### Cap. XI.

##### *De populo generatim.*

114. Quinam in genere sint populi mores, et an specialia vitia in eo invalescant et quaenam.

115. Utrum dominicis et festis diebus fideles generatim absterneant ab operibus servilibus, missam audiant et hos dies, prout christianos decet, sanctificent.

Si inter varia dioecesis loca differentiae notabiles adsint, haec notentur.

116. Eodem modo referatur, quae sit observantia legum abstinentiae et ieiunii, et Paschalis praecepti.

117. Pariter indicetur, quae sit frequentia ad sacramentalem confessionem et ad S. Communionem in variis dioecesis locis pro diverso personarum sexu, conditione, aetate.

118. Utrum parentes solliciti generatim sint, ut recens nati saltem intra hebdomadam baptismo abluantur: an sint qui nimium differant, aut forte negligant, vel prohibeant baptismum ministrari.

119. Utrum matrimonia mere civilia sive concubinitus habeantur et qua frequentia. An alii speciales vigeant abusus contra sanctitatem matrimonii.

120. Utrum usus matrimoniorum mixtorum, ubi sunt acatholici, invaluerit, qua frequentia, et an ex legitima venia. An conditio de universa prole in catholica religione educanda servetur. Quanam catholicae fidei detrimenta ex his matrimoniis proveniant. An ab huiusmodi contrahendis nuptiis parochi studeant fideles avertere.

121. Utrum parentes generatim curent filios suos non solummodo in sinu familiae, sed etiam extra, et maxime in scholis, christianis moribus instituere.

122. Utrum fideles, qui graviter occumbunt, generatim extrema sacramenta deposcant.

An, quo munero et quibus nam causis funera civilia contingant.

123. Utrum in exercitio iurium politicorum et civilium curent fideles ita agere, vel tales eligere, quo religioni et libertati Ecclesiae plene consulatur.

124. Utrum adsint in dioecesi sectae secretae, praesertim massonicae. An socialismus aliaeque societates ab Ecclesia damnatae in dioecesi radicem fixerint et propagentur.

An spiritismi praxis habeatur.

Quid fiat, ut fideles ab his omnibus avertantur et quo profectu.

## Cap. XII.

### *De iuventutis institutione et educatione.*

125. Referantur in primis ac generatim, quae sit ratio institutionis et educationis filiorum in dioecesi iuxta usum legesque civiles.

Utrum contra sacrum Ecclesiae et parentum catholicorum ius opponantur christianae iuventutis educationis obstacula: et quid fiat, ut haec amoveantur.

Utrum scholae distinctae iuxta sexum sint, an utriusque sexui communes: quae mala inde sequantur: et quaedam remedia adhibeantur.

126. Si agatur de dioecesi in catholica natione constituta, dicatur, utrum ibi scholae publicae primordiorum vulgo *elementares*, bonae vel innoxiae generatim sint, et an ibidem per ecclesiasticos viros aut idoneos magistros christiana doctrina digne tradatur: an potius noxiae sint.

Et in hoc casu an scholae liberae habeantur: quomodo sustententur: a quot alumnis frequententur: an Ordinarii vigilantiae et inspectioni subsint.

127. Si agatur de dioecesi, ubi catholici cum acatholicis commixti sint, an catholici scholas proprias primordiorum habeant, et quinam sit earum status.

Et si scholas proprias non habeant, et frequentare cogantur scholas publicas mixtas, an saltem catholica fides ibi non offendatur et catholicis alumnis iusta libertas relinquatur, ut in fide per ecclesiasticos viros vel idoneos magistros instituantur.

128. Quod si pueri et puellae scholas publicas primordiorum adire cogantur, quae noxae sint, quid fiat, ut inventus a perversione et corruptione immunis fiat.

129. Utrum scholae mediae vel superiores, quae in dioecesi habentur, vel ad quas dioecesani confluere solent, hostiles sint, vel non, catholicis veritatibus et doctrinis.

Et si sint hostiles, quid fiat, ut adolescentes ab erroribus et vitiis praeserventur. An habeantur scholae mediae vel superiores catholicis propriae et quinam sit earum status.

130. Utrum opera, quae *post-scholaria* dicuntur, ut recreatoria. circuli, scholae cathedrae, oratoria serotina et festiva, ad sanam christianae iuventutis institutionem et praeservationem in dioecesi habeantur; quaenam, et quo fructu.

### Cap. XIII.

#### *De piis sodalitatibus aliisque religiosis consociationibus.*

131. Utrum adsint piae sodalitates aliaeque religiosae consociationes rite institutae; quot et cuius nominis: an habeantur eae, quae a S. Sede potissimum commendatae sunt, ceu illae a SSmo Sacramento a Rosario, a christiana doctrina, aliaeque pro pueris et puellis in fide, pietate, morumque puritate excolendis.

132. Utrum erectae sint in ecclesiis paroecialibus et religiosorum, vel habeantur etiam, quae in propriis et distinctis ecclesiis existant.

An in ecclesiis monialium sodalitates virorum adsint, et qua facultate.

133. Utrum ab auctoritate ecclesiastica iuxta canonicae legis praescripta dependeant; quem fructum afferant: an forte aliquod gignant incommodum.

134. Utrum adsint tertiarium in saeculo viventes, cuius ordinis, quo fructu: an saepe congregentur, et an sint exemplo fidelibus.

135. Utrum in aliqua pia sodalitate vel tertio ordine adsint, et in fratres seu sodales recipiantur, qui notorie addicti sint sectis ab Ecclesia damnatis, vel religioni adversi aut inhonestae vitae sint. Et quid fiat, ut hoc malum avertatur.

#### Cap. XIV.

##### *De piis legatis et eleemosynarum collectionibus.*

136. Utrum habeantur in dioecesi pia legata missarum, aliorumve religiosorum onerum, et an de iisdem Curia dioecesana indicem habeat cum recensione et indicatione reddituum.

137. A quibus generatim administrentur, an fideliter et fructuose.

138. Utrum missis legatorum aliisque obligationibus intra praescriptum tempus regulariter satisfiat: et si hoc nequeat fieri, an redditus praesertim missarum fundatarum Ordinario tradantur: an adsint, qui hac de re ad officium revocari mereantur, aut revocati iam sint, et quo fructu.

139. Utrum et quo fructu fiant in dioecesi piae collectiones eleemosynarum a S. Sede praescriptae vel commendatae pro communi Ecclesiae bono, ut, pro Fidei propagatione, pro sancta Infantia, pro redemptione captivorum, pro obolo S. Petri, pro Terra Sancta.

140. Utrum fiant collectiones speciales pro ipsius dioecesis necessitatibus, ut, pro fidei conservatione, pro praeservatione ab erroribus et cleri pro sustentatione, si opus sit.

141. An et quaenam collectiones eleemosynarum in dioecesi usu veniant.

Si religiosi vel religiosae quaesitantes habeantur, an tot sunt numero, ut nimium gravamen fidelibus afferri videatur.

#### Cap. XV.

##### *De operibus piis et socialibus.*

142. Utrum hospitalia, orphanotrophia, brephotrophia aliaque similia caritatis instituta in dioecesi fundata sint; et an dependeant

ab auctoritate ecclesiastica iuxta S. Concilii Tridentini praescripta. Et nisi dependeant, referatur, an in iis, quae a materna Ecclesiae protectione et directione subtracta sunt, catholici spirituali assistentia frui saltem libere possint.

143. Utrum adsint in dioecesi opera illa, quae *socialia* dicuntur quibus dum consulitur bono morali et religioso fidelium, prospicitur etiam eorum temporali utilitati vel necessitati, ut, asyli pro infantibus, patronatus pro iuvenibus utriusque sexus, circuli pro iuventute catholica, aut pro studiis peragendis, consociationes operariorum, agricolarum, mulierum in hunc vel alium pium finem vel mutuuum subsidium, arcae nummariae, aliaque similia.

144. Utrum consociationes et opera haec socialia, et potissimum, qui eis praesunt, debitam in omnibus Ordinario et Summo Pontifici reverentiam praestent, et in iis, quae fidem, mores et iustitiae leges attingunt, S. Sedis directioni et moderationi omnino subsint.

145. Curane sit, ut hisce consociationibus et operibus praeficiantur, qui non nomine tenus, sed corde et opere catholici sint. Et an caveatur, quatenus opus sit, ut qui hisce consociationibus et operibus adscripti sunt, aut beneficia et subsidia ab iis nanciscuntur, a vitiis recedant, in fidei doctrina instituantur et christianam vitam ducant.

146. Utrum caveatur, ne in hisce catholicis consociationibus connumerentur sectis secretis adscripti, increduli, impii vel religioni adversi, qui consociationes ipsas vel earum opera a recto fidei et iustitiae tramite deducere possint.

## Cap. XVI.

### *De editione et lectione librorum et diariorum.*

147. Utrum in dioecesi edantur libri, ephemerides, illustrationes, diaria obscoena vel impria vel utcumque religioni noxia; a quibus, et qualicum diffusionem et detrimento.

148. Utrum libri et diaria impia vel obscoena aliarum civitatum dioecesim ingrediantur, ibique diffusa sint, et quaenam potissimum sint.

149. Utrum strenue a catholicis agatur et praesertim a parochis et a sacerdotibus, ut libri et diaria obscoena vel impia

a dioecesi removeantur, adhibita etiam, si fieri potest, civilis auctoritatis opera.

An cleri et maxime confessoriorum cura sit, ut libri et diaria obscœna vel impia a catholicis familiis arceantur, et a fidelibus non legantur.

150. Utrum libris et diariis noxiis alia opponantur religiosa et honesta: quot sint, quomodo diffusa et quo fructu.

## VI.

### DEKRET BENEDYKTA XV O RELACJACH BISKUPICH I VISITATIO LIMINUM<sup>1)</sup>

De relationibus dioecesanis.

Formula a primo anno quinquennii III, hoc est ab anno 1921, servanda in relationibus ipsis conficiendis.

Per decretum *A rematissima*, datum die 31 decembris 1909, determinata fuerunt tempus et ratio, quibus ab Ordinariis conficiendae forent relationes dioecesanae ad Apostolicam Sedem; simul autem dabatur *Formula*, quam Episcopi sequi deberent in eiusmodi relationibus exarandis. Verum, promulgato, superiore anno, novo Codice canonici iuris, quo nonnulla innovata sunt aliaque aliter ordinata, expedire visum est ac porro oportere, ut memorata *Formula* aliquantum immutaretur, quo eiusdem Codicis praescriptionibus plenius responderet atque omnimode cohaereret.

Itaque, de mandato SSmi D. N. Benedicti PP. XV, nova haec *Formula*, ab ipsa Sanctitate Sua revisa et approbata, ab universis Ordinariis in posterum adhibenda erit in relationibus conficiendis, incipiendo scilicet a primo anno quinquennii tertii, hoc est ab anno 1921.

\* \* \*

I. Relatio *latina lingua* conscribenda est, et ab ipso Ordinario subsignanda, adiectis die, mense et anno, quibus data fuerit.

II. In prima cuiusque Ordinarii relatione ad singulas quaestiones, quae infra ponuntur, accurate ac plene responderi debet.

III. In relationibus, quae primam sequentur, Ordinarii omittere

<sup>1)</sup> Acta Apostolicae Sedis (1918) vol. X. p. 487—503.

poterunt ea omnia, quae partem materialem status dioecesis respiciunt et immutata manserint.

### Caput I.

#### *Generalia de statu materiali personarum et locorum.*

1. Indicet Ordinarius nomen et cognomen suum, aetatem, originis locum, et institutum religiosum, hoc est *religionem*, si ad aliquam pertineat; quando fuerit consecratus, vel, si Abbas sit, benedictus; quando dioecesis regimen susceperit.

Si Episcopum Auxiliarem habeat, an datus sit personae vel dioecesi.

2. Breviter exponat, quaenam sit origo dioecesis, quinam eius titulus seu gradus hierarchicus, quae privilegia potiora;

si metropolitana sit, an et quas habeat suffraganeas sedes; et quem Ordinarium appellationis iuxta *Codicem* can. 1594 § 2, teneat;

si vero suffraganea sit, quem Metropolitanam habeat; et num apud illum, vel apud alium Antistitem pro *Conferentiis episcopalibus* conveniat;

si denique nulli Metropolitanae suffragetur, quem Metropolitanam pro Concilio provinciali, pro *Conferentiis* et pro iudicio appellationis teneat iuxta cann. 285, 292 et 1594 § 3.

3. Dicat praeterea:

a) quinam locus residentiae Ordinarii, cum indicationibus ad epistolas inscribendas necessariis;

b) quaenam amplitudo dioecesis, ditio civilis, coeli temperies, lingua;

c) quaenam summa incolarum et praecipua oppida; quot inter incolas sunt catholici, si autem varii adsint ritus, quot catholici in singulis, et si acatholici inveniantur, quot sint, et in quales sectas dividantur,

d) qui numerus sacerdotum saecularium, clericorum et alumnorum Seminarii;

e) utrum adsit Capitulum cathedrale, an potius coetus consultorum dioecesanorum; an adsint alia Capitula, vel sacerdotum coetus instar Capitulorum, seu Communiae et quot;

f) in quot *vicariatus foraneos*, *decanatus*, *archipresbyteratus* aliasve circumscriptiones dioecesis divisa sit; quot sint paroeciae,

cum numero fidelium earum, quae maximae vel minimae sunt; an adsint paroeciae per linguas seu nationes distinctae, et an per familias et non territorio divisae, et quo iure; quot aliae ecclesiae vel oratoria publica adsint; sitne sacer aliquis locus celeberrimus, et qualis, cann. 216, 217;

g) utrum et quaenam *religiones* virorum habeantur, cum numero domorum et religiosorum sacerdotum;

h) utrum et quaenam *religiones* mulierum, cum numero domorum et religiosarum.

## Caput II.

### *De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.*

4. An et quomodo iuxta civiles loci leges, facultas possidendi, acquirendi et administrandi, quae Ecclesiae propria est, sarta tectaque sit; an potius coarctata; et si ita sit, quaenam sit conditio cleri et ecclesiarum.

5. An institutum sit penes curiam *Consilium administrationis* et quibusnam constet: et num Episcopus in administrativis actibus maioris momenti illud audierit iuxta praescripta can. 1520.

6. An administratores particulares, sive ecclesiastici sive saeculares, cuiusvis ecclesiae etiam cathedralis, aut loci pii canonice erecti, aut confraternitatum, reddant quotannis Ordinario rationem suae administrationis. Can. 1525.

7. An servata sint praescripta can. 1523 circa modum administrationis, et confectionem librorum accepti et expensi;

can. 1526 de non inchoandis litibus sine Ordinarii scripta licentia;

can. 1527 de abstinendo ab actibus ordinariam administrationem excedentibus;

et can. 1544 seqq circa congruam dotem, tabulas piarum foundationum, aliaque.

8. An qui bona fiduciaria ad pias causas acceperint, servant, quae can. 1516 statuit, praesertim circa rationem Ordinario reddendam.

9. In venditione, oppignoratione, permutatione, locatione et emphyteusi bonorum servataene sint fideliter ab omnibus normae cann. 1530—1533, 1538—1542: et si non, quae remedia adhibita.



Praecipua, quae acta sunt his de rebus negotia, referantur.

10. Circa decimarum et primitiarum solutionem serventur laudabiles consuetudines, praecavendo tamen a dura exactione. Can. 1502.

11. Circa oblationes in commodum paroeciae et missionis serventur praescripta can. 1182 de earum administratione et ratione Ordinario reddenda; et collectores abstineant a vexatoria et odiosa requisitione.

12. Circa missarum stipen quomodo serventur, quae can. 831 praescribit de taxa synodali;

quae can. 835 de non colligendis a sacerdotibus missis, quibus intra annum ipsi satisfacere nequeant;

quae can. 841 de transmissione ad Ordinarium missarum exuberantium;

quae can. 843 et 844 de libro tam personali quam ecclesiarum proprio pro missis adnotandis.

13. An inventaria immobilium, mobilium et sacrae suppellectilis uniuscuiusque ecclesiae, parochiarum, capitulorum, confraternitatum aliorumque piorum locorum, quae canonice erecta sint, confecta in duplici exemplari, alio pro pio opere, alio pro curia episcopali habeantur iuxta cann. 1296, 1522.

Cautumne sit, et quomodo, ne morte rectoris ecclesiae, aut superioris pii operis mobilia et suppellectilia disperdantur aut subtrahantur. Cann. 1296, 1300—1302.

14. An Episcopus archivum habeat ad tramitem cann. 375 do 378 erectum et custoditum; et cum documentis et libris, de quibus in cann. 470 § 3, 1010, 1047, 1107; a quo tempore documenta incipiant, et an pergamenae et incunabula habeantur: catalogine confecti sint;

an aliud quoque secretum archivum, vel saltem armarium obseratum, in pua scripturae secretae custodiantur servatis regulis cann. 379—380.

15. An ecclesia cathedralis, collegiatae, paroeciales, confraternitates et pia loca canonice erecta, sua quoque archiva detineant, cum documentis cuicumque piae causae propriis cum inventariis mobilium et immobilium et cum catalogo omnium documentarum;

et exemplar eiusdem catalogi exhibitumne fuit Curiae episcopali, et in archivo Curiae repositum iuxta can. 383.

## Caput III.

*De fide et cultu divino.*

16. Utrum graves errores contra fidem serpent inter dioecesis fideles; vel aliqua praxis superstitiosa aut ab institutis catholicis aliena in dioecesi vigeat; an modernismi, theosophismi, spiritismi lues dioecesim infestet, et an aliqui a clero eisdem erroribus infecti sint. Quanam huius mali fuerit, vel adhuc sit causa.

Adsitne *Consilium a vigilantia*, quot personis constet, et quo fructu munera sua expleat.

An professio fidei cum iuramento antimodernistico exigatur, et ab omnibus, ad quos spectat, fideliter praestetur iuxta can. 1406 et decretum S. Officii 22 Martii 1918.

17. Utrum divinus cultus libere exerceatur; sin minus, unde obstacula proveniant: a civilibus legibus, an ab hostilitate perversorum hominum, vel ab alia causa; quaenam ratio suppetat ad ea amovenda, et num adhibeatur.

18. An Ecclesiae iura circa coemeteria sarta tectaue sint et canonicae de his leges servari possint, et servantur. Cann. 1205 sqq.

19. Utrum in cultu divino, in Sanctorum,<sup>8</sup> sacrarumque imaginum et reliquiarum veneratione; in sacramentorum administratione; nec non in sacris functionibus, sive quoad ritus sive quoad linguam et cantum, leges canonicae ac liturgicae servantur.

An in his, et quaenam, irrepserint singulares consuetudines; sitne cura, ut prudenter submoveantur, an potius tolerantur, et quanam de causa. Can. 731 sqq.; can. 1255 sqq.

Adsintne in ecclesiis picturae, statuae aliaque a sanctitate loci aliena, vel minus consona liturgicis legibus; et quid fiat, ut amoveantur. Arceantturne semper a domo Dei profani conventus, et nundinae etiam ad pias causas. Can. 1178.

20. Utrum numerus ecclesiarum in singulis oppidis vel parocciis fidelium necessitati sufficiat.

21. An generatim ecclesiae mundaе sint, decenter ornatae et supellectili sufficienti instructae.

Adsintne egentes, squalidae, fatiscentes, et an et quid agatur, ut reficiantur.

Recenseantur, si adsint, structurae arte, picturis aut pretiosa supellectili insignes: et dicatur num congrua de his omnibus cura adhibeatur.

22. An ingressus in ecclesias, dum sacra aguntur, sit, prout debet, prorsus absolute semperque gratuitus. Can. 1181.

23. An ecclesiae rite custodiantur, ne furtis et profanationibus obnoxiae fiant:

et eae, in quibus SS. Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales, quotidie per aliquot horas fidelibus pateant iuxta can. 1266:

puomodo observentur: cann. 1267 et 1268 circa custodiam SSmi Sacramenti in uno tantum loco et altari; et circa decorem et ornamentum praecellentissimum altaris eiusdem;

can. 1269 circa tabernaculi statum;

can. 1271 circa lumen coram SSmo.

#### Caput IV.

##### *De iis quae ad Ordinarium pertinent.*

24. Indicet Ordinarius, quibus redditibus ipse qua talis fruatur, sive sint ex bonis immobilibus, ex publico foenore vel aerario, ex incertis Curiae, ex dioecesis contributione, sive ex aliis causis: et an sibi sufficientes sint;

qualem domum episcopalem inhabitet, et cum quibusnam convivat:

an et quale cathedriticum exigat iuxta can. 1504:

an et quales alias exactiones forte imposuerit iuxta cann. 1505, 1506:

utrum aliquo aere alieno sive qua ordinarius sive qua persona privata gravetur; et qua ratione eius extinctioni consulat.

25. An episcopales aedes et bona mensae sive mobilia sive immobilia, accurato inventario confecto, curaverit iuxta praescripta cann. 1483, 1299 § 3 et 1301.

26. An in ultima sedis vacatione praeter Vicarium Capitularum oecanonus quoque constitutus fuerit pro mensae bonis: et res bene gestae fuerint iuxta cann. 432, 433.

27. Quomodo residentiae legi satisficiat; pua frequentia pontificalia peragat, conciones habeat et pastoralibus litteris clerum et populum instruat; quomodo caveat, ut ecclesiasticae leges notae fiant, et ut ab omnibus fideliter serventur. Can. 336.

28. Qua frequentia sacramentum confirmationis administret; et quomodo provideat, si ipse per se omnium necessitatibus consulere nequeat.

Serventur in huius sacramenti collatione regulae de aetate confirmandorum et de patrinis.

29. Quot in quinquennio sive per se sive per alium ad sacros ordines promoverit. Et an servaverit leges de non promovendis *a)* qui necessarii non sint vel utiles iuxta can. 969; *b)* qui saltem integrum theologiae curriculum in Seminario non peregerint. Can. 972 § 1.

An numerus ordinatorum par fuerit necessitati dioecesis.

An aliquem incardinaverit, qua de causa, et num iuxta legem can. 111 sqq.

30. An servatae sint regulae can. 877 seqq. in concedenda facultate vel licentia sacramentales confessiones audiendi; et can. 893 seqq. circa casus reservatos.

31. Circa sacram praedicationem, an consuluerit, ut iuxta Const. S. P. Benedicti XV et normas a S. C. Consistoriali datas die 28 Junii 1917 omnia rite procederent; ac maxime, ut servarentur praescripta can. 1340 seqq. circa licentiam concedendam et can. 1347 circa modum et argumentum concionandi.

An curaverit, ut votum a can. 1345 expressum de brevi aliqua homilia in omnibus missis festivis habenda sensim ad effectum ducatur.

32. An et quo fructu avertere pro viribus studuerit fideles a nuptiis cum acatholicis, infidelibus, aut impiis iuxta cann. 1060, 1064, 1065, 1071.

33. An in quinquennio totam dioecesim ipse per se, aut per alium visitaverit iuxta cann. 343—346.

An praeter loca et res, libros et archiva, personas quoque clericorum visitaverit, eos singillatim audiendo, ut cognoscat, quae sit uniuscuiusque vitae ratio, quae confessionis frequentia etc.

An inspexerit quoque, quae habentur circa legatorum adimplementum et missarum manualium satisfactionem ac stipem, et an constiterit omnia ad legis normam procedere iuxta cann. 824—844.

Et si abusus aliquos hac in re detexit, referat.

34. Utrum et quomodo dioecesanam synodum celebraverit, et quomodo novissima synodus congregata fuerit. Cann. 356—362.

35. Si sit Metropolitanus aut Conferentiarum episcopalium Praeses: an et quando Concilium et quando Conferentias convocaverit; quinam interfuerint; et quo fructu res cesserit. Cann. 283—292.

Ceteri Episcopi: an Concilio provinciali et Conferentiis ipsi per se, aut saltem per procuratorem, interfuerint. Can. 287.

36. Quomodo se habeat cum civili loci auctoritate; an episcopalis dignitas et iurisdictio sarta tecta ita semper servari potuerit, ut numquam, servilitate erga humanas potestates vel alio modo, detrimentum libertati et immunitati Ecclesiae, aut dedecus statui ecclesiastico obvenerit.

#### Caput V.

##### *De Curia dioecesana.*

37. Utrum Curia dioecesana aedes proprias, sufficientes et convenientes habeat; et si non, an et quomodo huic defectui consuli queat.

Exhibeatur prospectus officialium Curiae episcopalis, adiectis iudicibus synodalibus, examinadoribus, parochis, consulatoribus, censoribus librorum, aliisque peculiaribus administris. Can. 363 seqq.

38. De qualitatibus et opere Vicarii generalis et aliorum praecipuorum ministrorum adumbratio aliqua fiat.

39. Quinam sint Curiae proventus sive ex taxis, sive ex multis pecuniariis, sive ex aliis titulis: et quomodo erogentur.

#### Caput VI.

##### *De Seminario.*

40. Si dioecesis Seminario careat, quomodo consulatur pro comparandis sacerdotibus dioecesi necessariis.

An studium sit seligendi bonae spei iuvenes, e dioecesi oriundos, ad clerum indigenam creandum; quo fructu: et ubinam educentur. Can. 1353.

41. Si Seminarium adsit, referatur enucleate:

a) de numero et statu eorum, qui externam disciplinam regunt, qui spiritualiter alumnos dirigunt, qui docent, qui discunt;

b) de statu aedium, et rusticationis domus;

c) de redditibus et oneribus, hoc est de statu activo et passivo pii instituti;

d) de iis, quae videantur necessaria ad meliorem Seminarium statum.

42. Distinctumne sit Seminarium in maius et minus iuxta can. 1354 § 2.

Et si prudentia suaserit, aut dioecesis conditio exegerit, ut

dumtaxat Seminarium minus seu schola apostolica, uti vocant, constitueretur, dicatur ubinam maiores alumni educantur: num in Seminario proprio provinciali, seu regionali, seu interdioecesano apostolica auctoritate constitutum iuxta can. 1354 § 3. Et de eius statu adumbratio aliqua fiat.

43. An servatae sint regulae:

can. 1356 circa tributum seminaristicum;

can. 1357 circa visitationem alumnorum et regulas internas;

cann. 1358, 1360, 1361 circa directionem disciplinarem, oeconomicam et spiritualem;

can. 1359 circa deputatos;

can. 1363 circa alumnos admittendos et excludendos;

can. 1371 circa dimittendos aut expellendos;

cann. 1364—1366 circa institutionem litterariam et scientificam, praesertim philosophiae et theologiae;

can. 1367 circa pietatis exercitia;

can. 1369 circa spiritum ecclesiasticum fovendum et urbanitatis leges tradendas.

44. An Ordinarius curaverit, ut aliquis alumnus pietate et ingenio praestans pecularia Urbis Collegia, vel Universitates sive facultates a S. Sede in Urbe vel alibi probatas adiret, ut ibidem in studiis perficeretur iuxta can. 1380.

## Caput VII.

### *De clero generatim.*

45. An clerus generatim habeat, quo honeste vivere possit.

An pro senibus et infirmis domus aut saltem subsidia adsint, quibus adiuvari possint.

46. An habeatur domus propria pro spiritualibus cleri exercitiis: an etiam quo poenitentes recipiantur.

47. Quo fructu Ordinarius curaverit, ut clerici omnes ea adimpleant, quae recensent:

can. 125 circa sacramentalem confessionem et pietatis exercitia;

can. 126 circa periodicum recessum ad spiritualia exercitia;

can. 130 circa examina annualia novarum sacerdotum;

cann. 131 et 448 circa *conferentias* cleri;

can. 133 circa cohabitationem cum mulieribus;

can. 134 circa communem clericorum vitam, praesertim vicariorum cooperantium cum suo paroco, can. 476 § 5;

can. 135 circa recitationem officii divini;

can. 136 circa habitus ecclesiastici et tonsurae delationem;

can. 811 circa vestis talaris delationem in missae celebratione;

can. 137 circa fideiussiones cavendas;

cann. 138—140, 142 circa abstinentiam ab omnibus, quae statum ecclesiasticum dedecent, a theatris et spectaculis mundanis et a negotiorum saecularium gestione.

48. An et quot clericis licentiam concesserit, de qua in can. 139 § 3, operam suam praestandi in arcis seu mensis nummulariis parsimonialibus, cooperativis, ruralibus aut similibus:

an ratione communis boni, deficientibus laicis, et ob utilitatem religionis id concesserit; et num adhuc hae concessionis causae perseverent:

an mensae nummulariae, in quibus clerici opus aliquod agunt, honestate personarum et principiorum tales sint, ut non dedecet sacerdotem in iis partem habere:

an in iisdem administratio ita recte geratur, ut omne absit decoctionis periculum, in quo sacerdotes convoluti maneant; et quomodo caverit de securitate huius notitiae:

an denique, qui hisce arcis applicati sunt, a religiosa sacerdotalis vitae praxi deflexerint et molestiam aliquam attulerint: et si ita sit, Ordinarius casus proponat et remedia suggerat.

49. An clerus praestet eam, quam can. 127 praescribit obedientiam et reverentiam erga Ordinarium suum, et erga Apostolicam Sedem: et si sint, qui graviter deficiunt, eos Ordinarius denunciaret.

Si adsit in dioecesi clerus diversi ritus et linguae, quaenam sit inter clericos caritas: et quaenam Ordinario cura fuerit pro utrisque.

50. An generatim clerus officia obsequenter suscipiat, quae Ordinarius iuxta can. 128 eis committit:

an habeantur, qui quamvis viribus polleant, otiosi tamen vivere malunt:

si habeantur, qui Universitates laicas frequentent, an hi servaverint ac servent leges a S. C. Consistoriali ad rem statutas: et si huiusmodi adsint, eos Ordinarius indicet.

51. An adsint sacerdotes, qui in diariis et libellis periodicis

scribant, vel ea moderentur: et qua facultate et utilitate id peragant. Can. 1386 § 1.

52. An adsint de clero, qui cum scandalo diaria et ephemerides libros legant, quae dedecent:

qui factionibus municipalibus vel politicis indebite se immisceant:

qui ad statum saecularem redacti sint, aut per nefas ad illum sponte sua sint regressi. Cann. 211—214:

et quid fiat ad horum malorum remedium.

53. An et quo fructu aliquas ex poenis recensitis in can. 2298 Ordinarius irrogaverit: et casus graviore referat.

### Caput VIII.

#### *De Capitulis.*

54. *Si desit Capitulum* cathedrale, dicatur, puot consultores dioecesani habeantur, et serventur circa ipsos, quae cann. 424—428 statuunt.

55. *Si adsit cathedrale Capitulum*, dicatur, quot dignitatibus et canonicis constet;

adsintne officia canonici theologi et poenitentiarum; et serventur ab ipsis, quae cann. 398—401 iubent;

habeantur alii beneficiati minores et quot.

56. Exponatur, quae sit dotatio Capituli seu beneficiorum.

In distributionum seu punctaturarum disciplina vigentne et serventur regulae can. 395.

57. Si adsint canonicatus aut beneficia patronata, curaveritne Ordinarius, et quo fructu, ut patroni spiritualia suffragia loco iuris patronatus, aut saltem loco iuris praesentandi, acceptarent, iuxta can. 1451.

58. Adsintne statuta iuxta cann. 410 et 416.

59. Quot adsint canonici ad honorem: et serventur de ipsis regulae can. 406.

60. Sede episcopali vacante, quaenam vigeat ratio providendi dioecesis regimini:

servatane fuit, ultima vacationis vice, disciplina, quam cann. 429—443 praescribunt.

61. Dicatur aliquid de modo, quo Capitulum sacras functiones peragit, quo se gerit erga suum Ordinarium, et de aliis, quae ad eius bonum nomen pertinent.



62. Si adsint in dioecesi Capitula, praesertim insignia, vel *Communiæ* cleri ad modum Capitulorum, Ordinarius de iis referat analoge ad ea, quae pro cathedrali Capitulo sunt requisita.

### Caput IX.

#### *De Vicariis foraneis et parochis.*

63. Referatur an Vicarii foranei adimpleant diligenter ea omnia, quae can. 447 praescribit de vigilantia in ecclesiasticos viros sui ambitus seu districtus, de cura, ut canonicae leges et decreta Ordinarii observentur, de aliisque;

an paroecias iuxta normas ab Ordinario datas visitent;

et an quotannis rationem reddant Ordinario de statu sui vicariatus iuxta can. 449.

64. An paroeciae omnes de suo proprio pastore sint provisae: et serveturne lex a can. 460 lata de uno dumtaxat pastore in unaquaque paroecia habendo, reprobata qualibet consuetudine et revocato quolibet privilegio.

65. An adsint paroeciae amovibiles, quot, et qua de causa.

An et quot unitae Capitulis sive cathedrali sive collegiatis, domui religiosae, aut alii morali personae: et in hoc casu utrum serventur leges de vicario curato constituendo, cum libero exercitio animarum curae iuxta statuta in cann. 415, 471 et 609 § 1.

Et si religiosus sit parochus, an sarta tectaque sint, quae cann. 630, 631 hac de re praescribunt.

66. An et quot adsint patronatui obnoxiae: an et quo fructu cura fuerit Ordinario, ut patroni spiritualia suffragia loco iuris patronatus aut saltem loco iuris praesentandi acceptarent iuxta can. 1451: sin minus, an in praesentatione servatae sint leges a cann. 1457 seqq. latae, ac maxime a can. 1452 in casu electionis seu praesentationis popularis.

67. An provisio paroeciarum, quae sunt liberae collationis fiat per concursum et qua ratione concursus celebretur. Can. 455 sqq.

68. Quibus redditibus parochi vivant, an ex immobilibus, ex publico foenore vel aerario, an ex incertis stolae, et fidelium vel dioecesis contributione.

An commode generatim vivant, et an adsint, qui egestate laborant.

An domo propria paroeciali, saltem conducta eaque sufficienti, generatim instructi sint; et si non, an studium sit et probabilitas, ut ea instrui valeant.

69. An parochi generatim satisfaciant iis, quae praescribunt:  
can. 463 § 4 circa gratuitum ministerium praestandum iis, qui solvendo pares non sunt;

can. 465 circa residentiam;

can. 466 circa applicationem missae pro populo;

can. 467 circa sacramentorum administrationem et animarum salutis zelum;

can. 468 circa infirmorum curam;

can. 469 circa vigilantiam, ne errores contra fidem et vitia subrepant;

et circa opera caritatis, fidei et pietatis in paroecia instituenda et fovenda;

can. 470 circa paroeciales libros recte conficiendos;

circa exemplaria tradenda quotannis Curiae episcopali;

can. 735 circa *sacra olea* a parochis loco decenti ac tuto custodienda.

70. Circa *baptismum*: an quaelibet ecclesia parochialis sacra fonte sit instructa iuxta can. 774: et quoties infantes sine periculo aut gravi incommodo ad paroecialem transferri nequeant, an parochus ad proximiorum ecclesiam vel publicum oratorium pro sacramento ministrando ultro libenterque accedat iuxta can. 775.

71. Circa *SSmam Eucharistiam*: an parochis cura sit studiumque indefessum, ut iuxta can. 863 fideles saepius et etiam quotidie pane Eucharistico reficiantur; ut iuxta can. 865 Infirmi, dum plene sunt sui compotes, S. Viaticum suscipiant;

ut iuxta cann. 1273, 1274 et 1275 cultus SSmi Sacramenti augeatur, excitando fideles ad quotidianam missae adsistentiam, ad visitationem serotinam peragenda, exponendo statis temporibus SSmam Eucharistiam; aliaque utilia peragendo;

ut iuxta can. 854, servata quidem parentibus et confessariis debita libertate ad iudicandum de sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem, iidem parentes ne negligant officium suum, et alii abusus ne subrepant.

72. Circa *extremam unctionem*: an parochis cura sit, ut hoc sacramentum ab infirmis recipiatur dum sui plene compotes sunt.

73. Circa *matrimonii* celebrationem: an parochis omnibus cura sit diligens observandi, quae praescripta sunt in Codice

lib. III, tit. VII, circa libertatem status, impedimentorum dispensationem, sacros ritus, et adnotationem matrimonii.

74. Circa *catechesim*: an ab omnibus parochis diligenter servantur, quae praescribit:

can. 1330 circa peculiarem catechismum pro prima confessione et communione et pro confirmatione puerorum;

et cann. 1331—1336 de catechismo diebus festis impartiendo tum pueris tum adultis.

75. Circa *evangelii* explanationem: an ab omnibus lex servetur can. 1344;

circa *sacras conciones*: an statis quibusdam temporibus sacrae conciones frequentius habeantur ad normam can. 1346, et sacrae missiones locum habeant iuxta can. 1349.

76. An vicarii cooperatores aliique animarum curatores suis officiis laudabiliter fungantur iuxta can. 473 seqq.

## Caput X.

### *De religiosis.*

77. An Ordinarius sive per se, sive per alium, quinquennem visitationem domorum religiosarum peregerit iuxta cann. 512, 513: et quae notabilia adnotanda habeat.

78. Utrum religiosi, sive viri, sive mulieres, vitam communem ducant; an sint, qui habitent soli, vel in domibus privatis cum saecularibus, et quo iure;

quae sit in utroque casu eorum fama;

quaenam pro dioecesi utilitas;

an catechismum tradant, si Ordinarius requisierit iuxta can. 1334;

quo habitu incedant.

79. Si quaestuant adsint, sive viri, sive mulieres, an canonicae praescriptiones cann. 621, 622, 624 servaverint: an aliquod inconveniens acciderit, vel aliquid sit de hac re animadvertendum.

80. Si congregatio aliqua dioecesani iuris, vel societas sive virorum sive mulierum in communi sine votis viventium habeatur, Ordinarius de ea, aut de eis, nomen dicat, finem, sodalium numerum, utilitatem et si quae alia observanda habeat.

81. Referat Ordinarius, an aliquod offendiculum cum religiosis habeat in suae iurisdictionis exercitio.

82. Si adsint religiosi viri ordinibus sacris iam initiati, qui *exclaustrati, saecularizati* aut *dimissi* a religione fuerint, referat Ordinarius, quid de ipsis dicendum iuxta cann. 639, 640, 669 seqq

83. *De religiosis mulieribus* in specie Ordinarius referat:

a) an observentur canonicae leges circa admissionem ad novitiatum, professionem, clausuram, confessarios ac bonorum temporalium administrationem iuxta cann. 512, 513, 520—527, 533—535, 547, 549, 550, 552, 600—605;

b) si quae monasteria monialium superioribus regularibus sint subiecta, an in casibus a iure statutis Ordinario subdantur iuxta cann. 500 § 2 et 615;

c) quae vitae activae sunt, quibus diversis operibus se addicant et quo fructu;

d) si sint, quae infirmis in privatis domibus adsint, aut rem domesticam in nosocomiis, Seminariis vel similibus virorum domibus gerant, an cautum sit a periculis, quae in his adiunctis observantur, et an aliquid habeatur deplorandum.

## Caput XI.

### *De populo fideli.*

84. Dicatur generatim, quinam sint generatim populi mores: quaenam vita christiana privata in familiis: quaenam publica in oppidis et civitatibus: an in externis pompis et solemnitatibus magis consistat, quam in vero pietatis spiritu. Et si sint differentiae notabiles unius loci ab alio, indicentur.

Quid fiat, ut christianae vitae professio, si paululum defecit aut a recta via declinavit, sensim reducatur.

85. Qua reverentia clericos et maxime Episcopum et S. Pontificem, populus prosequatur. Can. 119.

86. Quae sit observantia:

can. 1248 circa praeceptum audiendi sacrum et abstinendi ab operibus servilibus diebus festis;

cann. 1252, 1254 circa abstinentiam et ieiunium;

can. 770 circa sollicitam baptismi collationem infantibus;

can. 859 circa communionem paschalem: quot sint ex viris et mulieribus qui, cum sint professione catholici, nihilominus eam negligunt, facta proportionem pro singulis centenariis fidelium;

can. 863 circa frequentem communionem;

cann. 865 et 944 circa extrema sacramenta: an sint inter eos, qui catholici censentur, qui haec sacramenta differunt, negligunt aut etiam recusant: et dicatur eorum numerus, habita proportione pro centenis;

cann. 1203, 1239 seqq. circa cremationis reprobationem et funera: dicatur, servata proportione ut supra, quot ex iis, qui catholici dicuntur, funeribus mere civilibus seu irreligiosis sepe-liantur: an id contigat ex nimietate taxarum stolae, an ex alia causa.

87. Circa *matrimonium*: an matrimonia mere civilia, concubinatus et divortia habeantur et qua proportione;

an vitia contra sanctitatem matrimonii irrepserint;  
quid fiat, ut haec mala removeantur.

88. Ubi catholici cum acatholicis mixti sunt, et mixta matrimonia habentur, dicatur numerus horum matrimoniorum tum absolutus tum relativus ad matrimonia non mixta: quaenam exinde detrimenta religioni proveniant:

an serventur ab his contrahentibus clausulae can. 1061.

89. *De christiana educatione prolis*: quomodo generatim parentes et qui loco parentum sunt, in sinu familiae satisfaciant gravissimae huic obligationi, de qua cann. 1113 et 1372: et quae cura sit, ne ab hoc officio fideles deficiant.

90. *De scholis*: an in publicis scholis, praesertim elementaribus, servetur praescriptum can. 1373 de institutione religiosa puerorum.

Et si non, *qualibet de causa*; an cura sit fidelibus et clero instituendi pro catholicis pueris scholas confessionales, eosque avertendi a scholis acatholicis, neutris, mixtis, iuxta can. 1374.

91. De conditione et statu scholarum confessionalium, praesertim elementarium, enucleate referatur: quomodo sustententur, a quot alumnis frequententur, qualique profectu. Et si scholae confessionales institui non potuerint, indicetur causa:

et dicatur, an per varia opera postscholaria, hoc est oratoria festiva, Congregationes Marianas, scholas catechisticas, aliisve modis, cautum pro viribus sit praeservationi puerorum et puellarum.

92. De religiosis et piis laicorum *associationibus*: an adsint in dioecesi tertii ordines saeculares, et confraternitates, illae praesertim SSmi Sacramenti et Christianae doctrinae, aliaeque pie Uniones potissimum pro iuvenibus: quo numero et quo religionis profectu.

93. An hae associationes servant omnes praescripta:  
can. 690 de subiectione erga Ordinarium;  
can. 691 de administrationis modo.

94. An adsint inter catholicos associationes illae, quae *sociales* vocantur, agricularum, operariorum, mulierum in hunc vel alium caritativum finem, vel mutuuum subsidium; an asyla pro infantibus, patronatus pro iuvenibus, pro emigrantibus etc., circuli pro iuventute, laboratoria pro artificibus, vel pro puellis etc.: quo spiritu agantur: an directioni et moderationi Ordinarii et Apostolicae Sedis dociliter subsint: quaenam beneficia sive moralia sive temporalia praesent.

95. An cura sit, ut qui hisce associationibus sive religiosis et piis, sive socialibus adscripti sunt, in fidei doctrina instituantur et christianam vitam ducant.

96. An et qua diffusione ephemerides vel diaria obscoena, irreligiosa, modernistica vel liberalia dioecesim pervadant:

an libri quoque huius generis diffusi sint:

quod fiat ad tantum malum coercendum et quo fructu.

97. An massonicae sectae addicti vel etiam massonicae tabernae in dioecesi habeantur: quanta et quali activitate operam adversus religionem moliantur: quid fiat ad occurrendum huic malo.

98. An socialismi societates habeantur: quot numero, quanti momenti et quali religionis noxa: et quid fiat ad hanc averteendam.

99. Utrum in exercitio iurium politicorum et civilium fideles catholici religionis bono et Ecclesiae libertati pro viribus consulant.

## Caput XII.

### *Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis statum.*

100. Denique Ordinarius, omnibus in universum complexis, dicat, praesertim in prima sua relatione, quid actu sentiat de materiali et morali condicione dioecesis, quae spes melioris status affulgeat, quaenam maiora discrimina immineant.

In sequentibus vero relationibus addat, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerit monita et mandata, si quae S. Con-

gregatio in sua responsione ad praecedentem relationem significaverit: et utrum progressus, regressus, an potius idem ferme persistens status in rebus fidei et morum haberi videatur in dioecesi; et quaenam de eo censeantur causae.

Datum Romae, ex aedibus S. C. Consistorialis, die 4. Novembris 1918.

† C. Card. De Lai, Ep. Sabinem *Secretarius*.

L. † S.

† V. Sardi Archiep. Caesarien., *Adessor*.

---

## VII.

### INSTRUCTIO SACRAE CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE SUPER VISITATIONE SS. LIMINUM.

1. Inter praecipua officia, quae Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis juxta SS. Patrum et canonum statuta incumbunt, illud profecto est accensendum, quod ipsi sacra Apostolorum Limina visitare, eaque occasione Rom. Pontifici obsequium ac obedientiam praestare, et rationem reddere de pastoralis muneris implemento, deque omnibus, quae ad Ecclesiarum suarum statum, et cleri populique mores ac disciplinam, animarumque ipsis concreditarum salutem pertinent. Quod quidem officium, unitatis, et communionis cum Apostolica Sede quaedam veluti tessera, ex iis juribus sponte fluit, quae Rom. Pontifici vi primatus, quo ex divina institutione in universam pollet Ecclesiam, inhaerere compertum est. Nemo autem ignorat, quae hoc in themate fel. rec. Sixtus V. in celebri Const. *Romanus Pontifex* die 20. Decembris 1585 edita praescripsit.

2. Cum vero nonnulla identidem suboriantur dubia circa modum, quo huic muneri Sacrorum Antistites satisfacere debeant, atque inde graves anxietates ob sacramenti religionem, quo se illud impleturos sponderunt, S. Consilium Christiano Nomini propagando praepositum sollicitudinis suae partes esse duxit, Sixtinam Constitutionem opportune declarare, ut quo enucleatior erit legis dispositio, eo promptius ab omnibus executioni mandetur.

3. Et praeprimis recolere praestat, quod in § 7 memoratae Constitutionis praescribitur: „Ad hoc autem debitum visitationis officium commode explendum omnes patriarchae, primates, archiepiscopi, et episcopi, Itali videlicet vel ex Italicis insulis, unde commodius in Italiam traici potest, veluti Siculi, Sardi, Cursi, et alii adjacentium provinciarum Italiae ac etiam Dalmatiae, et Graecarum, quae e regione ipsius Italiae et Siciliae oris sunt, tertio anno; Germani vero, Galli, Hispani, Belgae, Boemi, Hungari, Angli, Scoti, Hiberni, et ceteri omnes, qui in Europa sunt citra mare Germanicum, et Balticum, ac omnium insularum maris mediterranei, quarto anno; et qui intra Europae fines sunt, his provinciis remotiores, ac etiam Africani litoribus nostris adversi, ac insularum maris Oceani Septemtrionalis et Occidentalis Europae et Africae citra continentem novi orbis... quinto anno; Asiatici vero, et qui extra Asiam et in aliis novis terris orientalibus, meridionalibus, occidentalibus, et septemtrionalibus, tam in insulis quam in continentibus, et denique in quibuslibet mundi partibus decimo anno, iter suscipiant, et, Deo concedente, perficiant“.

4. Jam vero saepe quaesitum fuit, undenam in computando triennio, quadriennio etc. exordiri oporteat. Et quidem alii opinati sunt ea temporis intervalla Episcopos computare debere a die, quo ad Sedem episcopalem in Consistorio renunciati sunt, aut quo literae Apostolicae ipsis expeditae fuerunt; alii a die consecrationis, alii denique a die acceptae Sedis possessionis. Quidam etiam existimarunt initium temporis ad SS. Liminum Visitationem peragendam sumendum esse a die, quo dioecesis erecta fuit. Hinc ad aures S. Congregationis pervenit variam hac super re variis in regionibus praxim invalescere coepisse.

5. Ad omnes hujusmodi opiniones e medio tollendas sat est, ea quae Sixtus V. constituit, sedulo inspicere; aperte enim in § 8 Constitutionis praefatae enunciatur, a die publicationis ejusdem Constitutionis Episcopos ad SS. Apostolorum cineres visitandos omnino teneri. Quemadmodum igitur scribit Fagnanus, praedicta annorum spatia omnibus incipiunt currere a die, quo bulla Sixti V. edita fuit, hoc est a die 20. Decembris 1585. Nec difficultatem facessunt, quae in § 7 leguntur; nam, ut idem auctor observat „verba Bullae — Haec autem annorum spatia — non ita sunt accipienda, ut initium computationis triennii vel



quadriennii etc. sumi debeat a die consecrationis, susceptionis vel translationis hujusmodi, sed hunc habent sensum, ut eo ipso quo quis est consecratus, incipiat sibi currere obligatio visitandi Limina, non autem ut spatia supradicta ab eo tempore computari debeant. Et hanc interpretationem semper habuerunt ea verba in S. C. Concilii. Haec autem computatio fieri debet ab ipsa die publicationis Bullae exclusive, et sic in fine cujusque triennii etc. vel decennii integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum, adeo ut tempus ad visitandum praefixum duret usque ad ultimum momentum ejus diei. Ita enim statuitur pro regula, ut dies termini non computetur in termino“. Revera praelaudata S. Congregatio Concilii, ut omne debium amoveret, per encyclicas literas ad universi Orbis Catholici Praesules die 16 Novembris an. 1673 datas significavit, unum eundemque perpetuo et ab omnibus observandum esse terminum pro sacra Visitatione, qui ad amissim est dies editae in lucem Sixtinae Constitutionis.

6. Idipsum S. haec Congregatio de Prop. Fide an. 1802. Episcopis Hiberniae enunciavit; et an 1865 cuidam ex Archiepiscopis Americae Foederatae scribebat „triennia etc. decennia ita esse computanda, ut initio sumpto a die, quo praedicta Constitutio edita fuit, nimirum a die 20. Decembris 1585, perpetuo et sine alia interruptione pro omnibus successoribus Episcopi decurrant“.

7. At nuper controversia mota est, an etiam pro sedibus recenter erectis tempus Visitationis sacrae computandum sit a die publicationis Const. Sixtinae. Nec defuit inter recentiores canonum Doctores, qui arbitraretur triennia, quadriennia etc. quod ad Dioeceses attinet post Sixtum V. erectas, computanda esse a die, quo primus noviter erectae dioecesis Episcopus administrationem suscepit.

8. Sed nulla suppetit ratio, cur Episcopi novarum dioecesium aliam a ceteris dimetiendi temporum spatia pro Visitatione ss. Liminum rationem sectentur; ipsi enim quoque Sixtinae Constitutioni, sicut in aliis dispositionibus, quas continet, ita et in hac adhaerere debent. Quocirca propositae mox quaestioni Emi. PP. hujus s. Consilii in generalibus Comitibus diei 3 Maii 1875 post maturam deliberationem decreverunt, respondendum esse *Affirmative*, nimirum etiam ab Episcopis, qui sedibus recenter institutis praesunt, praefatam regulam esse retinendam.

9. Quae cum ita sint, cum quispiam ad Episcopalem Sedem, sive ex veteribus, sive ex novis, evehitur, diem quo lex Sixti V. prodiit, prae oculis habeat; et si, praefiniti temporis inde incipiens computationem, noverit ejus praedecessorem vertente triennio, quadriennio etc. oneri SS. Liminum Visitationis haud fecisse satis, sciat ipse se ad eam absolvendam adstringi. Iuverit iterum audire Fagnanum, qui scribit: „ex praescripto hujus Constitutionis Sixti V. §. *Ad hoc autem* vers. *Quae ne longius differantur* etc. tempus quaecumque excursus alicui ex Episcopis, qui sive morte praeventus, sive alia quacumque de causa ob non finitum tempus ei praescriptum Limina non visitaverit, ita intelligi effluxisse et excurrense illius successor, ut, termino ipso, juxta praedecessoris sui jusjurandum completo, debitam visitationem conficere teneatur. Quae verba non eum habent sensum, ut Episcopus successor teneatur visitare pro omnibus trienniis etc., pro quibus eius praedecessor non visitavit..., sed illa verba ita sunt accipienda, ut Episcopus nuper consecratus, si eo triennio etc., quod eo tempore currit, ejus praedecessor non visitaverit, teneatur ipse visitationem perficere“. Si proinde incoepo jam triennio etc. Episcopus ss. Limina adiverit, relationemque suae dioeceseos exhibuerit, ac postea e vivis migraverit, neutrum repetere successor tenetur; persolutio enim praedecessoris successor suffragatur.

10. E contra si quis dioeceseos curam assumpserit paulo ante quam triennium etc. sub antecessore incoepum ad exitum perveniret, cum temporis defectu nondum in promptu possit habere quae ad statum propriae Ecclesiae referendum reguuntur, succurrit remedium implorandae prorogationis, quae, hisce praesertim in adjunctis, a S. Sede facile impertitur.

11. Notum est ipsam Sixtinam legem Episcopis consulere, qui, legitimo impedimento detenti, ad Apostolorum sepulcra personaliter se conferre non possunt; id enim per procuratorem ipsis praestare permittitur. Immo quoad procuratoris deputationem facilius ac remissius agi coepit, ut inde a sua aetate animadvertibat s. m. Bened. XIV, et pristinus rigor progressu temporis valde temperatus est. „Unde si Episcopus justo quolibet impedimento detentus a S. C. licentiam petat visitandi Limina per procuratorem, atque etiam in eum finem deputandi canonicum aliquem, aut sacerdotem dioecesis suae iam in Urbe exi-

stentem, et privatis suis rebus vacantem, vel etiam ordinarium suum negotiorum gestorem aut agentem, de rebus Ecclesiae et dioecesis probe instructum, dummodo ecclesiastico caractere insignitus sit, facta Rom. Pontifici per Secretarium ipsius Congregationis instantiae illius relatione, non ita frequenter reiici solet, ut olim evenisse constat, sed petita licentia et facultas passim benigne conceditur“. Pariter ad procuratoris munus olim haud admittebatur sacerdos regularis, nisi probata deficientia Capituli et cleri saecularis, exceptis fortasse Ecclesiis remotissimarum regionum; sed in hoc etiam sequioribus temporibus S. Sedes sese faciliorem praebere consuevit.

12. Quae communiore ac potissima sint impedimenta, quibus Episcopi a romano itinere suscipiendo excusantur, videre est penes rerum canonicarum tractatores ad *Cap. IV. Ego N. de iurejur.* Ea vero sic perstringit Catalanus: „Est quidem munus et reipublicae officium episcopatibus adjunctum... item aetas gravis, hostilitas quoque ac timor hostium, incursus latro- num, pestis et alia id genus, quorum tamen quaedam impedimen- ta Antistites profecto excusant a visitatione personali tantum, non vero ab illa, quae per certum nuntium, veluti aegritudo, decrepitas, munus episcopatui adjunctum, quae personam respi- ciunt ipsius Episcopi. Sunt autem quaedam alia, quae etiam a mittendo Romam certum nuntium Episcopos excusant, ut ex. gr. pestis, viarum obsessio, hostilitas, modo tales sint, quae im- pediant accessum dioecesanorum ad Urbem“. Ceterum tot esse possunt huiusmodi impedimenta, quot peculiare cuiusque perso- nae circumstantiae, quibus fiat, ut sine magna difficultate aut gra- vi incommodo urbs Roma adiri non possit.

13. Sed facile quisque intelliget ordinarias causas, quae personalem visitationem impediunt, nostra hac aetate nonnisi raro locum habere; ea enim invexit humanum ingenium adjuncta ad varias locorum distantias percurrendas, ut incredibili ferme cele- ritate et facilitate longissima quaeque itinera terra marique per- fici valeant. Et, si ad debitum Visitationis officium commode, ut ipse ait, explendum Sixtus V. praedicta temporum intervalla praescrispsit, *variam*, ut verbis utamur Benedicti XIV, *locorum atque dioecesium ab Urbe distantiam summa aequitatis ratione perpendens*; quid in praesens tam facile, quam intra ea inter- valla ad Urbem accedere? S. igitur Congregatio sibi persuadet,

Ss. Antistites huic muneri, cui sese, interposito sacramento, obstrinxerunt, nedum statis a Sixto V. temporibus nunquam esse defuturos, sed immo spem fovet in Domino ut, magistrorum veritatis Petri et Pauli sepulcra, fidelium animas illuminantia, coram veneraturi, suam huc praesentiam saepius etiam exhibeant. Quod certe ipsi libenter praestabunt, modo attentam considerationem revolvant illud Sardicensis Concilii "optimum et valde congruentissimum esse, si ad caput, id est ad Petri Apostoli Sedem de singulis quibuscumque provinciis Domini referant Sacerdotes". Ita enim fit, ut Rom. Pontifex, cui omnium Ecclesiarum sollicitudo concredita est, Praesulum Romam adventantium opera et adiutorio ubique locorum christiani gregis necessitates agnoscere, spiritualium ovium morbos intelligere, et aptiora remedia adhibere valeat, nec quidquam ipsum lateat earum rerum, quas ad Dei gloriam augendam, ad Religionem propagandam, ad animarum bonum promovendum necessario eum scire oportet. Plura sane negotia per epistolam possunt expediri; nemo tamen inficias iverit, plura esse alia, quae melius nequeant pertractari, quam si os ad os alloquamur. Accedit etiam, quaedam aliquando occurrere, quae secreti fidem ita postulant, ut ea scripto mandare periculosum sit; hinc fel. rec. Bened. XIII in Rom. Synodo an. 1725 Episcopus monet, „ne ita passim personali ab hac Visitatione se dispensent, monita hic multa et sane proficua eorundem SS. Ecclesiae Principum patrocinio et Summi Pontificis vivae vocis oraculo percepturi, quae scriptis aliquando nequeunt consignari“.

14. Ne itaque pigeat SS. Antistites ad Urbem, quam Apostolorum Principes suo sanguine consecrarunt, ex dissitis etiam regionibus properare eum etiam in finem, ut arctioribus usque vinculis cum Supremo Ecclesiae Capite et duce conjuncti, eo fortius proeliari proelia Domini pergant, quo majore in dies impetu ac velut agmine facto christianae reipublicae hostes eam oppetere adnituntur.

15. Hanc autem S. Congregationis instructionem SSmo D. N. PIO PP. IX. per me infrascriptum Secretarium in audientia diei 13. elapsi mensis relatam Sanctitas Sua benigne in omnibus adprobavit, eique apostolicae suae auctoritatis robur adjecit.

Datum Romae ex Aedibus dictae S. Congr. die 1. Junii 1877.

## QUAESTIONES

pro relatione Dioecesis ad S. Congr. de Propaganda Fide.

1. Exprimantur nomen, aetas, patria Episcopi, et etiam Institutum, si sit Regularis.
2. Amplitudo et qualitas Dioecesis.
3. In qua Provincia sit, vel quot Provincias contineat?
4. Si Ecclesiae sit Archiepiscopalis, quot et quales habeat Suffraganeos; si vero Episcopalis, cujus Archiepiscopi sit Suffraganea?
5. An habeat Cathedralam, et propriam residentiam, et in qua Civitate?
6. An Episcopus habeat facultates speciales a S. Sede, et quas?
7. An habeat redditus proprios, quot et in quo consistunt?
8. Enumerentur loca Dioecesis, et eorum respective distantia?
9. Quando Visitatio Dioecesis fuerit peracta; num ad trames praescriptionum canonicarum?
10. Quando Provinciales ac dioecesanæ Synodi fuerint habitæ?
11. An pro exercitio jurisdictionis aliqua inferatur molestia ab Episcopis finitimis?
12. An habeat Capitulum, et ex quot Canonicis constet?
13. An adsint Praebendæ, et quæ?
14. Quale servitium praestent Canonici Cathedrali; et an etiam fungantur munere parochi in locis Dioecesis?
15. An resideant intra fines Parochiæ?
16. An se immisceant in regimine Ecclesiae, impediunt liberam jurisdictionem Episcopi?
17. An habeat Seminarium et ubi: quot juvenes ibidem alantur, et quibus studiis vacent?
18. Num Concilii Trid. regulæ circa Seminaria serventur?
19. An ibi adsint Parochi, vel tantummodo simplices Missionarii?
20. An Parochi sint perpetui, vel ad nutum amovibiles, et an Missam celebrent festis diebus pro populo?
21. An eligantur ab Episcopo?
22. Quot sint Parochiæ: an in eis servetur Sacrosancta Eucharistia, et qua decencia?

23. An habeant fines certos, et propriam Ecclesiam: et quot Capellae inveniantur in districtu uniuscuiusque Parochiae?

24. An aliquae Parochiae sint addictae Ordinibus Regularibus et quibus?

25. An Parochi habeant Sacerdotes, qui eos adjuvent in cura animarum?

26. Exprimatur numerus et qualitas Catholicorum in singulis quibusque locis degentium.

27. An sint et quo numero scholae catholicae et quot in iis instituantur?

28. An adsit Doctrina Christiana in lingua vernacula expurgata ab omni errore?

29. An sint et quo numero scholae acatholicorum et num catholici et quo numero illas adeant?

30. Exprimatur numerus Sacerdotum indigenarum et exterorum?

31. Eorum patria, mores, munera in quibus se exercent, et cujus utilitatis sint pro servitio Ecclesiae?

32. An huiusmodi Sacerdotes facultates habeant a Sede Apostolica, et cujus expensis vivant?

33. An inter istos inveniantur Alumni Sac. Congregationis de Propaganda Fide: quinam sint: et an satisfaciant muneri suo?

34. Exprimantur etiam nomen, aetas, et qualitates Sacerdotum indigenarum, qui sunt extra Dioecesim: tum etiam adnotentur loca, in quibus morantur: quid ibi peragant: et an ex aliquo peculiari titulo teneantur inservire propriae Ecclesiae?

35. An sint etiam Clerici, et quot: quomodo, et ad quem titulum ordinentur, ubi resideant; et quid ab illis exigatur, ut ad Sacros Ordines promoveri possint?

36. An adsint Missionarii Regulares, quot, cujus Ordinis, et cujus Regionis?

37. An cuilibet Ordini sint assignati certi districtus; et qua auctoritate?

38. Ubi resideant, quibus Superioribus subsint, et quot habeant domos?

39. An habeant Conventus formatos, vel dumtaxat Hospitia: et in iis servetur Clausura?

40. An in communi vivant, et cum regulari observantia, vel habitent soli, et in domibus privatis cum saecularibus: et praecipue cum mulieribus?

41. In quo habitu incedant?

42. An admittant ad habitum et professionem sui Ordinis indigenas, et qua auctoritate?

43. An Regulares habeant facultates speciales, et an eas exhibeant Episcopo, antequam exercent?

44. In quibus debeant ab Episcopis?

45. Quibus mediis sustententur: an aliquid pro Sacramentorum administratione percipiant, et quae sit illorum fama?

46. An, et in quibus utile opus praestent pro salute animarum, et pro incremento Religionis?

47. An sit aliquis Monialium Conventus; cuius Instituti; qua auctoritate fundatus; et cujus curae et ministerio subsit?

48. An ibidem observetur vita communis, et an Moniales obstringantur Votis Solemnibus, Paupertatis, Castitatis, Obedientiae, et Clausura?

49. An sint in Dioecesi piae aliquae Fundationes, seu Legata Pia?

50. An redditus pro huiusmodi Legatis rite administrantur et Canones ea de re serventur?

51. Enumerentur omnes abusus, qui forte irrepserunt etiam inter Catholicos, sive circa Fidem, et Ritus, sive circa mores, vel administrationem Sacramentorum, Divini Verbi praedicationem, et cujusque alterius generis sint.

52. Exprimentur principales causae huiusmodi abusuum, et quomodo possint eradicari.

53. Num matrimonia rite contrahantur?

54. An a viginti circiter annis status Fidei Catholicae augeatur, vel potius decrescat: et qua de causa?

55. Tandem attente perpendat spirituales Christianitatis illius necessitates: eas distincte referat: mediaque proponat idonea ad praeteritos errores evellendos, ad majorem Religionis profectum inducendum.

EPISTOLA SACRAE CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA  
FIDE AD VICARIOS APOSTOLICOS AC MISSIONUM  
PRAEFECTOS.

Norunt omnes sa. mè. Sixtum V celebri Const. *Romanus Pontifex* diei 20 Decembris anni 1585 sancivisse, ut singuli Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi per universum terrarum orbem constituti, statis temporibus BB. Apostorum Petri et Pauli Limina se visitaturos, ac Rom. Pontificibus pro tempore existentibus de Ecclesiarum sibi creditarum statu rationem reddituros jurejurando pollicerentur. Iam vero disputatum fuit, utrum Vicarii Apostolici, sive sint caractere episcopali insigniti, sive eo careant, eodem ac reliqui Sacrorum Antistites officio adstringantur.

Porro S. haec Congregatio Christiano nomini propagando praeposita, in generalibus Comitibus diei 1. Februarii superioris anni, omnibus mature perpensis, pronuntiavit, Vicarios Apostolicos quoscumque ad id minime teneri in vim Constitutionis fel. rec. Sixti V, utpote quae rescipit Praesules, qui dioecesi canonicae erectae praesunt; bene vero teneri ratione officii.

Sed, quoniam alia prorsus est conditio Ecclesiarum rite constitutarum, alia Missionum, quae ob difficultates et angustias, inter quas haud raro versantur, proprii Pastoris solatio maxime indigent, plerumque haud expedit, ob ss. Liminum Visitationem Vicarios Apostolicos ab eorum residentia discedere. Quamobrem integrum ipsis erit, hoc munere per Procuratorem, etiam in Urbe existentem, perfungi.

At Emi ac Rmi PP. non modo Vicarios ipsos, verum etiam Praefectos Apostolicos monitos volunt, ut habita ratione temporis a Sixto V pro Episcopis statuti, vel frequentius, velut mos iam alicubi invaluit, accuratas relationes de toto eorum pastorali officio, deque omnibus ad Missionum suarum statum, ad Missionariorum populique disciplinam, animarum denique, quae illorum curae concredita sunt, salutem quovis modo pertinentibus, transmittant. Hoc enim maxime interest, ut Missionum earumdem necessitatibus, progressui, ac prosperitati S. Sedes consulere valeat. Eum in finem huic adnectitur series Quaestionum, quibus in praedicta relatione exaranda respondere Paternitas Tua sataget.



Haec cum a SSmo D. N. Pio PP. IX. benigne probata fuerint, Tibi significare meum erat, et Dominum Deum enixe precor, ut Te diutissime servet, ac sospitet.

Datum Romae ex Aedibus dictae S. Congr. die 1. Junii 1877.

CAPITA QUIBUS RESPONDERE DEBENT VICARII APOSTOLICI AC MISSIONUM PRAEFECTI, UT DE REGIONIBUS SIBI COMMISSIS PLENAM S. CONGREGATIONI RELATIONEM REDDANT.

Infrascriptis quaestionibus accurate et praecise respondendum erit, adhibito cuique responsioni quaestionis numero; si quid vero aliquis forte reperiet, quod ad suam Missionem non spectet, is indicare poterit numerum, deinde iuxta scribere: Ad talem numerum non est quod respondeam; tum ad cetera perget.

**De Missionis origine, progressu, et confiniis.**

1. Breve compedium historicum circa originem, progressum, ac mutationes Vicariatus sive Praefecturae conficiendum erit.

2. Describenda confiniata, quibus continetur territorium Missionis, ac si aliqua circa illa controversia existat, rationes exponantur. Insuper charta Chorographica Vicariatus, siquidem in promptu haberi possit, addenda vel saltem deinceps transmittenda.

**De Missionariis, eorum qualitate et idoneitate.**

3. De personis Ecclesiasticis erit exponendum imprimis quinam sint Missionarii, quibus S. Ministerium exercendum in Vicariatu vel Praefectura concreditum est; an Saeculares vel Regulares, quam idoneitatem et vivendi rationem praeseferant, an sufficiens eorum numerus sit pro necessitate fidelium, an studio linguae vernaculae illius gentis accurate dent operam, an miti ratione erga Christianos se gerant, an in sacro ministerio exercendo uniformitatem curent. Insuper an Missionarii Regulares regulas Instituti sui ac praesertim tria vota substantialia Paupertatis, Castitatis et Obedientiae fideliter servant: an Vic. vel Praefecto apostolico etiam ut regulares, an alteri Superiori sint subiecti; an plus aequo erga paganos, vel protestantes aut schismaticos, si ibi adsint, obsequentes sint; an ex insituto vel ex con-

suetudine usque ad mortem in Missione perseverent. An universi Missionarii in usu facultatum quas accipiunt, nimis latas interpretationes, ac facilitatem improbandam sequantur.

4. Nec praetermittendum si Missionarii alterius Vicariatus aut Praefecturae aliqua ratione in administrationem propriae Missionis sese immisceant.

#### **De regimine Missionum per Vicarios Apostolicos.**

5. Qua ratione provideant Praesules regimini Vicariatus seu Praefecturae, ne vita decedentes sine Superiore fideles relinquant.

6. Utrum habeatur aliquod Consilium ordinarium Missionariorum, quaeque attributiones illi adsignentur.

#### **De Clero Indigena.**

7. Singulariter sermo instituendus de clero Indigena, ac imprimis de idoneitate illius, deque animi qualitibus, quibus praeditus apparet, ac de spe quae in ipso collocari possit.

Qua ratione consulatur educationi et institutioni Clericorum Indigenarum: praesertim an habeatur seminarium, utrum sit separatum ab alumnis saecularibus, et quae studia ibi Clerici doceantur, et utrum regulae a Tridentino praescriptae in toto vel in parte serventur, cuius curae ac regimini creditum sit, denique an, si desit, aliquo modo constitui possit vel eiusdem defectui suppleri.

9. Quibus officiis Indigenae adhiberi possint, et an excludantur a quacumque Superioritate respectu habito ad Missionarios Europaeos.

#### **De Institutis Regularium.**

10. Quoad Instituta Regularium indicetur, an sint in Vicariatu seu Praefectura, et an educationi et institutioni iuventutis dent operam, idque exprimat sive quoad instituta virorum sive quoad instituta mulierum.

11. An inter Indigenas sint qui regularibus Institutis sint addicti et ad hujusmodi statum se inclinatos praebeant, qua demum Missionum utilitate possint ea inter indigenas diffundi.

12. Utrum Ecclesiastici viri sive Saeculares sive Regulares

clericali aut religioso habitu utantur vel saltem alia veste, quae eorum statum minime dedeceat.

### **De Ministerio Sacro ac de gentium conversione.**

13. Circa sacrum ministerium exponendum, an habeatur Directorium sive collectio regularum et usuum Vicariatus sive Praefecturae quoad servanda a sacerdotibus cum in sua vitae ratione tum in fidelium regimine, illudque S. C. exhibeatur.

14. An in communicatione facultatum missionariis facienda facilem aut difficilem se praebeat Superior.

15. Utrum omnes Missionarii in doctrina morali sint concordēs, et utrum ad uniformitatem fovendam habeantur vel haberi possint conventus pro casuum moralium examine conficiendo.

16. Utrum diffusa sit inter fideles lectio librorum prohibitorum.

17. Utrum in omnibus Vicariatibus et Praefecturis adsit Catechismus et, quatenus affirmative, an in variis libris eius generis servetur uniformitas quoad doctrinae expositionem.

18. Utrum expediat eiusdem Missionis districtus ita ordinare, ut plures uni Missionario tamquam superiori subsint.

19. Utrum in singulis districtibus, quae parochiarum locum tenent, diligenter serventur libri baptizatorum, matrimoniorum, defunctorum, nec non status animarum; an ratio habeatur observantiae praecepti Paschalis, et utrum memorati districtus ad formam paroeciae a canonibus requisitam accedant.

20. Indicetur an aliqua speciali ratione consuli possit, ut facilius Catholica fides inter indigenas propagetur.

### **De Ecclesiis, Capellis, et Presbyteriis.**

21. Exprimatur an sit in missione numerus sufficiens Ecclesiarum et Sacellorum et utrum illae saltem necessariis ad divinum cultum ornamentis instructae sint.

22. An Catholicus cultus in Vicariatu vel Praefectura libere exerceatur, et, quatenus negative, an ratio suppetat, qua obstacula e medio auferantur.

23. An in singulis sacerdotum residentiis sit decens presbyterium aut saltem aliquis locus a fidelibus oblatus, ubi convenienter manere possint.

### **De bonis Ecclesiae eorumque administratione.**

24. Quas eleemosynas societas Propagationis Fidei Lugdunensis praebeat, et an aliquod aliud medium praesto sit, ut sustentationi Missionariorum et expensis pro divino cultu satisfiat.

25. Utrum et quae bona immobilia, vel quos redditus Missio in promptu habeat ad finem memoratum adhibenda: et, quatenus negative, an aliqua ratio innui queat, ut pedetentim certi redditus, sive per oblationes fidelium sive per alias praestationes ab ipsis solutas, constitui possint.

26. Si Missio bona immobilia vel redditus possideat, significandum erit, an ab aliquo in hac possessione Ecclesiastica turbetur vel prorsus ipsa possessio a Gubernio recognoscatur.

27. Quae cautelae adhiberi possint, ut securitati ecclesiasticorum bonorum provideatur.

28. Utrum adsit Consilium aliquod Missionariorum ad eadem bona vel redditus administrandos, et ad impediendam earumdem dissipationem, et utrum fideles aliquam partem habeant in praedicta administratione.

### **De rebus ad divinum cultum spectantibus.**

29. Quoad hoc exponendum an in sacris functionibus ac praesertim in Solemni Missae celebratione ritus omnes S. E. R. fideliter servantur, et utrum cantus adhibeantur et an iuxta canonicas praescriptiones.

30. Utrum et qui populares cantus in Ecclesiis adhibeantur.

31. An in omnibus Ecclesiis, in quibus sine periculo profanationis fieri potest, adservetur, et quomodo, S. Eucharistia, quaeque sit in tantum Sacramentum fidelium devotio.

32. Utrum ad maiorem divini cultus decorem et ad pia opera exercenda canonice institutae sint aliquae Confraternitates sive virorum sive mulierum, vel constitui possint.

33. Quatenus affirmative, quae sit praesens earumdem societatum conditio et an reformatione indigeant.

34. An in cultu divino ac veneratione Sanctorum aliquae superstitiones irrepserint et quae.

### **De educatione et institutione iuventutis.**

35. Significandum an sint in Missione Scholae pro indigenis cum masculis tum feminis, et an sufficiant fidelium filiis.

36. Utrum in ipsis admittantur etiam filii infidelium vel protestantium aut schismaticorum et quibus cautelis, ne Catholicorum fidei nocere possint.

37. An in memoratis scholis servetur omnimoda separatio puerorum a puellis.

38. Quibus credita sit iuventutis institutio.

39. An adsit aliquis convictus seu Collegium sive pro masculis sive pro feminis, utrum in eo admittantur infideles vel protestantes aut schismatici et quibus cautelis.

40. An adsint in Vicariatu vel Praefectura Scholae Ministrorum Protestantium vel Scholae paganae et utrum Catholicas eas frequentent.

41. An adsint orphanotrophia, et quibus subsidiis sustententur.

#### **De quibusdam piis Institutis diffundendae fidei valde opportunis.**

42. Utrum adsint Hospitia pro Catechumenis utriusque sexus et quomodo ordinata sint.

43. Quae opportunior ratio censeatur adhiberi posse, ut Catechistarum institutio magis utilis ad Missionum bonum evadat.

44. Utrum erectum sit aliquod Hospitale et quomodo administrentur redditus pro infirmorum sustentatione.

#### **De festis, ieiuniis, et abstinentiis.**

45. Quanam festa in Missione observentur, et an aliqua mutatio hac in re petenda videatur ad obtinendam maiorem uniformitatem.

46. Quae ieiunia, quique abstinentiae dies serventur sive ab Europaeis sive ab indigenis et an etiam in hoc aliquid immutandum appareat.

#### **De Coemeteriis et Sepulturis.**

47. Utrum et quae superstitiones in funeribus apud Christianos invaluerint.

48. An existant Coemeteria separata pro Christianis, et, quatenus negative, an aliquid ad id obtinendum tentari possit; praeterea an sint benedicta.

**De Sacramentorum administratione.**

49. Exprimatur an in Baptismate administrando serventur omnia praescripta Ritualis Romani. Speciatim vero an fiat aliqua divisio caeremoniarum, et quo idiomate interrogationes fiant.

50. Utrum saepe aliquod dubium suboriatum circa diligentiam adhibitam a Catechistis vel obstetricibus in Baptismate conferendo et quatenus affirmative, quomodo hac occasione se gerant Missionarii.

51. Utrum debita diligentia adhibeatur a Missionariis, ne haeretici aut schismatici ut patrini in sacramento Baptismi et Confirmationis admittantur.

52. An Sacramentum Confirmationis iuxta generalem Ecclesiae usum vel potius immediate post Baptismum in Missione conferatur.

53. An et qui sint in Vicariatu vel Praefectura casus reservati, utrum missionariis sufficienter innotescant.

54. Utrum fideles solemni praeparatione et pompa ad primam Communionem admitti soleant.

55. An in Vicariatu vel Praefectura promulgatum fuerit Decretum Concilii Trid. ss. 24. Tametsi circa Sacramentum Matrimonii.

56. Utrum accurate fiant Publicationes ab Ecclesia praescriptae et an diebus a iure praescriptis.

57. Quomodo se gerant Missionarii in dispensationibus quoad Matrimonii impedimenta, et: primo, an dispensetur in impedientibus: secundo an plurimi occurrant casus concedendi dispensationes in dirimentibus, praesertim in gradibus proximioribus.

58. An in dispensationibus concedendis imponantur mulctae vel poenae.

59. Quomodo concedantur dispensationes, an in scriptis, et utrum exprimatur Delegatio Apostolica.

60. An usus Matrimoniorum mixtorum invaluerit et qua frequentia et quomodo circa ea Missionarii se gerant.

61. An in celebratione Matrimoniorum Christiani immisceant aliquas caeremonias superstitiosas.

### De abusibus et necessitatibus Missionis.

62. Enumerentur omnes abusus qui forte irrepserunt etiam inter Catholicos sive circa Fidem, sive circa mores, vel administrationem Sacramentorum, et cuiusque alterius generis.

63. Exprimantur praecipuae causae huiusmodi abusuum, et media, quibus evelli possint.

64. Tandem attente perpendantur spirituales Missionis necessitates, distincte referantur; mediaeque proponantur idonea ad maiorem Religionis profectum inducendum.

Instrukcja Propagandy z 1922 r.<sup>1)</sup>

## VIII.

### EPISTOLA

ad episcopos, vicarios, praefectosque apostolicos ac missionum superiores de relationibus missionum singulis quinquenniis exhibendis.

Sacrum Consilium Christiano Nomini Propagando per epistolam datam die 1 iunii a. 1877 Vicarios et Praefectos Apostolicos monebat, ut temporibus pro visitatione SS. Liminum a Sixto V, constitutione *Romanus Pontifex* diei 20 dec. a. 1585, pro Episcopis statutis, vel frequentius, prout mos iam alicubi invaluerat, accuratas relationes de toto eorum pastoralis munere deque omnibus ad Missionum suarum statum pertinentibus, transmitterent. Eum in finem epistolae adnectebatur series quaestionum, quibus in praedicta relatione exaranda respondere satagerent Superiores Missionum.

Verum, promulgato Codice iuris canonici, quo nonnulla innovata sunt aliaque aliter ordinata, expedire visum est, ut memoratae quaestiones aliquantulum immutarentur, quo eiusdem Codicis praescriptionibus plenius responderent, atque omnimode cohaerent.

Itaque, de mandato SSmi D. N. Pii PP. XI, nova haec quaestionum series ad normam cc. 300 et 340 § 1 Codicis I. C. ab universis Episcopis, Vicariis Praefectisque Apostolicis ac Missionum Superioribus subiectis huic S. C. de Propaganda Fide in posterum prae oculis habenda erit in relationibus conficiendis.

Ad SS. Liminum visitationem autem quod attinet servantur cc. 299 et 341.

<sup>1)</sup> Acta Ap. S. (1922) vol. XIV, str. 287—307.

### Animadvertenda.

I. Relatio latina lingua, nitidis characteribus, in charta non translucida conscribenda erit et ab ipso Ordinario et ab uno saltem ex canonicis vel consultoribus (in dioecesibus) aut ex consiliaris Missionis subsignanda, adiectis die, mense et anno quibus data fuerit.

II. In prima relatione, post acceptam praesentem epistolam danda, ad singulas quaestiones, quae infra ponuntur, accurate ac plene responderi debet.

III. Idem faciendum erit ab omni novo Missionis Superiore, prima vice, qua relationem quinquennalem exhibere debet.

IV. In relationibus, quae primam sequentur, Ordinarii omittere poterunt ea omnia, quae partem historicam ceterasque generales notitias Missionis respiciunt, si immutata permanserint.

## CAPUT I.

### *Generales notitiae Missionis*

1. a) Breve *compendium historicum* circa originem, progressum ac mutationes dioecesis, vicariatus sive praefecturae aut Missionis conficiendum erit. Brevissima quoque adumbratio fiat de historia religiosa Missionis, de persecutionibus praesertim, ac de illustrioribus martyribus.

b) Describenda *superficies, confinia*, quibus continetur territorium Missionis. Insuper charta geographica Missionis, si fieri potest, addatur.

c) Brevis notitia detur *de natura loci caelique temperie*, ac de fertilitate terrae, de ratione et mediis itinerum. Quinam morbi in ea forte praevaleant, et quibus cautelis vitari possint.

2. a) De *divisionibus civilibus territorii*, de principalioribus civitatibus, de reipublicae seu Gubernii civilis forma.

b) De *incolarum propriis moribus*, indole, origine; de praecipuis commerciis, et industriis regionis ac de varietate stirpium, linguarum ac religionum.

c) Quinam *incolarum numerus*: quot inter incolas sint *catholici*; si autem varii adsint ritus, quod catholici in singulis; et inter non catholicos, quot ethnici, mahumetani, hebraei, haeretici, etc.



## CAPUT II.

*De constitutione Missionis eiusque divisione ecclesiastica.*

3. Quinam *locus residentiae Ordinarii* cum omnibus indicationibus ad epistolas inscribendas necessariis.

4. In quot *christianitates* vel *sectiones* seu *districtus* aliasque circumscriptiones Missio divisa sit, et an ibi sacerdotum residentiae sint stabiles, et an facilis sit ad eas accessus.

5. *a)* An et quot adsint in dioecesibus *paroeciae* vel in aliis Missionibus *quasi-paroeciae* cum propria ecclesia, territorio determinato et peculiari rectore. — An erectio paroeciarum et quasi-paroeciarum facta fuerit per decretum asservatum in archivo Missionis. An observentur instructiones huius S. C. diei 25 iulii a. 1920 et die 9 dec. a. 1920 (cfr. *Acta Apostolicae Sedis*, a. 1920 pag. 331 et a. 1921 pag. 17), circa erectionem paroeciarum vel quasi-paroeciarum.

*b)* An parochi, vel quasi-parochi (c. 451 § 2) applicent Missam pro populo (c. 466), tributum solvant pro Seminario (c. 1356 § 1), suas obligationes servant (cc. 451—470), et libero exercitio in cura animarum gaudeant, iuxta c. 415.

6. An habeantur *vicarii foranei* (cc. 217, 445 seq) et Missionis districtus ita ordinati sint, ut plures uni sacerdoti tamquam Superiori subsint.

7. *a)* An spes affulgeat Missionem in plures dioeceses vel vicariatus seu praefecturas in posterum dividendi, et quomodo hanc divisionem Ordinarius praeparet instituendo in unaquaque parte illa opera, quibus opus est, ut Missio independens haberi possit.

*b)* An et quaenam pars Missionis adsit, quae *nunquam fuerit evangelizata*; an et quomodo provideri possit eius evangelizationi.

8. Utrum in singulis districtibus, paroeciis vel quasiparoeciis diligenter serventur *libri* baptizatorum, confirmatorum, matrimoniorum et defunctorum, nec non status animarum ad normam c. 470.

9. An quae in cc. 375 et seqq. de *archivo dioecesano* habentur, habita ratione locorum et personarum, in Missione constituta sint ad normam c. 304 § 1.

10. Exponatur insuper an habeatur *directorium* seu colle-

ctio regularum et consuetudinum Missionis circa ea, quae a sacerdotibus tum in sua vitae ratione tum in fidelium regimine sint servanda: illudque S. C. exhibeatur.

11. Dicatur utrum adsit *catechismus*, an sit communis cum aliis Missionibus eiusdem regionis, et an in variis libris huius generis servetur uniformitas circa doctrinae expositionem; ac eius exemplar ad hanc S. C. mittatur.

### CAPUT III.

#### *De ordinario eiusque cooperantibus in regimine Missionis.*

12. *a)* Indicet *Ordinarius* nomen et cognomen suum, aetatem, originis locum et Institutum religiosum, si ad aliquod pertineat, et quaenam indulta et facultates a S. Sede receperit.

*b)* In dioecesibus dicat *Ordinarius*, an sedes metropolitana sit, an et quas habeat suffraganeas sedes; et quem *Ordinarium* appellationis iuxta c. 1594 § 2 *Metropolita*, probante Sede Apostolica, sibi elegerit; si vero suffraganea, quem *Metropolitam* habeat; si denique nulli *Metropolitae* suffragetur, quem *Metropolitam* pro concilio provinciali et pro iudicio appellationis sibi constituerit iuxta cc. 285, 292 et 1594 § 3.

*c)* An *Episcopum auxiliarium* vel *coadiutorem* cum futura successione habeat; et indicet eius aetatem, locum originis, Institutum religiosum, si alicui pertineat.

*d)* Dicat, an secundum praescriptum c. 309 constituerit suum *Pro-Vicarium* vel *Pro-Praefectum*, et indicet eius nomen, aetatem, nationem, Institutum religiosum, si alicui forte pertineat; atque de eius qualitatibus et opere adumbratio aliqua fiat.

*e)* In dioecesibus vero exponatur, quaenam vigeat ratio providendi, Sede episcopali vacante, dioecesis regimini (cc. 429—443).

*f)* Utrum constituerit unum *Vicarium generalem* (in dioecesibus vel *Vicarium delegatum* (in aliis Missionibus), et si plures, ob quam rationem (c. 366, § 3); ac similiter referat de eorum aetate, natione, an ad aliquod Institutum religiosum pertineant, de eorum qualitate et opere brevis notitia detur.

13. *a)* In dioecesibus utrum adsint capitulum cathedrale et alia capitula insignia, an *communitiae* cleri ad modum capitulorum; et quae eorum praecipua statuta; utrum *Episcopus* nominet consultores dioecesanos (c. 423), et quis eorum numerus.

*b)* In aliis Missionibus vero utrum adsit *Consilium Missionis* ad normam c. 302, quot in eo exteri et quot indigenae sacerdotes habeantur; quae eiusdem Consilii attributiones.

14. *a)* An Ordinarius in regione sibi commissa commoretur et observantiam legum ecclesiasticarum urgeat (c. 386); an et quando *Missionem visitaverit* iuxta c. 301; an praeter loca, res, libros et archiva, personaliter quoque clericos examinaverit, eos singillatim audiendo, ut cognosceret, quae sit uniuscuiusque vitae ratio, quae sit confessionis sacramentalis frequentia et alia huiusmodi; an in visitatione inspexerit quoque, quae referuntur ad pia legata adimplenda et an circa Missarum manualium satisfactionem ac stipem omnia constituerit an normam cc. 824-844.

*b)* An visitationem SS. Liminum suo tempore personaliter vel per procuratorem perfecerit.

15. An praecipuos presbyteros indigenas et externos *congreget* semel saltem in anno, ut possit ex singulorum experientia et consilio deducere, quae perfectius in Missione ordinanda (c. 303).

16. *a)* Utrum et quomodo *synodum* celebraverit, et quando novissima synodus congregata fuerit (c. 304 § 2).

*b)* An aliquando consilium ineat cum Ordinariis vicinioribus vel eiusdem regionis in maioribus negotiis pettractandis.

*c)* Quando Missionum *concilium nationale* vel *regionale* celebratum fuerit, et an opportunum sit illud iterum convocari (c. 304. 2).

17. *a)* Quae mutua relatio intercedat inter Ordinarium et Superiores Religiosos (cc. 296 § 2. — 298) et an cum Superiore locali religioso eiusdem Instituti, cui pertinet, Ordinarius concorditer vivat.

*b)* Utrum missionarii Episcopo, Vicario vel Praefecto Apostolico aut Missionis Superiori etiam et religiosi subsint; vel alteri Religioso Superiori sint subiecti, et saltem an sint Ordinario subiecti ad normam cc. 295, 296, 297, 630, 631.

*c)* An ipse Ordinarius, prout de iure, officia et residentias missionariis assignet (c. 296 § 1 coll. can. 454 § 5).

*d)* An in removendo aliquo missionario etiam religioso, praescriptiones c. 307 observentur.

18. Quomodo se habeat Ordinarius *cum civili loci auctoritate*; an eius dignitas et iurisdictio sarta tectaue ita semper ser-

vari potuerit, ut nunquam detrimentum libertati et immunitati Ecclesiae obveniret.

#### CAPUT IV.

##### *De adiutoribus sacri ministerii.*

##### § 1. — *De sacerdotibus in genere.*

19. *a)* Numerus, nomina et praecipuae notae singulorum sacerdotum exterorum et indigenarum dentur: De iis, qui zelo, pietate, scientia et disciplina eminent, specialiter, indicato quoque nomine, dicatur.

*b)* Quam *idoneitatem* ad sacra ministeria atque ecclesiastica officia et quam vivendi rationem clerici praeseferant. An obligationes clericorum, de quibus in cc. 124—144, ipsi adimpleant.

20. *a)* Utrum ipsis occasio detur saltem semel in mense ad Sacramentum confessionis accedendi aliosque presbyteros invivendi et mutuo adiumento fruendi.

*b)* An omnes sacerdotes iuxta praescripta cc. 126 et 595 § 1, n. 1 exercitia spiritualia peragant.

*c)* utrum ecclesiastici viri, sive saeculares sive regulares, *clericali habitu aut religiosorum* utantur, an saltem ea veste, quae eorum statum minime dedecet (c. 136); et in modo sese gerendi an admittant, quae decus sacerdotale laedant (c. 138).

*d)* Si in Missione ecclesiastici viri habeantur, qui aliqua dignitate a S. Sede decorati sint, tituli, quibus singuli exornati sint atque concessionis dies, officium et gradus, quibus gaudeant in clero Missionis, aliaeque notitiae opportunae significantur.

21. *a)* Utrum omnes sacerdotes *studio doctrinae moralis* incumbant, et utrum ad hoc studium fovendum habeantur conventus pro casuum moralium examine conficiendo (cc. 131, 448).

*b)* An in *usu facultatum*, quas accipiunt, nimis latas interpretationes ac improbandam facilitatem sequantur.

22. An *praedicationi verbi Dei* (cc. 1337 seq., 1347) etiam inter paganos assidue incumbant; an sint aliqui ex missionariis huic operi exclusive addicti; vel hoc ministerium catechistis remittant, de suis fidelibus tantum solliciti. Quae media adhibeantur, ut verbum Dei etiam in magnis urbibus, optimatibus et doctis paganis annuntietur iuxta instructiones huius S. C. diei 18 octob.

a. 1883 et diei 19 martii a. 1893 (cfr. *Collectanea S. C. de Prop. Fidei*, vol. II, p. 187 n. 1606, et pag. 286 n. 1828).

23. Num *negligentia vel otiositas* aliquem ecclesiasticum in suo munere obeundo detineat; num *inobedientiae* vel *avaritiae* vel *incontinentiae* speciem quis in sua vita praeseferat.

24. An sacerdotes miti ratione *erga christifidos* se gerant, an circa modum sacri ministerii exercendi uniformitatem curent.

25. a) An charitas et concordia inter ecclesiasticos regulares et saeculares, exteros et indigenas foveatur.

b) an et quot sacerdotes sive exteri sive indigenae titulum Missionarii Apostolici ab hac. S. C. Prop. Fidei receperint.

26. An a rerum politicarum studio et a negotiis saecularibus se abstineant (cfr. c. 139 §§ 3, 4; Instructiones huius S. C. Propag. Fidei a. 1659, ut in *Collectanea*, vol. I. pag. 42 n. 135; et diei 6 ianuarii, a. 1920).

27. An et qualia vulgentur in Missione *diaria catholica*, an recte dirigantur, an sacerdotes operam suam ipsis praebeant, et in casu affirmativo, an ad normam can. 1386.

### § 2. — *De Missionaris exteris.*

28. Exponatur imprimis, an *sacerdotes exteri*, quibus saecrum ministerium exercendum in Missione concreditum est, sint saeculares vel regulares, et cuius Instituti; utrum et quot fratres laicos addictos habeant. An sufficiens eorum *numerus* sit pro necessitate Missionis.

29. An singuli missionarii exteri *studio linguae vernaculae* istius gentis sedulam dent operam et an eam ad praedicandum verbum Dei inter indigenas et in audiendis confessionibus indigenarum semper ac recte adhibeant (cfr. Instructionem citatam diei 18 octob. a. 1833).

30. a) An missionarii *bona immobilia possideant; an industriam vel commercium exercent* (c. 142).

b) An Religiosi missionarii fidelibus et infidelibus exemplo sint regulari observantia praesertim trium votorum: paupertatis castitatis et obedientiae.

31. An in aedificandis et ornandis sacris aedibus et residentibus missionariorum peregrinae tantum artis forma adhibeatur, vel, quantum possibile est, nativae etiam ipsius gentis artis speciei, pro opportunitate, servetur.

32. De qualitate et opere *praecipuorum missionariorum*, qui inter alios excellunt, referatur, atque de singulis edicatur; locus originis, aetas, et quot iam ab annis in missione versentur.

§ 3. — *De Clero indigena.*

33. a) Singulariter sermo instituendus de *clero indigena*, ac imprimis de *idoneitate* sacerdotum, deque animi qualitatibus, quibus praediti appareant.

b) Utrum aliqua distinctio habeatur inter clericum indigenam et sacerdotes externos, quibus in rebus et quam ob rationem. *Quibus in officiis* indigenae sacerdotes adhibeantur, an ab aliquibus ipsi arceantur.

c) Utrum et quot indigenae inter sacerdotes religiosos vel inter fratres laicos inveniuntur.

34. Utrum sacerdotes indigenae *in familia* cum parentibus cohabitent, vel communem vitam cum missionariis agant. (Cfr. Instruct. cit. 18 octob. a 1883).

35. An clerus indigena habeat, *quo honeste vivere possit*. An pro senibus et infirmis domus aut saltem subsidia adsint, quibus adiuvari possint.

§ 4. — *De Institutis religiosis et de aliis personis, quae in Missione adlaborant.*

36. a) An et quae instituta religiosa utriusque sexus adsint, *quot domus*, et quot in eis indigenae et exteri. An Ordinarius sive per se sive per alium *quinquennalem visitationem* domorum religiosarum utriusque sexus peregerit, iuxta cc. 296 § 1, 512, 513, et quae de iis magis notatu digna videantur.

b) Utrum Religiosi utriusque sexus vitam communem ducant.

c) An Instituta religiosa bona possideant, nomine proprio, in *Missione*.

37. Quaenam eorum pro *Missione utilitas*; quae opera dirigant et quo successu; an indigenarum et pauperum curae atque institutioni praecipue attendant; idque exprimat sive quoad Instituta virorum sive quoad Instituta mulierum.

38. Si *pro indigenis* habeantur Instituta religiosa dioecesani iuris vel societates sive virorum sive mulierum in communi sine votis viventium, eorum nomen Ordinarius dicat, nec non finem,

sodalium numerum, utilitatem; an emittant vota temporaria vel perpetua; et alia huiusmodi.

39. De *Religiosis mulieribus* Ordinarius referat:

*a)* an observentur canonicæ leges circa admissionem ad novitiatum, professionem, clausuram, confessarios ac bonorum temporalium administrationem iuxta cc. 512, 513, 520—527, 533—535, 547, 549, 550, 552, 600—605.

*b)* an sint, quae infirmis in privatis domibus adsistant, aut rem domesticam in nosocomiis, Seminariis, vel similibus virorum domibus gerant; an cautum sit de vitandis periculis, et an aliquid habeatur reprehendendum.

40. Utrum *Virgines indigenae* extra claustra viventes habeantur, et quae earum vita et opera.

41. Quot *catechistae et magistri* scholarum utriusque sexus habeantur; an et quot viri et quot mulieres pueris moribundis baptismi collationi sint addicti; quomodo eorum honestae sustentationi provideatur.

## CAPUT V.

### *De Seminariis.*

42. An Seminarium adsit, et in casu affirmativo referatur enucleate:

*a)* de *numero et statu* eorum, qui externam disciplinam regunt, qui spiritualiter alumnos dirigunt, qui docent (cc. 1358, 1361);

*b)* de statu aedium; de *reditibus et oneribus*, hoc est de statu activo et passivo pii Instituti; et an habeatur ecclesiasticum tributum pro Seminario (c. 1356);

*c)* de iis, quae videantur necessaria ad meliorem Seminarii statum.

43. An Collegium praeparatorium ad Seminarium habeatur; an distinctum sit Seminarium in *maius* et *minus* (c. 1354 § 2); et quot alumni in singulis. An Missionis conditio exigat, ut dumtaxat Seminarium minus constituatur et *Seminarium maius* regionale erigatur (c. 1354 § 3; cfr. Instruct. cit. diei 18 octob. a. 1883).

44. *a)* An observentur cc. 1363, 1371 circa alumnos *admittendos* vel *excludendos*. An servetur c. 1357 circa *visitationem alumnorum* et regulas internas.

*b)* Quibus studiis an normam cc. 1364—1366 clerici incumbant et praesertim an linguam latinam et patriam alumni accurate addiscant. An in pietate clerici se exercent ut in c. 1367 praescribitur, et an spiritu ecclesiastico imbuantur urbanitatisque legibus excolantur (c. 1369).

45. *a)* Si Missio Seminario careat, quomodo consulatur pro comparandis sacerdotibus Missioni necessariis.

*b)* An *studium habeatur seligendi bonae spei iuvenes* ad clerum indigenam creandum; ubinam et quo fructu educentur (c. 305).

46. An Ordinarius curet, ut aliquis alumnus pietate et ingenio praestans peculiaria collegia, praesertim quae Romae sunt, adeat, ut ibidem in studiis perficiatur (c. 1380).

47. An ante ordinationem clerici ad *aliquod ministerium per aliquod tempus exercendum* apud presbyteros idoneos mittantur *probationis causa*; et quibus sub cautelis, ne vocatio clericorum detrimentum aliquod patiat.

## CAPUT VI.

### *De gentium conversione, et de catechumenis.*

48. *Quomodo* procedatur ad *propagandam* fidem inter ethnios, in illis praesertim regionibus, ubi christiani nondum habentur vel pauci tantum; et an opera tantum catechistarum vel etiam sacerdotum exterorum et indigenarum adhibeatur (cfr. Instruct. S. C. de Prop. Fide diei 8 septembris a. 1869, in *Collectanea*, vol II, pag. 21, n. 1346).

49. *a)* Utrum adsint *hospitia pro catechumenis* utriusque sexus, et quomodo ordinata sint. An omnes indiscriminatim, qui petunt, statim ad catechumenatus hospitia mittantur, vel solum post congruum tempus probationis. Quanto tempore duret haec probatio.

*b)* An pecunia vel alia beneficia materialia praebeantur infidelibus fidei ignaris, ut ad catechumenatum trahantur; vel solus finis catechumenatus sit praeparatio proxima ad baptismum pro illis, qui iam dispositi sunt et veritates principaliores religionis iam cognoscunt. Quam vigilantiam directe Ordinarius habeat hac in re.

*c)* Quanto tempore instructio catechumenorum duret, an sit



sufficiens. An post baptismum neophytorum instructio et educatio christiana perduret aliquibus mensibus (cfr. Instruct. cit. diei 18 octob. a. 1883).

*d)* An curet Ordinarius, ut neophyti ad aliquam stationem vel christianitatem, post baptismum, adscribantur.

## CAPUT VII.

### *De quibusdam piis Institutis diffundendae fidei utilibus.*

50. Utrum erectum sit aliquod *nosocomium*, an dispensaria medicamentorum habeantur, et quomodo administrentur reditus pro infirmorum sustentatione.

51. *a)* An et quot adsint *orphánotrophía* pro pueris et puellis, et quibus subsidiis sustententur.

*b)* An et quaenam *opificiæ* habeantur, ubi pueri et puellae aliquam artem addiscant.

52. *a)* Utrum et quae alia *instituta charitatis* habeantur: ut hospitia leprosororum, brephotrophia, gherontocomia, et alia huiusmodi.

*b)* An *officinae typographicae* habeantur, quo facilius libri sacri vel scholares in bonum religionis evulgentur (cc. 1381 seq).

*c)* Quae aliae fabricae in bonum Missionis institutae sint.

53. *a)* An adsint, praesertim in magnis civitatibus, inter catholicos *uniones* illae quae *sociales* vocantur; an circuli pro iuventute etc.; an aggregationes operariorum, agricularum etc. in aliquem charitatis finem vel mutuuum subsidium; an directioni et moderationi Ordinarii et Apostolicae Sedis dociles subsint; quaenam inde promanent beneficia moralia et temporalia.

*b)* An cura geratur, ut qui huiusmodi associationibus adscripti sunt, in fidei doctrina instituantur et christianam vitam ducant.

## CAPUT VIII.

### *De educatione iuventutis in scholis.*

54. *a)* Circa scholas pro indigenis, sive pueris sive puellis, enucleate referatur tum de earum *numero*, tum de earum *gradu* et *distributione* in variis Missionis locis; scilicet an in praecipuis christianitatibus habeantur saltem scholae ad catechesim et

preces addiscendas; utrum in singulis districtibus vel sectionibus scholae sive *inferiores* sive superiores ad litteras et reliquas scholares disciplinas addiscendas exsint; an aliquod aliud superioris instructionis Institutum adsit, et quonam in loco. An scholae liberis fidelium (c. 1379), et an in ipsis christianae institutioni iuventutis apte provideatur. Numerus autem sive singularum scholarum sive alumnorum dicatur.

b) Quomodo deficientiae scholarum superiorum consuli in posterum possit.

c) Quibus credita sit iuventutis institutio, quot sint magistri catholici et quot acatholici vel infideles; quomodo sustententur. An habeatur schola normalis pro magistrorum formatione vel quomodo eius deficientiae provideatur.

55. a) An in ipsas admittantur *etiam filii acatholicorum* sive infidelium sive haeticorum; et quibus cautelis, ne fidei catholicorum nocere possint; quinam ipsorum numerus respectu catholicorum; quomodo instructioni religiosae catholicorum provideatur (c. 1373); et num minister acatholicus pro instructione religiosa acatholicorum admittatur.

b) An in memoratis scholis servetur omnimoda *separatio puerorum a puellis*.

56. An adsint in dioecesi, vicariatu vel praefectura seu *Missione scholae ministrorum protestantium* vel *scholae paganae*; quinam earum numerus et gradus; an et quot adsint *scholae neutrae* ab auctoritate civili constitutae; utrum catholici eas frequentent, an iusta ratione, et quomodo eorum instructioni religiosae provisum sit; et quaenam cautelae ad periculum perversionis a pueris catholicis arcendum adhibeantur, iuxta c. 1374.

## CAPUT IX.

### *De educatione iuventutis in collegiis.*

57. a) An et quot adsint *convictus seu collegia*, sive pro masculis sive pro foeminis; cui eorum directio concredita sit; utrum pro solis catholicis, an in ipsa admittantur infideles vel haetici et quibus cautelis; quinam ipsorum numerus respectu catholicorum, quomodo provideatur educationi religiosae catholicorum; an aliqua institutio religiosa detur acatholicis et infidelibus, et quo fructu; num admittantur ministri cultus acatholici, vel adolescentes ad eorum templa adducantur.

*b)* Quinam fructus pro religione habeatur ex istis *collegiis mixtis*; an potius aliquod ex his periculum pro fide habeatur vel immineat.

*c)* An collegium pro catechistis efformandis habeatur.

## CAPUT X.

### De populo fideli.

58. Si laici ad Aulam Pontificiam pertinentes habeantur, nomen et titulus honoris in Aula Pontificia obtentus, dies concessionis aliaeque notitiae dentur.

59. Dicatur: *a)* quot sint numero catholici, et quinam sint generatim *fideliū mores*; quaenam ratio vitae christianae in familiis; quaenam publica in oppidis et civitatibus; an in externis pompis et solemnitatibus magis consistat, quam in vero pietatis spiritu.

*b)* An massonicae sectae addicti, vel etiam massonismi vel socialismi societates habeantur, quot numero, quanti momenti; et quid fiat ad occurrendum huic malo.

*c)* Utrum in exercitio iurium politicorum et civilium fideles catholici religionis bono et Ecclesiae libertati pro viribus consulant.

60. Quomodo generatim parentes et qui loco parentum sunt *prolis educationi* religiosae prospiciant (cc. 1113, 1372).

61. Nun fideles cum paganis vel haereticis ita versentur, ut spirituale ipsis damnum vel religioni detrimentum obveniat.

## CAPUT XI.

### *De Sacramentorum administratione.*

62. Exprimatur an in administrando *baptismo* serventur omnia praecepta Ritualis Romani et Codicis i. c. (praesertim cc. 740—744, 765—769). Speciatim vero, an fiat aliqua divisio caeremoniarum et quo idiomate interrogationes fiant (cc. 755—761).

63. An sacerdotes, antequam baptismum adultis conferant, de statu libero eorum vel legitimo matrimonio diligenter inquirent et quae sint inquirendi normae.

64. An curent presbyteri, ut ad sacramentum *confirmationis*

fideles opportuno tempore accedant, en in periculo mortis infantes illud recipiant (cc. 785, 787, seq.).

65. An et qui sint in Missione *casus reservati*, utrum in reservatione modus et normae praescriptae cc. 895, 897, 898 observentur, et utrum fidelibus sufficienter innotescant (c. 899).

66. a) Utrum fideles solemni praeparatione et pompa ad *primam Communionem* admitti soleant, an excitentur, ut frequenter et etiam quotidie, ubi sacerdos adest, pane eucharistico reficiantur (c. 863).

b) An fideles *praecipuum paschale* (c. 859) adimpleant.

67. An presbyteri diligentes se praebeant in reficiendis moribundis extrema unctione aliisque Sacramentis.

68. An in dioecesi, vicariatu vel praefectura aut Missione *forma celebrationis matrimonii* ad normam c. 1094 observetur, et an antea praemittantur, quae in iure praescripta sunt (c. 1019 et seq.).

69. a) Quomodo se gerant sacerdotes in *dispensationibus* circa matrimonii impedimenta, et an curent observantiam instructionum huius S. C. circa aetatem praescriptam.

b) An dispensationes matrimoniales gratis concedantur (c. 1056), et in scriptis, et utrum exprimat delegatio Apostolica (c. 1057).

70. An abusus *matrimoniorum mixtorum* invaluerit, et qua frequentia et quomodo circa ea presbyteri se gerant (cc. 1060, 1064, 1065, 1071).

71. An in celebratione matrimoniorum christiani immisceant aliquas *caeremonias supersticiosas*.

## CAPUT XII.

### *De rebus ad divinum cultum spectantibus*

72. a) An in sacris functionibus ac praesertim in administratione Sacramentorum, et in solemni Missae celebratione *ritus omnes S. R. E.* fideliter serventur (cc. 733, 1261); utrum *cantus adhibeantur*, et an iuxta canonicas praescriptiones (c. 1264).

b) An ingressus in ecclesiam sit, prout debet, semper gratuitus (c. 1181).

c) Utrum et quinam populares cantus in ecclesiis permittantur.

73. An servetur, quoad asservationem SS. Eucharistiae, can. 1265; an caveatur quodcumque periculum irreverentiae; an ea asservatio fiat cum debita decencia et quaenam sit in tantum Sacramentum fidelium devotio.

74. a) Utrum ad maiorem divini cultus decorem et ad pia opera exercenda, canonice instituti sint *Tertii Ordines* saeculares, *Confraternitates*, sive virorum sive mulierum, praesertim SS. Sacramenti et Christianae Doctrinae (c. 711 § 2), aliaeque *piae Uniones* potissimum pro iuvenibus; quo numero et quo religionis profectu.

b) An hae associationes servent praescripta c. 690 de subiectione erga Ordinarium, et c. 691 de administrationis modo.

75. An in *cultu divino ac veneratione Sanctorum* aliqua superstitiones irrepserint et quae.

### CAPUT XIII.

#### *De festis, ieiuniis et abstinentiis.*

76. a) Quaenam  *festa* de praecepto in Missione observentur et an peculiare difficultates habeantur ad alia introducenda, quae in Codice praescripta sunt (c. 1247).

b) Quae apud fideles sit observantia festorum.

77. a) Quae *ieiunia*, quique *abstinentiae dies* serventur; an uniformitas habeatur respectu viciniorum Missionum et utrum introductioni legis communis (c. 1250 et seq.) obstet potius necessitas indigenarum quam Europaeorum, et quae sit ista necessitas.

b) Quae apud fideles sit observantia legis abstinentiae et ieiunii.

### CAPUT XIV.

#### *De ecclesiis, sacellis et presbyteriis.*

78. Exprimatur, an sit in Missione *numerus* sufficiens *ecclesiarum* et *sacellorum*; quot ea sint, utrum munda, decencia et saltem necessariis ad divinum cultum ornamentis instructa sint.

79. An ecclesiae rite custodiantur, ne furtis et profanationibus obnoxiae fiant; et eae, in quibus SS. *Eucharistia* adserva-

tur, quotidie, si fieri potest, per aliquot horas fidelibus pateant (c. 1266); quomodo observentur cc. 1267—1271 circa *custodiam SSmi Sacramenti*.

80. An catholicus cultus *liberè* exerceatur; et quatenus negative, an ratio suppetat, qua obstacula e medio auferantur.

81. An iuxta ecclesias, capellas et oratoria adsit *residentia* pro sacerdote vel etiam decens presbyterium; aut saltem aliquis locus ubi sacerdos convenienter manere possit. Num sacerdos necessitate compellatur cibum et somnum capere in domibus christianorum, et an in hoc abusus habeatur.

## CAPUT XV.

### *De coemeteriis et sepulturis.*

82. a) Utrum et quae *superstitiones in funeribus* apud christianos invaluerint.

b) An et quae taxae in funeribus exigantur.

83. An existant *coemeteria separata* pro christianis, clausa et benedicta; et an canonicae de his leges servari possint et serventur (c. 1205 et seq.). Si non habeantur, ad id obtinendum quid tentari possit.

## CAPUT XVI.

### *De bonis Ecclesiae eorumque administratione.*

84. An et quibus limitationibus iuxta leges civiles Missio bona, sive mobilia sive immobilia, possit proprio nomine possidere; et quae cautelae adhibeantur, ut securitati ecclesiasticorum bonorum provideatur.

85. An institutum sit *Consilium Administrationis* et quot presbyteris exteris et indigenis constet; et an Ordinarius in negotiis maioris momenti illos audiat (c. 1520).

86. a) An *administratores particulares* sive ecclesiastici sive laici reddant quotannis Ordinario rationem suae administrationis (c. 1525) et servent iuris praescripta circa modum ipsius administrationis (cc. 1523, 1526, 1527, 1544, 1516, 1530—1533, 1538—1542).

b) An circa *oblationes* in commodum Missionis serventur praescripta cc. 1182, 533 § 1, 4<sup>o</sup>, 630 § 4, 631 § 3, et 535 de

earum administratione et ratione Ordinario reddenda; et an collectores se abstineant a vexatoria et odiosa requisitione.

c) An *inventaria* immobilium, mobilium et sacrae suppellectilis uniuscuiusque ecclesiae vel pii loci confecta in duplici exemplari, altero pro pio opere, altero pro Curia Ordinarii, habeantur (cc. 1296, 1300—1302, 1522).

87. a) Utrum bona immobilia vel redditus in promptu Missio habeat, ut sustentationi missionariorum, cleri indigenae et expensis pro divino cultu satisfaciat.

b) Si bona immobilia non habeantur, an spes adsit, ut penditum certi redditus sive per oblationes fidelium sive alio modo constitui possint (cfr. Instr. S. C. de Prop. F. 19 martii a. 1893, ut in *Collectanea* v. II. p. 286 n. 1828, II).

c) Breviter prospectus accepti et expensi detur, ut in appendice cap. XVI.

88. a) Circa *Missarum stipem*, quae taxa synodalis in Missione vigeat (c. 831). An sacerdotes Missas colligant, quibus intra annum ipsi satisfacere nequeant (c. 835); an exuberantes ad Ordinarium transmittant (c. 841).

b) Quomodo serventur, quae cc. 843, 844 praescripta sunt de libro tam personali, quam ecclesiarum proprio, pro Missis adnotandis.

## CAPUT XVII.

### *Iudicium summatim expositum circa statum Missionis.*

89. Ordinarius, omnibus in universum complexis, dicat, praesertim *in sua prima relatione*, quid actu sentiat de materiali ac morali condicione Missionis, quae spes melioris status affulgeat, quatenam maiora discrimina immineant.

90. In *sequentibus* vero *relationibus* addat, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerit monita et mandata, si quae S. C. in sua responsione ad praecedentem relationem dederit; et utrum progressus, regressus, an potius idem ferme persistens status in rebus fidei et morum haberi videatur in Missione, et quatenam harum rerum censeantur causae, quatenam proponantur remedia.

Datum Romae, ex aedibus Sacri Consilii Propagandae Fidei,  
die Paschae Resurrectionis, a. 1922.

G. M. Card. Van Rossum, Praefectus.

Petrus Fumasoni Biondi, Archiep. Diocletan...  
Secretarius.

## APPENDIX.

### *Compendium notionum circa statum Missionum.*

#### I.

##### **Generales notitiae Missionis.**

*Superficies* km. quadratis enuntiata: N...

*Limites*, quas regiones vel provincias vel praefecturas civiles  
Missio comprehendat...

*Residentia* pro Superiore Missionis quae sit... Detur accurata et  
completa inscriptio adhibenda in epistolis...

*Incolae* { quot catholici indigenae: N... catholici exteri: N...  
                  { quot haeretici vel schismatici: N...  
                  { quot ethnici: N... mahumetani: N... hebraei: N...

#### II.

##### **De constitutione Missionis eius que divisione ecclesiastica.**

Quot *christianitates* vel missiones (idest cumulationes familia-  
rum christianarum): N...

Quot diversarum christianitatum consociationes vel districtus,  
vel sectiones: N...

Quot *paroeciae* vel *quasi-paroeciae* canonicè erectae: N... quot  
collectiones quasi-paroeciarum: N...

An et quot *Vicarii Foranei* adsint: N...

#### III.

##### **De Ordinario eiusque cooperatoribus in regimine Missionis.**

*Ordinarii* Missionis... nomen... natio... aetas...

*Coadiutoris* cum futura successione, vel Episcopi Auxiliarii..  
nomen... natio... aetas...



*Pro Vicarii... vel Pro-Praefecti... nomen... natio... aetas...*  
*Vicarii generalis (vel Vicarii Delegati)...* nomen... natio... aetas...  
 In dioecesibus quot canonici vel consultores dioecesani, ac inter  
 eos quot exteri: N... quot indigenae: N...  
 In *Consilio Missionis...* quot exteri: N... quot indigenae N...  
 In *Consilio Administrationis...* quot exteri: N... quot indige-  
 nae: N...

## IV.

## §§ 1—3. — De Clero.

*Nomen Ordinis vel Instituti* cui Missio est concredita... quot  
 domus: N...  
*Sacerdotes religiosi...* quot exteri: N... quot indigenae N...  
*Laici religiosi...* quot exteri: N... quot indigenae: N...  
*Sacerdotes saeculares...* quot exteri: N... quod indigenae: N...

§ 4. — *De Institutis religiosis et de aliis personis quae in  
 Missione adlaborant.*

An et quae <i>commu- nitates virorum, et singularum</i> dicatur	{	nomen... quot domus: N... quot sacerdotes exteri: N... et indige- nae: N... quot laici exteri: N... et indigenae: N...
An et quae <i>commu- nitates mulierum, et de iis</i> dicatur	{	nomen... quot domus: N... quot alienigenae: N... quot indigenae: N...

An et quot *Virgines indigenae* extra claustra viventes: N...  
 Quot *Catechistae* viri: N... et quot mulieres: N...  
 Quot *Magistri* catholici: N... et quot acatholici: N...  
 Quot *Magistrae* catholicae: N... et quot acatholicae: N...  
 Quot *Baptizantes* viri: N... et mulieres: N...

## V.

## De Seminariis.

Seminarii *praeparatorii...* quot alumni: N...  
 Seminarii *minoris...* quot alumni: N...  
 Seminarii *maioris...* quot auditores philosophiae: N... quot theo-  
 logiae: N...  
 An et quot alumni extra Missionem instituantur: N...

## VI.

**De Catechumenatibus.**

*Quot pro viris...*: N... quot mensibus coacti: N... a quot auditoribus frequentati: N...

*Quot pro mulieribus*: N... quot mensibus (coacti): N... a quot auditoribus frequentati: N...

## VII.

**De quibusdam Institutionibus diffundendae fidei utilibus.**

Nosocomia pro infirmis...	{	quot domus <i>pro viris</i> : N... cubilia: N... hospites per annum: N... quot domus <i>pro mulieribus</i> : N... cubilia: N... hospites per annum: N...
---------------------------	---	---

Orphanotrophia	{	<i>puerorum</i> ; quot domus: N... quot alumni: N... <i>puellarum</i> ; quot domus: N... quot puellae: N... quot domus: N...
----------------	---	--

Brephtrophia...	{	quot pueruli nutricibus crediti: N... quot familiarum christianarum curis deman- dati: N...
-----------------	---	---

Alia hospitia caritatis...	{	quot domus <i>pro viris</i> : N... quot hospites: N... quot domus <i>pro mulieribus</i> : N... quot hospites: N...
----------------------------	---	--

Pharmacopolia quot: N... et quot curae ibi confectae: N...

Typographiae quot: N... quot typographi: N... quot libri editi: N...

Opificia varia: quot pro pueris: N... et pro quot puellis: N...

## VIII.

**De Scholis.**

§ 1. — *Scholae Missionis.*

A) *Pro solis catholicis.*

*Quot scholae precum* pro pueris: N... quot pro puellis: N... quot mixti sexus: N... in iis quot alumni: N... quot alumnae: N...

*Quot inferiores* pro pueris: N... quot pro puellis: N... quot mixti  
 sexus: N... in iis quot alumni: N... quot alumnae: N...  
*Quot superiores* pro pueris: N... quot pro puellis: N... quot mixti  
 sexus: N... in iis quot alumni: N... quot alumnae: N...  
*Quot professionales* pro pueris: N... quot pro puellis: N...

B) *Scholae mixtae pro catholicis et non catholicis.*

*Quot scholae* pro pueris: N... quot pro puellis: N... quot mixti  
 sexus: N...  
*Catholici*: quot alumni: N... quot alumnae: N...  
*Non Catholici*: quot alumni: N... quot alumnae: N...

§ 2. — *Scholae privatae acatholicorum.*

*Quot inferiores*: N... frequentatae ab acatholicis: N... a catho-  
 licis: N...  
*Quot superiores*: N... frequentatae ab acatholicis: N... a catho-  
 licis: N...  
*Quot professionales*: N... frequentatae ab acatholicis: N... a catho-  
 licis: N...

§ 3. — *Scholae publicae.*

*Quot inferiores*: N... quas adeunt acatholici: N... catholici: N...  
*Quot superiores*: N... quas adeunt acatholici: N... catholici: N...  
*Quot professionales*: N... quas adeunt acatholici: N... catho-  
 licis: N...

IX.

De Collegiis.

§ 1. — *Collegia Missionis.*

Quot collegia *pro solis catholicis*, sive pueris: N... sive puellis: N...  
 Quot *mixta* cum non catholicis, sive pro pueris: N... sive pro  
 puellis: N...

Nomen uniuscuiusque; et quae societas religiosa collegii  
 regimen habeat.

Quot *alumni catholici* indigenae: N... quot exteri: N...  
 „ „ *non catholici* indigenae: N... quot exteri: N...  
 „ *alumnae catholicae* indigenae: N...; quot exterae: N...  
 „ „ *non catholicae* indigenae: N...; quot exterae: N...

§ 2. — *Collegia acatholicorum.*

Quot collegia pro pueris: N... quot alumni acatholici: N... quot catholici: N...

Quot collegia pro puellis: N... quot alumnae acatholicae: N... quot catholicae: N...

## X, XI.

**De fructibus spiritualibus.**

Christianitates in quibus *missio praedicata* est: N...

Quot aliae *praedicationes* fidelibus: N... quot infidelibus: N...

Quot infideles, haeretici, vel schismatici *conversi*: N...

Quot *baptismata adultorum* in periculo mortis: N...

Quot extra periculum mortis: N...

Quot *baptismata infantium* paganorum in periculo mortis: N...

Quot infantium fidelium: N...

Quot *Confirmationes*: N...

Quot *Confessiones* de praecepto: N... quot devotionis: N...

Quot *Communiones* paschales: N... quot devotionis: N...

Quot *Extremae Unctiones*: N...

Sacer *Ordo* quot clericis collatus: N...

Quot *Matrimonia* benedicta inter fideles: N... quot mixta: N...

Quot *Defuncti* adulti: N... quot pueri: N...

## XII, XIII.

**De fidelium Associationibus.**

Qui *Tertii Ordines*... et quot in annum inscripti: N...

Quae *Confraternitates*... et quot in annum inscripti: N...

Quae *Piae Uniones*... et quot in annum adscripti: N...

## XIV.

**De sacris aedificiis.**

*Sanctuaris* quae peregrini adeunt: N...

*Ecclesiae* publicae: N...

*Sacella* cum residentia pro missionario: N... absque residentia: N...

## XV.

**De Coemeteriis.**

An adsint et quot *Coemeteria* clausa et benedicta: N...

## XVI.

**De bonis Ecclesiae.**

1. Quinam sint *valor fundorum*, *valor capitalium*, et quae *pecunia* aliis credita. Quale, iuxta *taxam synodalem*, stipendium *Missarum*...

2. De ratione accepti.	}	Reditus	{ Bonorum immobilium... alicuius industriae (ex concessione)... pecuniae creditae... ex aliis fontibus...
		Subsidia et oblaciones	{ proprii Instituti religiosi... ex Pio Opere Propagationis Fidei... " " " S. Infantiae aliorum- que similium... collecta ex fidelibus indigenis... ex benefactoribus exteris...
			Utrum et quanta pecunia mutuo accepta... <i>Ex aliis capitibus</i> ...
3. De ratione expensi	}	Impensae	{ ad personas Missionis alendas et retribuendas... pro cultu... pro Seminariis... pro scholis et collegiis... pro catechumenatibus... pro aliis institutionibus... pro itineribus missionariorum...
			Pro <i>conservatione</i> immobilium... Pro <i>novis aedificiis</i> ... <i>Sumptus pro foenore</i> aeris alieni... <i>Sumptus pro</i> extinguendis <i>debitis</i> ... <i>Pecunia aliis mutuo data</i> ... <i>Ex aliis capitibus</i> ... In <i>vectigalibus</i> ...